Herkus

Kunčius

/ išduoti,
išsižadėti,
apšmeižti

/ apsakymai, novelės

Herkus Kunčius

Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla Vilnius

/ **išduoti,**

išsižadėti,

apšmeižti / apsakymai, novelės

UDK 888.2-3

Ku-179

KNYGOS IŠLEIDIMĄ RĖMĖ

KULTŪROS MINISTERIJA

ISBN 978-9986-39-491-4

© Herkus Kunčius, 2007

© Apipavidalinimas, Romas Orantas, 2007

© Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2007

Išduoti, išsižadėti, apšmeižti

Mano patologinis geismas europietizuotis – atavizmas, erzinantis uodegikaulis. Iš pradžių buvo parduoti du dideli gintarai ir televizorius „Šilelis“ – taip įsigyti visrakčiai į Lenkiją. Čia – mirštantys žurnalai „Projekt“, „Sztuka“, paspalvinti Jono Pauliaus II portretai, prisipirkta kažkokių neva išsiilgtų krikščioniškų knygų, „Trybuna ludu“, įsigytas Kurtas Vonegutas, Stivenas Kingas, Džordžo Vazario raštai ir net adventistų „Šventasis Raštas“ odiniais viršeliais – jo taip niekada ir neperskaičiau.

Ne, generolas Vojcechas Jeruzelskis ir jo karinė padėtis man niekada nepatiko. Paryžiuje – kaštonai, Derida, o čia – visur pilka, kava su nuosėdomis, verkšlenantys inteligentai nuolat jaučia pareigą nostalgiškai pakalbėti apie *Wilno, Rosy, Ostra Brama, Serdce Syna,* klausia, ką galvoju apie Adomą Mickevičių, sako, gyventi *przy komunie* sunku – laukiant mėsos, eilėje prastovėta ištisą parą ir taip toliau. Ogi buvo, buvo gi kažkada viena valstybė, kultūra, pažangiausia Konstitucija... Iškalbingai nutyla, neva užjaučia mane, istorijos nublokštą į paribio pelkę.

Valiutinės „Pewex“, „Pewex“, „Pewex“, iki tol niekada neragautų gėrimų ikonostasai – juos tariami disidentai man pirko už markes, dabar aišku: gavo per CŽV agentus. Jiems turiu dėkoti už pažadintus skonio receptorius, iki tol skyrusius tik vandenį nuo degtinės. Ačiū! Ačiū Amerikai, kad skiriu džiną nuo toniko!

Tikroji intelektinė edukacija: pasišlaistymai prie Vyslos, Kantoro „Cricoteka“, porno filmai per video aksominiame pogrindyje, konceptualizmas, plakato menas, kabaretas „Pod Baranami“, *Wodka Wyborowa,* pasiūlymai prisipirkti odinių striukių ir ambicinga viltis, kad pasaulis kada nors pasikeis:

I na dzrewach,
Zamiast lisci,
Będą wisiec –
Komunisci

Vėliau, 1989-aisiais, Vilniuj nusipirkom dešimt vandens siurbliukų „Malyš“.

Turėjau marškinėlius su užrašu „Canada“ ir dar vienerius – „Toronto“, tai buvo beveik kaip iššūkis Maskvai. Su M. C. nebenorėjome būti rusai, išpuoselėjome detalų pabėgimo planą – per Vengriją į Austriją, Vokietiją... Pietų Afriką, ten ką tik buvo žlugęs apartheidas. Nekerštingi juodieji, nerimaudami, kad neišsibėgiotų baltieji, primygtinai žadėjo jiems lengvatas – baltieji ir norėjome būti, jautėmės verti tapti euroafrikiečiais, ne vergais.

Vasara. Sparčiai demokratėjantys vengrų pasieniečiai esą nebešaudė į admirolo Honekerio laivą paliekančias žiurkes, DDR vokiečius, nebent – atsitiktinai. Šimtai, tūkstančiai jų bėgo per Šoproną į Austriją, siena buvo kiaura – vilties rėtis. Ketinome prisidėti, išduoti SSSR – Tėvynę mūsų, mūsų žlungančią Tarybinę Tėvynę, garantavusią numirti komunistų ir nepartinių bloke.

Apsistojome Budapešte. Ne, ne pabėgėlių stovykloje, išsinuomojome prašmatnų etnografiškai apstatytą butą – mat pardavėm siurbliukus.

Po dviejų mėnesių, kai buvo aplankyti visi muziejai, susipažinta su sekso verslu, iki soties prispjaudyta į Dunojų, prisigu-

lėta parkuose, išragauti vynai, apsinuodyta guliašu, kiaurai ir išilgai išvaikščioti Buda ir Peštas, net surastas tariamas Imrės Nadžio kapas ir rimtyje prie jo pastovėta – baigėsi pinigai. Kitos išeities nebeturėjom – tik bėgti į Austriją, o ten jau...

Šoprone – patinęs nuo alkoholio DDR jaunimas su monumentaliomis kuprinėmis. Gaujos tokių pat socializmo išdavikų kaip ir mes – vieni niekšai. Iki sienos – apie dešimt kilometrų. Į kapitalizmą bėgti teks naktį, taip norėjosi lyžtelti jo saldesio. Žinoma, pardavėja Šoprono kulinarijoje patikino, kad vengrai tikrai nešaudys, čia, parodė žemėlapyje, geriausia eiti. Tiesa, kelio atgal nebus. Niekada.

Atsigėrėme kavos. Tokajaus. Ėmėme dvejoti.

Užsisakėme dar. Persigalvojome, ne, nebūsime euroafrikiečiai, per daug svetima kultūra: ***voodu***. Tiek to, jauni dar. Per Lvovą – ten traukiniui sustojus iš nevilties prisišaudėme tire – grįžome atgal į Lietuvos SSR. Vėl tapome rusai, galvojome – visam gyvenimui.

Tarybiniame Vilniuje aš neišstojau iš komjaunimo, neįsisegiau trispalvio ženkliuko, nesuplėšiau savo karinio bilieto, būčiau turėjęs baltą, taip pat būčiau išsaugojęs. Norėjau į partiją – nepriėmė. Kodėl? – iki šiol nerandu atsakymo. Nepatikimas?.. Išgama?.. Iškrypėlis?..

Būčiau komunistas. Tikras rusas. Šiek tiek lietuvis. Slapta sieloje – lenkas. Tautų draugystė – verdantis mano krūtinėje katilas. Internacionalas: Gombrovičius, Žemaitė, Nabokovas, Šimonis, Gorkis, Vitkievičius – sudėtinės srėbalo dalys, prieskoniai – prancūzų egzistencializmas, *Neue Wilde,* Josifo Kobzono baritonas, McDonaldas. Tik kartu įveiksime sunkumus! Deja, nepasisekė prasmukti – nei į vieną partiją. Visai neseniai net radikalieji Rusijos ***nacbolai*** prisipažino, kad jiems su manim nepakeliui, – tikriausiai man turėtų būti skaudu.

Demokratija. Žmogiško veido krikščionybė be inkvizicijos,

išsiveržusi kaip pūlinys. Kažkokios giesmės. Kunigai. Pamokslai. Patriotai *vankos vstankos* ant Gedimino stulpų. Eitynės. Alpstantys seniai su vėliavomis. Apakimas. Ašaros. Kryžiai. Kaltinimai. Siaubo pasaka.

Paralyžiuotas matematikos profesorius U. V. iš Norvegijos, atvykęs į išminčių konferenciją Vilniuje su savo raumeningu tarnu, paprašo parodyti getą. Čia buvo getas, aš jau žinau, kad jis buvo ne tik Varšuvoje. Taip, čia.

Sinagogoje priėjęs rabinas įsijaučia, pasakoja apie Panerius, kažkokį *litovcų* batalioną – Skrajojantį Olandą, įtariai nužvelgia mane. Kokia mano tautybė? Mano?! Jau nebe rusas, gal – adaptuotas lietuvis, iškastruotas lenkas... Skaitau Hesę, domiuosi Vydūnu, Alberu Kamiu. Taip, buvau pamiršęs, beveik lietuvis, prisikėlusio Kudirkos nenoromis užkrėstas nacionalizmo bacila: dabar man viskas vardan tos.

Kumpanosis norvegas U. V. mane gina – geras vaikinas, nekaltas, taip nuodugniai man aprodė getą, papasakojo apie LDK, Čiurlionį, baroką, Kauno meno mokyklą, sukilimą Klaipėdoje, tiesa, tamsus, dar daug ko nežino. Ko aš nežinau?.. Nieko, gyvenimas prieš akis, sužinosi, – ramina mane U. V. ir pakviečia vakarienės. Įtariu, kad praplėstų mano akiratį.

Paralyžiuotą U. V. iškeliame iš automobilio. Restorane nėra vietų. Įkeliame atgal. Vežame kitur. Ten taip pat nėra vietų. Stumiame. Sodiname. Vėl iškeliame. Čia taip pat nėra vietų. Šlapdriba. Imu nekęsti savęs, matematiko, Norvegijos, jo tarno – nevykėlio Maskvos olimpinių žaidynių dalyvio. Vilnius – subinės skylė, o aš joje... Nenusimink, Osle vakarais taip pat sunku patekti į restoraną, ramina mane U. V. Netikiu. Netikiu, kad trečiadieniais septintą valandą Osle viskas užakę. Nekenčiu Vilniaus, apsimetu, kad su groteskiška nūdiena neturiu nieko bendro, aš ne iš čia, esu visai kitos dvasinės rasės.

„Lokio“ restorane atsiranda vietų, tiesa, rūsyje. Vežimėlis

užstringa tarp laiptų. Neprasibrausime, nepralįsime su profesoriumi atgimstančioje Lietuvoje. Niekur.

Tiek to, „Lietuvos“ viešbučio numeryje valgome keptą vištą, rankomis. Taukuota burna U. V. man pasakoja apie holokaustą, nieko nekaltindamas, tiesiog vardija faktus, čepsi pasigardžiuodamas. Ne, aš ne lietuvis, išsižadu savo kraujo dalies. Ne, aš ne lietuvis! Čia tokių nėra! Kas tada? – klausia U. V. Pagalvosiu – ištisas dešimtmetis iki dutūkstantmečio, skaitysiu, galbūt suprasiu. *Hallelu-Jah*!

Dabar tautybė persekioja įkyriau nei kultūra. Erzina. Ypač Bizantija, kurios nebėra, jaučiu, kad ji bet kada gali atgimti. Tai man kelia nerimą.

Jūs rusas? – nenutylantis klausimas susivienijusioje Vokietijoje. Ne, nacis, kaip ir jūs – iš gestapo. Negali būti!? Taip taip, tenka patikinti, laisvalaikiu žygiuoju, tardau, pašaudau, žudau. Juokaujat. Norite įsitikinti?.. Lietuva, Lietuva, Lietuva, kur ji? Šalia Štutgarto. Ne, netiesa! – įsižeidusi atšlyja. Neee... ji prie Baltijos jūros, Baltijos kelias, Velnių muziejus, Mačiūnas, *Fluxus*, Sabonis... Nesąmonė, šalia Štutgarto, prisiekiu! Puola klausinėti, ar aš noriu likti gyventi Vokietijoje, asimiliuotis. Taip, vien apie tai tesvajoju, dabar jau laisvoje Lietuvoje – tik miškai ir erkės, vis dar klesti kanibalizmas, mums, žydšaudžiams, sunku – komunistai vėl laimėjo rinkimus. Bet rašote rusiškai? – nepraranda noro išsiaiškinti. Ne tik rašome, komponuojame, tapome, drožiame, vandentiekis, gamtosauga – viskas perimta iš Konstantinopolio, Senoji Rusia, turbūt esate girdėję apie Kijevą Azijoje? Įdomu, labai įdomu. Man taip pat įdomu ten gyventi, prisipažįstu: loterijos, savižudžiai, jie moka daug prasmingų žaidimų su kamuoliu, debilai vaikšto laisvi, jiems nereikia voljerų, jie moka daug gražių dainų, dažnai lankosi Rostropovičius, lordas Menuhinas net prasitarė: *Lietuva – ašara mano akyje*. O kokį įspūdį daro Vakarų laisvasis pasaulis? Koks? Laisvasis. Nuostabu, ne-

pakartojama, mačiau ant medžių augančius džinsus! Turbūt apsirikote. O ar jūs žinote, kad mes, tariami lietuviai, turime ne po penkis, o po keturis kojų pirštus? Kažkur apie tai skaičiau, dabar jau gerai prisimenu, taip taip, Britų enciklopedijoje – neklystu.

Viltis, kad esu kažkam reikalingas ar įdomus, sužlunga draugе su rubliu. Pasaulis šiuo atžvilgiu neteisingas, kitoks nebus, nors rašomąją mašinėlę pakeitė kompiuteris, degtinę – vynas, o aš vis daugiau vartoju žalumynų, net kartą Hanoveryje sveikinausi su Schrioderiu. Gundanti išeitis – dar labiau tą pasaulį iškreipti, paversti neatpažįstamu, neįvardijamu, svetimu iki koktumo. Kasdien. Norą įrodyti pakeičia geismas suklaidinti – save. Prisipažinti, paneigti, subjauroti, išsiniekinti, pažeminti – greitkelis, kad kiti to nespėtų nepadaryti, tik spėk kuoptis.

Apsisnargliuoti, apsidergti – štai aš, visomis prasmėmis nekorektiškas lietuvių rašytojas Herkus Kunčius, de Sadą iškeitęs į Seliną, Pasternako „Daktarą Živagą“ į Makarenkos „Pedagoginę poemą“.

Niekas nebestebina. Jei Kryžių kalne neapdairiai apsireikštų Jėzus Kristus, įduočiau kaip „Mosado“ agentą, lai suka galvas išminčiai, kaip su juo pasielgti. Išties, kodėl dar kartą to nepadarius? Sąlygos vėl mums palankios: trečiasis tūkstantmetis vos prasidėjo, o mes vis dar jauni, energingi.

Prahos pavasaris

Susikibę rankomis vaikinas ir mergina krykštaudami leidosi takeliu į tankmę.

– Žiūrėk, tulpė! Iš kur ji čia?

– Ji – tavo, – įteikė gėlelę vaikinas.

Mergina pridėjo žiedelį prie lūpų. Pabučiavo.

Ir juokdamasi pasileido bėgti takeliu žemyn. Vaikinas – vytis.

Jau beveik pavijo.

Virš ištuštėjusio miesto parko medžių šmėstelėjo kažkoks keistas paukštis.

Suplasnojo sparnais ir dingo.

Grandinis Peteris Sauteris krūptelėjo. Sustojo. Netrukus įsidrąsinęs rankomis už juosmens suėmė šalia stovinčią Miladą, surakino, įkalino.

Nejau tai meilė iš pirmo žvilgsnio, pagalvojo Peteris. Taip staiga? Netikėtai? Toli nuo gimtinės. Kuo aš, aštuoniolikmetis, jai galėjau patikti? Kodėl? Ji gi nuostabi – baltaplaukė deivė. Užsienietė. Ne visai tikra, bet vis tiek.

O aš? Ką aš!? Niekas. Paprastas šauktinis. Tačiau... Galbūt išties traukiu moteris? Svetimšales? Na, žinoma, kodėl ji tada su manimi taip meiliai, paprastai, žmoniškai, be užuolankų. Bet vis tiek – kodėl?

O pulko draugai šiuo metu...

– Pagaliau mudu vienu du, – džiaugsmingai tarė jis, pavijęs

šalin klausimus. – Aš tiek daug tau noriu pasakyti... Kokia tu graži buvai tą dieną...

– Kurią?

– Kai užšokai ant mūsų tanko ir kūnu užtvėrei kolonai kelią į miesto centrą.

Milanda nusišypsojo. Ji puikiai prisiminė, kad tai įvyko vos vakar.

– Argi ne šiandien prie posto vartų mane pamatei pirmą kartą? – kažkaip nerūpestingai priminė ji ir valiūkiškai prisimerkė.

Peteris, pasitaisęs veržiantį automato diržą ant peties, susimąstė.

– Gal ir pirmą, – dviprasmiškai prisipažino ir netikėtai paraudo.

Jaunuoliai stovėjo ir žiūrėjo vienas kitam į akis.

Parko tvenkinyje ramiai plaukiojo antys.

Kažkur tolumoje pasigirdo šūviai.

Driokstelėjo pabūklas. Kitas.

Iš miesto centro pusės nuaidėjo kelios kulkosvaidžio serijos.

Pabaidytos šūvių virš medžių kranksėdamos pakilo varnos.

– Tegu trenkia mane perkūnas, jei Peteris Sauteris pasirodys bailys, – ryžtingai tarė vaikinas ir dar tvirčiau suspaudė Milandos juosmenį. – Baimė nei vieno neapsaugo nuo mirties. Mūsų pulko vaikinai prisiekė čia būti didvyriai. Aš, Milanda, ne komunistas, bet aš estas, tarybinis žmogus – rusas. Mes perkąsime gerklę tiems fašistiniams piktadariams, atliksime internacionalinę pareigą. Negyvens jie mūsų socialistinėje žemėje. Pažadu. Aš – Peteris Sauteris – prisiekiu tau.

Milanda, paglamonėta šių žodžių, net užsimerkė iš malonumo.

Klastingas pavasario vėjelis paglostė jos nuogą kaklą.

Vėl stojo tyla. Parke buvo saugu.

Sargybinis Peteris Sauteris nusimetė automatą. Spragtelėjo saugiklis. Atsargiai paguldė ant žolės ginklą.

Milanda pridėjo delną prie vaikino skruosto. Priglaudė. Kita ranka atsegė kaklą veržusią apykaklę.

– Peteri, – tyliai sukuždėjo Milanda, – dabar esu čia, šalia ta-

vęs, nes mūsų liaudies gyvenimas glaudžiai susijęs su rusų liaudies gyvenimu. Štai jau ištisi šimtmečiai, tūkstantmečiai, kai mes drauge, neišskiriami. Mūsų draugystė sutvirtinta krauju ir darbu. Joje – mūsų, visų slavų tautų, galybė. Saugok ją, Peteri, gink. Kol ji gyva – mums niekas nebaisu, niekas mūsų neįveiks, prižadi?

– Prisiekiu.

– Paklausyk, kaip plaka mano širdis.

Peteris Sauteris ėmė giliau kvėpuoti.

Sukaito.

Švelnios Milandos rankos atsegė sargybinio palaidinę.

Nukrito diržas su blizgančia žvaigžde sagtyje.

Per gulintį ant žolės kario durtuvą ropinėjo smalsi skruzdėlytė.

Peteris, pasikišęs rankas po galva, gulėjo ant nugaros ir žiūrėjo į akinančiai tvieskiančią saulę. Ji buvo tokia pat kaip ir gimtojoje Narvoje, kur prabėgo jo vaikystė. Ten, jaukioje Narvoje, liko mamytė Zina, tėvelis Lenartas, senelis, broliai... Ten, taip toli nuo išdavikiškai sukilusios Prahos, žmonės kasdien rytais ėjo į darbą, mylėjo, medžiojo, kūrė, rinko uogas, gaudė žuvį, svajojo.

– Kas atsitiko? Kodėl sustojai? – staiga, pažadintas iš svaigių prisiminimų, tarė Peteris pritūpusiai ant jo Milandai.

– Keista kažkaip...

– Ar tau tai pirmas kartas? – jis nesugebėjo paslėpti smalsumo.

– Beveik, – prasitarė Milanda ir užsimerkė iš gėdos.

– Ar tu myli mane? – staiga paklausė Peteris, dar tvirčiau įsikibdamas į merginos klubus.

– Myliu, – tyliai atsakė Milanda.

Pajudėjo dalykiškai. Su pasitikėjimu.

– Labai tave myliu. Neįsivaizduoju savęs, savo šalies ir jos ateities be tavęs, tavo pagalbos, tavo draugiškumo. Beprotiškai tave myliu, Peteri, – greitakalbe bėrė Milanda.

– Myliu! Myliu! Myliu! – šūkčiojo Peteris. – Milanda, susi-

metrikuokim, – staiga skvarbiai pažvelgė merginai į akis. Jo žvilgsnyje degė šiauriečio ryžtas. – Nedelsiant. Aš kreipsiuosi į pulko vadą Izmailą Abdurachmanovą. Jis – bebaimis vyras, draugas – supras mus, mūsų meilę, jausmus. Jis gi taip pat buvo jaunas, toks pat kaip ir mes. Gyvensime drauge, iš pradžių kareivinėse. O vėliau tu vyksi su manimi į Estiją. Milanda, aš tiek daug tau noriu pasakyti...

Mergina paslapčia dairėsi, stebėjo parko brūzgynus.

Kažkas subruzdėjo.

– Girdi? – staiga riktelėjo susijaudinęs vaikinas.

Sargybinis Peteris Sauteris pamatė keistą dėmę, ji baugiai sėlino, didėjo. Norėjo pakilti, tačiau Milanda, lyg norėdama apsaugoti, paslėpti kareivį, geidulinga esybe užgulė Peterį.

Suakmenėjo.

Prispaudė.

Peteris Sauteris sudejavo.

Mergina kažko apgraibomis ieškojo žolėje. Radusi tvirtai suspaudė delne.

Virptelėjo.

Atitrūko.

Ir pabučiavo mylimąjį į lūpas.

Pabaidytos tvenkinio antys kreksėdamos spruko į saugesnę vietą.

Milanda stojosi.

Svajingai besišypsantis sargybinis Peteris Sauteris nejudėjo.

Grandinio kakta ropojo skruzdėlytė. Miniatiūrinis vabzdys akimirkai sustojo. Ir patraukė toliau – link įsmeigtos į Peterio Sauterio paausį durklo rankenos.

– Paskubėk, mama, – įsakmiai, bet pagarbiai paragino Milandą priėjęs vaikinukas su Molotovo kokteiliu rankoje.

Milanda paskubomis rengėsi. Pakėlė automatą ir persimetė per petį. Nusispjovė pro dantų švirplę.

Užsirūkė.

Užtraukė kelis dūmus ir numetė rūkstančią cigaretę.

– Eime, – ryžtingai tarė ji aukštakulniu trindama nuorūką į Peterio nuskintos tulpės žiedą.

Moters viduje, kažkur giliai giliai po širdimi, lyg kažkas sujudėjo.

Apsivertė.

Toks keistas, iki tol dar niekada nepatirtas kokčios tuštumos jausmas.

Prahos Veterinarijos akademijos docentė dr. Milanda Noskova ir gimnazistas Iržis Varholas žengė greta tylėdami. Ir kol kas dar balsu neištarti laisvės žodžiai vis garsiau ir garsiau skambėjo jų širdyse, veržtamiesi išsprūsti pro valingai sučiauptas lūpas.

Užduotis beveik įvykdyta: kelias į rusų ginklų sandėlį buvo laisvas.

Maniškių pasaulis

Mano vasarnamio kaimynas Fricas Sliesoraitis yra šimtaprocentinis europietis, net priekabiausias antropologas to nepaneigtų. Diagnozė: tipiškas. Šalia sunkiai įskaitomas prierašas – *vaisingas*(?). Frico Sliesoraičio vertybės sugebėjimai, įpročiai, – formuoti, gludinti, tikrinti ne vieną šimtmetį, įsigėrę iki kaulų smegenų, įkalti it tvirtovės gynybinės sienos basliai. Tiesa, jų nedaug, tačiau viskas fundamentalu, net skeptiškiausias filosofas nedrįs tuo suabejoti. Fricas, kaip ir kiti jo dvasinės rasės gentainiai, išmoningai skiria spalvas, kalba, girdi, atspėja tūrius, užuodžia, moka įsijungti radiją, televizorių, iškilus egzistencinei būtinybei – perskaito, suskaičiuoja. Čia įžvelgiu pitagoriečių įtaką, todėl jis, mano įsitikinimu, ne tik standartinis lietuvis, bet gerokai daugiau – helenistų įpėdinis, graikas.

Fricas Sliesoraitis – pastovus, nesiblaško, jo geografijos trajektorija pavyzdingai stabili: troba – parduotuvė, ir atgal – šunkeliais. Gyvendamas šalia geografinio Europos centro, Fricas, europocentristas aborigenas, nelieka abejingas pokyčiams pasaulio periferijoje, todėl svarsto, abejoja, siūlo ir piktinasi. Visada tam reikalui turi laiko. Kai nemiega, nebijo padaryti globalinių išvadų, remdamasis savo vienkiemio pavyzdžiu – drąsus, turi savo nuomonę, į ją įsiklausoma. Ypač Fricą Sliesoraitį siutina, kad dabar jau *nėra gyvenimo. Ir nebus. Čia ir dabar. Niekad.*

Skambant šiam leitmotyvui papilsto sau ir man „Kobros“ (alk. 9%), todėl kalba pasisuka apie tai, kas šiuo metu ypač kelia nerimą. O šių vietų europiečiui nerimą kelia daug kas: *I. Laimės stygius. II. Po šonu maudžia. III. Nėra ko ėsti, gerti. IV. Meilė. V. NSO. VI. Ateis vokietis ir nupirks visus – už dyką. VII. (...)*

Man smalsu, kam hipotetiniam vokiečiui reikalingas nusistekenęs Fricas: gastronomijai, pramogai, perversijai? Jis nežino *kodėl*, tačiau įsitikinęs, kad taip bus – pranašas, charizmatinė asmenybė, vedanti paskui Jėzaus aveles. Ir tikrai teisus tas kaimynas – iki šiol Europoje madinga butuose laikyti kokį nors egzotišką vietnamietį, simpatišką kurdą, blogiausiu atveju – juodaodį padariuką. Kodėl, pagalvoju, šios kuklios nišos ateityje negalėtų užimti dekoratyvus Fricas Sliesoraitis iš Lietuvos girios – liūdnų mėlynų akių, išdžiūvęs, saikingai protingo žvilgsnio, pražilęs. Snaustų sau ramiai kur nors ant kilimėlio prie durų, prireikus, sudalyvautų *homo sapiens* parodėlėje – įveiktų nesudėtingą kliūtį, testuojamas sugebėtų svetima kalba prisistatyti, galbūt net gautų medalį, kokį paskatinamąjį diplomą už interjero ar eksterjero originalumą ir suteiktų džiaugsmo bei malonumo savo ambicingam šeimininkui – *storam vokiečiui,* kaip jis vadina visus, nutolusius nuo jo į Vakarus.

Fricas vėl įpila „Kobros“. Geria jis meistriškai, profesinis įdirbis akivaizdus: vienu mauku ištuština puslitrinį stiklainį. Tai nelyg jo įsitikinimų tvirtybės įrodymas, paraiška, kad dar ne viskas gyvenime prarasta – pakovos už save, nesileis skriaudžiamas, mulkinamas, neparsiduos svetimiems veltui – vilko vaikas.

Aš pabandau Fricui Sliesoraičiui papasakoti apie Lisaboną, jo žmogaus teises, pavaizduoju Berlyno sieną, vikingus, fondus, pristatau Amsterdamo juvelyrus, vizų politiką, Lurdą, edukacines programas, kalbu apie pasaulį be sienų, aukštinu suvalkiečių tarmę – sielos Tėvynę, apibūdinu romėnų termas, internetą, prisimenu prancūzų *boutiques*, sūrius, kopūstus ir Briuselį, kur

posėdžiauja Europos parlamentas – besočiai humanizmo kardinolai. Ten lankydamasis, apimtas tuštybės, pozavau prieš objektyvą – *a priori* piktinausi valdžia, neva grūmojau pirmininkaujančiajam kumščiu.

Šūdas, sako Fricas, jaučiuosi jį kažkuo giliai įžeidęs, o gal – kuria nors sąvoka ar faktu neatleistinai pažeminęs?.. Štai taip. Nutylu. Nemalonu, kad sudrumsčiau ne vieną dešimtmetį sterilizuotas smegenis.

Kaimynui nepatinka tos *aukštos materijos,* įtartini terminai, klastingi žodžiai: *Mastrichtas, eksliuzyvinė logika, Šengenas, identitetas, institucinė sąranga, kontekstas, pozicija, ksenofobija, interesai* ir taip toliau; ir turbūt ne tik jam, visai pažangiajai žmonijai nepatinka abrakadabra, patalpų šildymo-vėdinimo teorijos, puslaidininkių fizika ar tie patys prastos reputacijos Nilso Boro dėsniai.

Dabar Fricas Sliesoraitis, vis delsdamas išgerti, balsu svarsto, kad rusai nebuvo ir niekada jau nebus tokie blogi – jie atlapaširdžiai, atseit su jais visada prie *čierkos* galima rasti bendrą kalbą, jei bėda – patys pirmi atskubės padėti, atiduos paskutinius marškinius, pašoks, padainuos, pavaišins saulėgrąžomis. Kai pasiteirauju, ar tekę jam gyvenime sutikti gyvą rusą, atsako nedvejodamas: *O kaipgi, jo žentas – Jurka – ukrainietis, tikras kacapas.*

Fricas nuo „Kobros" pagyvėja, drąsiai keikia kapitalizmą, velionę žmoną, žydų bankus Niujorke, vienareikšmiškai pasisako už gerus santykius su „didžiuoju" kaimynu, abejoja UNESCO, Jono Pauliaus II-ojo pastoracine veikla, piktinasi neklaužadomis anūkais, pacais, NATO, – neva pasikarsiąs, bet nesileisiąs, kad *amerikonai* jį mobilizuotų. Kur ir kodėl mobilizuotų, jo nepaklausiu, mat atskuba raišas Gelažiūnas K., stačiai Mauglis iš kemsynų džiunglių, jis atbėga su „Žaibo" (alk. 9,5%) amforomis. Užduseš prisėda. Įsitaiso ant plytų. Patogiai.

Čia, šioje aptrupėjusioje galvijų fermoje, išties įauku, tikras

idėjų epicentras – Šiaurės Atėnai. Jaučiuosi it nelegalaus jakobinų klubo narys Partenone: monarchiją sunaikinti, įvesti diktatūrą, aristokratiją giljotinuoti – saldžiau nepasvajosi.

Gelažiūnas K. didžiadvasiškai papilsto „Žaibo". Jo rankos šiek tiek dreba. Po antrojo stiklainio atsigauna, ima kalbėti apie kultūrą: *Vyšniauskas, išgama, vakar prisigėrė ir negrįžo namo – iki ryto apsimyžęs griovyje pragulėjo.*

Fricas linksi galva: *Taip taip, vokiečiams tik vergų ir tereikia.*

Susikaupiu, klausiu apie vergystę.

Bus kaip prie baudžiavos, Fricas Sliesoraitis, pranašas, gerai prisimena: *prievaizdas, rimbas, lažas, o pono dukrelės su krinolinais, nėriniais – kurvų kurvos.*

Išties, tokia Lietuvos perspektyva Europoje ir man ne prie širdies, raminu save ir jį, kad niekas taip greitai nepasikeis – pagyvensim dar laisvėje be tų...

Gelažiūnas K. pilsto. Fricas pakeiksnoja kažkokį mitologinį Landsbergį, tai gero tono ženklas šventykloje.

Pro kiaurą fermos langą matyti vos bepastovintis siloso bokštas – nevykėlis *erectus* statinių giminaitis – Atgimimo išsigimėlis.

Paryžiuje stovi Eifelis, Italijoje – Pizos bokštas... Man neleidžia pabaigti sakinio, Gelažiūnas K. ir Fricas Sliesoraitis sutartinai juokiasi, kažkas mano pasakojime juos labai pralinksmino, kas – neišsiduoda, gudriai tyli.

Dar šiek tiek pakalbame apie kultūrą: Fricas prieš porą metų lankėsi baroku pagarsėjusiame Vilniuje, visai nepatiko – smirda, niekada daugiau nevažiuos.

Gelažiūnas K. prisipažįsta ir pats patyręs panašų dalyką: kartą iš lėktuvo šoko su parašiutu, vėliau vos atsiskalbė.

Išgeriame „Žaibo". Fricui Sliesoraičiui kyla vis daugiau fundamentalių minčių, pastabos darosi taiklesnės: *Niekam mes nereikalingi, niekam mūsų nereikia...* Norėčiau paguosti, bet meluočiau, jei sakyčiau, kad tai netiesa. Išties niekam nereikalingi,

neįdomūs. Kodėl? Kodėl suomiams nereikia švedų, grafomanams – analfabetų, stačiatikiams – katalikų, čekams – lenkų, *buržujams* – skurdžių, mikniams – gražbylių, anglams – airių? Prancūzams visiškai nieko nereikia, o *pidarams* užvis geriausia, kad mažamečiai neturėtų nei tėvo, nei motinos, pageidautina – ir genų, nieko, net DNR pėdsakų. Kodėl? Antai Fricas Sliesoraitis – imkit, džiaukitės, vartokit, integruokit. Ir kiti žmonės, atrodo, čia ne mažiau gražūs, ne paskutiniai liurbiai, štai kaip įspūdingai Gelažiūnas K. dantimis atsuka užsispyrusį „Žaibo" kamštelį... O vis dėlto – kodėl nereikia?

...Tada Paryžius atrodė nelyg Marsas – nepasiekiamas dangaus kūnas, prancūzai – tikri ufonautai, taip ir norėjosi sutikus juos pačiupinėti, patikrinti, išuostyti. Kai Frederikas V., „Actuell" žurnalistas, grįždamas iš Sibiro – ten nelyg paukščius stebėjo nencus – apsilankė Vilniuje, paliko vizitinę kortelę: *Jei būsi Paryžiuje, būtinai paskambink, susitiksime.* Taip tada pasakė, o ironiška šypsena veide rodė, kad jis netiki, jog kada nors gali taip atsitikti, neva kaip gyvenau uždarytas, taip ir numirsiu pakraščio narve.

Taip, Vilniuje pabendravome, nors gruziniško vyno maivydamasis gurkštelti atsisakė, tačiau sutiko apsilankyti L. L. dirbtuvėje, Šeškinės daugiaaukščio pusrūsyje, kuriame tą akimirką, atsitik gi taip, iš kanalizacijos plūstelėjo fekalijos. Apsėmė dirbtuvę – tartum tuometinės būties iliustracija atsivėrė. Visą. Ir batus. Tapybą apdirbo. Frederikas V., marsietis, raukydamasis greitai nupirko paveikslą ir dingo, galvojo – visam laikui. Ne! Aš jam Paryžiuje paskambinau. *Taip taip,* švelniai nustebęs pasakė jis, *kodėl gi ne, po pusvalandžio paskambink.* Kai paskambinau, tik marmaliavo, stenėjo, kažką nesuprantamai giedojo, šūkaliojo – niekšas, kad netektų susitikti ir neduok Dieve, pavaišinti, per pusvalandį prisigėrė iki baltųjų arklių. Tiek to. Nepykstu.

Niekam mes nereikalingi... Niekam... Fricas geria „Žaibą" ir kartoja universalią tiesą. Ir aš, susidaužęs su Gelažiūnu K., išgeriu.

Liūdna. Perspektyvos – vis miglotesnės, klampios it pelkė.

Juostelėjusio Gelažiūnio K., regiono šviesuolio, akiračio tolimiausias taškas – Černiachovskas, ten jis septintajame dešimtmetyje tarnavo kariuomenėje. *Geri laikai,* pasičepsėdamas pasakoja, *eidavau į „samovolkes", dulkindavau bobas – tikras užsienis, kurortas. Ir vokiškų namų likę – raudonų plytų.*

„Žaibas" atveria vis daugiau čakrų. Vis nuoširdesnis pašnekesys, vis gilesnės ontologinės įžvalgos: *Pasaulis – mėšlo krūva.* Išties dėl ko įsipareigoti, žemintis, jo ir čia pakankamai... Pasaulio? Mėšlo? Kristaus vaikų pamestinukų?

Gelažiūnas K. ir Fricas Sliesoraitis susiginčija dėl moterų, tai yra grožio – pagrindinės kategorijos. Estetiniai jų skoniai diametraliai priešingi. Pirmajam nepatinka apkūnios, Fricui – *tos vokietės, be stanikų.* Palaikau kaimyną. *Vidužemio jūros kurortuose – visos be stanikų guli,* įsiterpiu. Šlykštu. Sarmata. *O man – patinka,* nesutinka su Fricu Gelažiūnas K.

Fricas Sliesoraitis užsimoja – karštas, tikras Pabaltijo italas. Spėju jam laiku įbrukti stiklainį su „Žaibu". Aistros dėl moterų paplūdimio madų (estetikos mokslo) aprimsta. Kurį laiką tylime.

Naudodamasis proga galvoju apie Europą, civilizaciją, dvasios turtus. It sadistas įsivaizduoju Fricą, savaitgaliui įmestą į kokį šedevrų kapinyną Londone. Akivaizdu, nei Nacionalinė, nei „Tate" galerija jo nesudomins – neva per pigus turizmas, atseit ir taip viskas žinoma, patirta, nuobodu, ne tas lygis, taip sakant. Ką jis čia galėtų veikti?.. Šaudyti į statulas, jei tik turėtų ginklą, o gal iš vienatvės gaudytų, vėliau kartų Tauerio juodvarnius? Ar sugebėtų pradžiuginti santūriuosius britus? Nustebinti? Kaip atkreiptų dėmesį? Turbūt tik trivialiai pakliūdamas po automobiliu. Vėliau gydytųsi lūžius, galvos traumas, o grįžęs keiksnotų svarą, Angliją ir jos karalienę, princą Čarlzą, žinoma,

Eltoną Džoną, bitlus, kad per šiuos galutinai prarado sveikatą – niekada neatleis. Arba ne, priešingai – pas Fricą Sliesoraitį & Co apsilanko pilnapadis tarptautinio Hagos tribunolo teisėjas, ne, išsikvėpinusi delegacija iš Briuselio, jie tiesiogiai derėsis, kažką siūlys, klaus, ko šis nori, ko pageidautų. Ką galima pasiūlyti? Ko Fricas nori? *Kad bobos būtų su dideliais papais.*

Lyg vaiduoklis išnyra pečiuitas Vyšniauskas su „Ryklio" (alk. 9,3%) nešuliu – tarptautinis ekonominis disidentas. Labai nekalbus, rūškanas. Ištuštinęs pusę „Ryklio" butelio iš kakliuko, ima burnoti. Vis labiau audrinasi, atseit niekas jo deramai šioje santvarkoje nevertina, pamiršo jo nuopelnus *keliant, statant, darant, nemiegant naktimis.* Guosti beprasmiška, Vyšniauskas įsitikinęs, kad visi taip ir taikosi jam apdumti akis: radijas, parduotuvė, įgaliotinis. Jis jaučiasi savo žemės šeimininkas, todėl nepakęs, kad kas nors jam nurodinėtų – kiek, kada, kur, kaip ir su kuo būti. Lyg norėdamas atvėsti, pabaigia savo „Ryklį". Išleidžia dujas.

Alus „Ryklys" it magnetas traukia į save pasaulį. Svaigulio verpetas įsuka, dabar viskas čia – vietoje, po ranka: plyta, išvietė, nemokamas viešbutis. Ambicijos kažkur išnerti, kad tariamai išgelbėtų – nepakenčiamos, nepateisinamos. Čia, šiame saugiame verpeto piltuvėlyje – ilgai ieškota erogeninė zona, už galvijų fermos – vien sumaištis, neteisybės, skriaudos – nereikia.

Vyšniauskas yra įžymybė, žingeidus it legendinis Turas Hejerdalas. Klausia manęs, ar esu matęs eurą: *Koks jis*? Atseit, kai Norvegijoje šiek tiek reketavo braškių rinkėjus, buvo dar kronos – smulkios tokios, kaip smėlis byra iš rankų. Paveiktas „Ryklio", nedaugžodžiauju, atsakau: *Didis euras. Galingas.* Fricas Sliesoraitis taip pat susidomi: *O ar gražus*? Sakau tiesą: *Tikras angelas sargas, labai paslaugus, blizga it koltas.*

Gelažiūnas K. susidvasina, ima graudintis, veik kliedėdamas kalba, kad per miegus jį dažnai aplanko angelai – šoklūs, riebūs,

bulvių lupenų nelesa, vos nulaikai už kojų, kai ištroškini – mėsa primena nutrijų. Fricas pasigiria, kad yra valgęs mango, matęs kokosą. Vyšniauskas, išgyvenęs žeminančią žmogaus orumą deportaciją iš Skandinavijos, užsigauna, jam pasigirdo, kad Fricas Sliesoraitis jį labai negražiai kompanijoje pavadino, ieško plytos. Gelažiūnas K. krenta nuo savo sosto, pailsės šiek tiek su savo angelais. It sraigtasparnis atidarda monumentali Gelažiūnienė su pamušta akim, slėptis beprasmiška, moteris nutūpia su savo kibirais. Pavadina Gelažiūną K. niekinga atauga, veikiau iš įpročio paspardo jį, apspjauna. Tada numalšina „Ryklio" liekanomis troškulį. Piktai žiūri tai į Vyšniauską, tai į Fricą. Aš imu teisintis, kad mes čia ne šiaip sau pramogauti susirinkom, atseit esam inžinieriai, konstravom, tobulinom pasaulį, jau beveik įkūrėm Paskutinįjį Internacionalą. Ir nutarėme gintis, vėliau – pulti, užkariauti, o tada jau Vakarų pragmatizmui priešpriešinti savo dvasingumą, direktyvoms – pokštus, religijai – vendetą, faktams – metafiziką, higienai – okultizmą, negana to, europietiškam išsilavinimui – poterius. Nežinau, ar Gelažiūnienė suprato mūsų mintis, programą. Man aišku viena, „Ryklys", pasirodo, klastingesnis už „Kobrą", ir ne naiviai tiesmukas kaip „Žaibas". Turbūt tik „Ryklio" poveikiu tai galima paaiškinti: staiga prisipažįstu, kad myliu Gelažiūnienę. Prisiekiu ją vesti, pažadu Strasbūro teisybės monopolį, fondų aruodus, Nicą, Nobelį, San Tropezo kurortą, Pfalco vynuogynus, bobslėjaus trasą Alpėse, profesūrą, katedrą iki gyvos galvos Heidelberge. Gelažiūnienė nesitikėjo tokio vingio, iš susijaudinimo mosteli dar „Ryklio" lašų, delsia atsakyti, branginasi. Po akimirkos lyg tarp kitko jau teiraujasi, ar tame... taip, Nobelyje, ar neatsirastų ir jos Gelažiūnui K. vietelė? Taip, vos nepamiršo, ir senberniui sūnui iš antrosios santuokos, jį, pritrūkus įkalčių, turėtų netrukus paleisti? A?.. Žinoma! Be jokios abejonės, ir Gelažiūnui K., ir Vyšniauskui, jos sugyventiniui, ir Fricui Sliesoraičiui, trečiajam

vyrui, bus ką veikti Nobelyje, Nicoje, Marselyje, Neapolyje, ir a. a. Žorai, Glaškai, margei Cimbai, vaikaičiams – visiems užteks bukerių, *suhrkampų*, vietos prie Vidužemio jūros, nepatiks, visada galės sugrįžti – atviros sienos. Dar kartą pakartoju, kad myliu. Gerai, Gelažiūnienė pagalvos dėl tų *InterNationes*.

Vakarėja. Vyšniauskas šiaip ne taip mobiliuoju išsikviečia taksi, kažkur važiuos dar pasiausti. Aš rymau padėjęs galvą ant žagsinčios Gelažiūnienės kelių, jos pirmasis vyras, nenujausdamas kas laukia prabudus, sapnuoja angelų kovą su demonais – piktaisiais doleriais. Matau, kaip vangiai keliasi Fricas Sliesoraitis, nusvirduliuoja lauku kaimynas baigti dienos darbų – šįryt, vos petekėjus saulei, prisižadėjo pakasti kalės atsivestus šunyčius – dar beviltiškai aklus.

Aurora. Gyvenimas Dievo šviesoj

Nuverstajai vyriausybei liko tik Žiemos rūmai – jų įgulą sudarė tik junkeriai ir smogiamasis moterų batalionas.

V. Leninas nurodė šturmu paimti paskutinę buržuazinės vyriausybės atramą.

Nuo Nevos pasigirdo kreiserio „Aurora“ šūvis – atakos signalas.

Jis paskelbė naujojo pasaulio pradžią.

Naktį iš spalio 25-osios į 26-ąją dieną Žiemos rūmai pasidavė; ministrai buvo suimti.

Prologas

Mano senelio tėvas Juozapas M., Petrogrado gaisrininkų komandos viršininkas, niekada nepritarė Laikinajai vyriausybei bei jos vykdomai vidaus ir užsienio politikai. Senelio motina Jadvyga M. (lenkė), nors prenumeravo bolševikų žurnalą „Voprosy strachovanija“, priešingai, simpatizavo Kerenskiui, sveikino Vasario buržuazinę revoliuciją, pritarė Dūmos veiklai, žavėjosi utopinėmis Stolypino reformomis.

Šeima buvo neva darni, bet gyveno be laimės – kaip ir daugelis to meto šeimų.

Senelis Vladislovas M., būdamas dvylikos metų, tuo metu aiškių politinių-ekonominių pažiūrų neturėjo: jam patiko klasiciz-

mas ir anarchistai, iš dalies – menševikai ir Kornilovas, „Asilo uodega“. Kunigaikštis Lvovas buvo gan mielas, senelis žavėjosi jo išmintimi, nepriekaištinga dikcija, inteligencija. O Vasilijaus Kandinskio ir Trockio jis kažkodėl nemėgo, atviriau kalbant, visa paauglio širdimi nekentė ir, pasitaikius progai, niekino. Maksimalistinės pozicijos jis laikėsi Miliukovo, Bubnovo, Urickio ir kaimynystėje gyvenusio Galperino-Lunačiarskio atžvilgiu. Pastarasis, neišgydomai spuoguotas Lesnerio fabriko sąskaitininkas ir saviveiklinio dramos būrelio režisierius, buvo vertinamas net prasčiau už abejotinos reputacijos Plechanovą, neseniai nusišnekėjusį ligi to, kad pavadino garsiąsias Lenino Balandžio tezes kliedėjimu.

– Daugelyje provincijos vietovių revoliucija žengia pirmyn, proletariatui ir valstietijai saviveiksmiškai organizuojantis Tarybose, – 1917 metų vasarą neramiai pasakodavo iš tarnybos namo grįžęs Juozapas M.

– Netikiu, – sakydavo Jadvyga M. (lenkė), patiekdama į stalą savo kulinarinį šedevrą – *fliaki* – improvizaciją karvės tešmens tema.

– Netrukus įsitikinsi, – susinervindavo Juozapas M. ir, pasišlykštėjęs nekenčiamu srėbalu, imdavo pešioti savo išpuoselėtus gaisrininkų komandos viršininko ūsus. – Mes nieku gyvu nepaliksime valdžios Kerenskiui ir jo kompanijai, – karščiuodavosi.

– O kuo tau nepatinka Kerenskis!? – užsiplieksdavo ambicingoji Jadvyga M. (lenkė), kai Juozapas M. vėl demonstratyviai nustumdavo nuo savęs vakarienę.

– Mama! Tėveli! – riksmu įsiterpdavo į pašnekesį mano senelis Vladislovas M., – viskas bus gerai! Gerai! Gerai! – šaukdavo lovelėje taip garsiai, kad streikuojantys greta esančio Lesnerio fabriko sargai turėdavo užsikimšti ausis.

Tėvai, nenorėdami traumuoti berniuko, liaudavosi baręsi.

Į ekonominių emigrantų iš Šiaurės Vakarų krašto namus vėl grįždavo reta santarvė.

Juozapas M. prisiversdavo valgyti *fliakus*.

Jadvyga M. (lenkė) tylėdama imdavo dėlioti pasiansą.

Išsirėkęs Vladislovas M. (mano senelis) čiupdavo nuo sienos balalaiką (mylimiausią dėdės Anupro, Kronštadto *matroso*, gimtadienio dovaną) ir užgrodavo.

Netrukus pačios drąsiausios Juozapo M. pranašystės ėmė pildytis.

Spalio 24 dieną Leninas, remdamasis pagrindiniu marksizmo priesaku – į sukilimą žiūrėti kaip į meną, – ėmė vadovauti sukilimui Petrograde. Abejojantiems jis nedviprasmiškai pasakė:

– Istorija nedovanos delsimo revoliucionieriams, kurie galėjo nugalėti šiandien (ir tikrai nugalės šiandien), rizikuodami daug prarasti, rizikuodami prarasti viską.

Iš Smolnio nedelsiant Raudonajai gvardijai buvo nurodyta užimti numatytus objektus, raudongvardiečiai organizavo fabrikų ir gamyklų apsaugą. Buvo mobilizuoti Baltijos jūros laivyno jūreiviai (beje, senelio dėdė Anupras, Jadvygos M. (lenkės) brolis, nepakluso įsakymui, dezertyravo į Suomiją, vėliau atsidūrė Danijoje, vertėsi silkių prekyba, vaidino cirke, Paryžiuje įstojo į Savenkovo vadovaujamą „Trestą“, iš kurio netrukus buvo pašalintas už nepažangumą; Hamburge susidėjo su naciais, už tariamą homoseksualumą kalėjo koncentracijos stovykloje, išėjęs – vedė, tačiau slapta su bičiuliu emigravo iš Vokietijos, apsigyveno Jugoslavijoje, Antrojo pasaulinio karo metu drauge su kroatais kolaboravo, gydėsi Šveicarijoje, susidomėjo okultizmu, žaidė tenisą, metė rūkyti ir taip toliau).

Netrukus Petrograde buvo užimtos visos vyriausybinės įstaigos, apsupti Žiemos rūmai, kuriuose slėpėsi Laikinoji vyriausybė.

Spalio 25 dieną Juozapas M. su savo gaisrininkų komanda buvo iškviestas į Sukilimo štabą ir pasiųstas saugoti Žiemos rūmų.

Pirmoji lygiagretė

Vladislovas M., motinos Jadvygos M. (lenkės) primygtinai paragintas pasivaikščioti, klaidžiojo naktiniu Petrogradu. Jis gerai pažinojo savo gimtąjį miestą, čia buvo pakrikštytas, gavo sutvirtinimo sakramentą, užaugo, išvaikščiojo jį skersai išilgai, tačiau – tik dieną.

Naktį Petrogradas buvo neatpažįstamas, svetimas, paslaptingas – nenuspėjamai kontrrevoliucinis. Lyg vaiduoklis Vladislovui M. pasirodė Isakijaus soboras, svetimas atrodė Admiraliteto pastatas, Neva, Vasilijaus sala.

Štai čia, šiomis gatvėmis, neseniai vaikščiojo Čiurlionis, galvojo Vladislovas M. Šiame name lankydavosi Dostojevskis. Čia siautėjo Puškinas, skrebeno Černyševskis ir Gercenas. Dobroliubovas čia neretai užsukdavo. Dekabristai... Čia gimė ***narodninkų*** judėjimas. Čia svajodavo Deržavinas. Čia, kaip pasakojo tėvas Juozapas M., 1905-aisiais stovėjo barikados. O čia, prie Moikos, jis kartą pamatė legendinį Fiodorą Šaliapiną. Žymusis bosas buvo girtas, baubė, spjaudėsi ir demonstratyviai šlapinosi praeivių akivaizdoje. Berniukas negalėjo atitraukti nuo jo smalsaus žvilgsnio. Garsusis dainininkas jį pastebėjo, iškišo liežuvį ir perspėjamai pirstelėjo vaiko pusėn. Vladislovas M. išsigando ir pabėgo – sprukdamas vos neįkrito į kanalą.

– Stok! – iš už nugaros pasigirdo įsakmi komanda. Vladislovas M. įtraukė pečius.

Tai buvo raudongvardiečių patrulis – du kareiviai ir kuprotas ***matrosas*** be rankos.

Ginkluoti vyrai nenustebino Vladislovo M. Tomis dienomis buvo įprasta juos sutikti mieste – vis keistesnius ir keistesnius: raišus, žvairus, bekojus, miknius. Tačiau kažkokia vidinė baimė Vladislovą M. tą akimirką privertė nepaklusti įsakymui. Nežinia kodėl, bet jis pasileido bėgti. Jie puolė vytis.

Vladislovas M. bėgo greitai, bet raudongvardiečiai – dar greičiau.

Marso laukuose berniukas buvo nutvertas stačiai už pakarpos.

Įniršęs kuprotas *matrosas* parvertė ant žemės, spyrė koja į pilvą. Dar kartą, skaudžiai pataikė į petį.

Radongvardietis ryžtingai iškėlė durtuvą, taikėsi smeigti į paširdžius.

– Palaukit, privatdocente Konstantinai Iljičiau, – sustabdė jį trečias patrulis. – Jis gali būti Kerenskio šnipas.

Piktasis raudongvardietis Konstantinas Iljičius sudvejojo. Nuleido šautuvą su durtuvu. Pažvelgė į paauglį.

– Koks šnipas!? – sušuko berankis kuprius *matrosas*. – Vaikas dar, – išsitraukė mauzerį, nusitaikė šauti į smilkinį.

Raudongvardietis privatdocentas Konstantinas Iljičius, pasiryžęs įvykdyti proletarinį teisingumą, taip pat iškėlė durtuvą.

Vladislovas M. nejudėjo.

– Pribaigti visada suspėsim, – tarė gerasis raudongvardietis, turbūt prisiminė savo vaikus. – Kelkis, tau sakau, *pidare*! – tėviškai užriko.

Vladislovas M. pabandė atsikelti. Susverdėjo iš baimės.

Apsišlapino.

– Judinkis! – nestipriai bakstelėjo į šoną durtuvu raudongvardietis Konstantinas Iljičius – senosios graikų kalbos specialistas.

Netrukus Vladislovas M. buvo pristatytas į Sukilimo štabo skyrių – gūdų pogrindžio rūsį.

Džiovininkė Svetlana Pelcer, revoliucionierė profesionalė, buvo patyrusi pogrindininkė. Ne dešimt ir ne dvidešimt metų ji drauge su bendražygiais tęsė kovą už teisingesnį gyvenimą, paseno, sumenko, susiraukšlėjo, tačiau neprarado ryžto, ugnelės, taip sakant. Ji buvo daug mačiusi – kalėjo, dirbo emigracijoje, slapta grįžo į Rusiją, kelis kartus sirgo triperiu, taip pat kirkšnutėmis, sifiliu, garsėjo kaip iškalbinga agitatorė, puiki publicistė.

Šiąnakt ji, Svetlana Pelcer, buvo prastos nuotaikos. Dar taip neseniai, vos prieš savaitę, Dzeržinskis, Stalinas ir Sverdlovas paprieštaravo, kad ji būtų išrinkta vadovauti CK Kariniam revoliuciniam centrui.

Pikta.

Svetlanai Pelcer kliuvo antraeilis (nors ir ne paskutinis) vaidmuo Spalio Didžiojoje Socialistinėje Revoliucijoje.

Tai ją įskaudino.

Moteris jautėsi pažeminta, įžeista. Ir išties ši uoli revoliucionierė buvo verta daugiau. Ji, Svetlana Pelcer, bebaimė kovotoja, galėjo tapti Tarybos karinio revoliucinio komiteto pažiba, o ne tūnoti rūsyje ir laukti abejotinų užduočių.

Raudongvardiečių atvestas berniukas Pelcer nenustebino, priešingai, pradžiugino, suteikė progą pasimankštinti prieš didžiuosius nakties įvykius.

Moteris, išvydusi įtariamąjį, pajuto įkvėpimą.

Svetlana Pelcer patrynė sušalusius delnus ir nedelsdama pradėjo kvotą.

– Ką ten slepi? – ėmė žemu balsu klausinėti, kai raudongvardiečiai vėl patraukė patruliuoti į miestą. – Ką ten turi? – atsikrenkštė ir pirštu parodė į dėmę po pilvu.

– Pasiklydau. Mama... Tėvelis... – šnirpšdamas be akcento veblenо Vladislovas M. Mano senelis rusiškai kalbėjo nepriekaištingai.

– Prieik arčiau, – pareikalavo. – Neverk. Nusišluostyk ašaras. Kvailelis – Kerenskio šnipas. Neįtikėtina! Toks mažas, o jau... Na, prieik prie tetos Svetlanos... Nebijok... Aš – Sveta, tavo draugė, slapyvardis – Volga. Nebijok, tu ne *ochrankoj*... Kuo vardu? – kaip įmanydama švelniau paklausė.

– Vladislovas.

– Vladislovas... Puikus vardas. Ateik, ateik Volodia... Štai, matai, aš nieko nuo nuo tavęs neslepiu, – parodė į raudoną kaspiną striukės atlape.

Vladislovas M. vis dar nedrįso žengti žingsnio prie moters, – ji dabar prasižergusi sėdėjo ant stalo ir kvietė pas save, viliojo raudona vėliavėle.

– Ateik čia, tau sakau! – riktelėjo bosu ir ryžtingai prasisegė odinę striukę. O po akimirkos – drastiškai perplėšė jūreivišką palaidinę.

Vladislovas M. pirmą kartą gyvenime pamatė krūtis – visas dvi.

Krūptelėjo.

Susigūžė.

– Nori, kad pakviesčiau privatdocentą Konstantiną Iljičių ir įsakyčiau tave sušaudyti?! – pagąsdino ir užsidegė papirosą, kad nusiramintų. – Nori, kad tave pakarčiau?! Nori šautuvo buože į subinę?! Nori, kad tave bolševikai durtuvais užbadytų?! Nori?! Nori lakti kačių šlapimą?! Nori voliotis pamazgų duobėje?! Atsakyk?!

– Nenoriu, – atvirai prisipažino mano senelis Vladislovas M.

– Tada prieik, – jau ne taip griežtai pakartojo. – Stok čia! Mažiukas... Koks dar mažiukas... – perbraukė ranka per antuką. – Šlaputis, – nusistebėjo.

Vladislovas M. stovėjo šalia revoliucionierės Volgos – Svetlanos Pelcer. Nedrįso kvėpuoti. Bijojo pažvelgti į ugningas akis. Pirmą kartą jis buvo apsišlapinęs, pirmą kartą taip arti nepažįstamos moters – su nukarusiais ūsais ir raudona skarele.

Berniukas matė, kaip kilnojasi jos apnuoginta plaukuota krūtinė. Subrinkę speneliai stirksojo it cigarai, panašius tėvui Juozapui M. kažkada iš tolimos kelionės atvežė dėdė Anupras.

Rūsyje, nors buvo drėgna ir šalta, ėmė darytis nepakeliamai tvanku.

– Prieik arčiau! – pareikalavo Pelcer. – Dar arčiau! Oi, koks mažiukas... – nusistebėjo revoliucionierė Volga, užkišusi ledinę ranką berniukui už kelnių. – Sušals. Gali susirgti.

Vladislovas M. prisivertė dar arčiau prisiglausti prie pogrindininkės. Švelnus jos krūtinės kailis kuteno skruostą.

– Uždėk ranką! – sušuko ji. – Uždėk ranką! – pati paėmė ir priglaudė drėgną Vladislovo M. delną prie krūtinės, jai šiąnakt reikėjo artumos. – Čia, dabar... Nebijok... – ramino išsigandusį vaiką.

Berniuką išpylė raudonis. Ant kaktos ėmė sunktis šaltas prakaitas. Spenelis kaip pleištas įsmigo į delną. Mano senelis jau nebesuvokė, kas čia vyksta, kur jis yra ir kodėl.

Ranka leidosi. Slydinėjo. Pirštus įsiurbė keistas gauruotas žvėris. Paleido. Vėl griebė nasrais. Vladislovą M., mano senelį, apniko dar nepatirtas jausmas. Viskas susiliejo: stalas, prakaitas, kėdė, plaukai, žibalinė lempa, raudona skarelė, nagai, auliniai batai, korsetas, lūpos, apatiniai baltiniai.

Vladislovas M., mano senelis, prarado sąmonę.

– Štai taip reikia! – atsitokėjo Vladislovas M. nuo Svetlanos žodžių. Ji pakuteno jam sėklides.

Moteris, poetiškai žiūrėdama į lubas, paskubomis sagstėsi striukę.

Vladislovas M. bereikšmiu žvilgsniu pažvelgė į savo nusmukusias kelnes.

Berniuką nupurtė drebulys.

– Dabar tu – tikras vyras, – pamokomai tarė pogrindininkė Volga. – Mūsiškis. Kitą kartą būčiau įsakiusi tave sušaudyti ar paskandinti, bet gera ta mano, kairiosios eserės, širdis, – aistringai krimstelėjo Vladislovo M. ausį ir pamakalavo geldelėje liežuviu. – O tu – šelmis, vaikine: *Mama, tėveli, nieko nežinau, nieko nesuprantu...* – pasišaipė.

– Aš – lietuvis, – įsidrąsinęs prisipažino mano senelis Vladislovas M.

– Lietuvis, – nusijuokė revoliucionierė. – Tu, lietuvi, ar esi girdėjęs apie Vilniaus Gaoną?

– Tik gerus žodžius, – negarsiai patikino Vladislovas M. Pelcer (Volga) nusišypsojo. Pasitaisė skarelę.

– Tai mano dėdė, – ne be pasididžiavimo prisipažino.

Vladislovas M. rengėsi. Jis tik dabar pamatė, kad moters ūsai skaisčiai mėlyni, o vietoje nosies – dvi gilios skylės.

– Kitą kartą nevaikščiok naktimis vienas, – geranoriškai perspėjo Svetlana, po skarele slėpdama žilų plaukų sruogą. – Laikas – neramus, visko gali atsitikti, ar maža niekšų Petrograde. Aš, pats matai, sėdžiu, laukiu, niekur nosies nekišu. Prižadi?

– Prižadu, – negalėjo atitraukti žvilgsnio nuo išpuvusių skylių Vladislovas M.

– Na, o dabar – bėk namo, – įbruko obuolį. – Bėk pas mamą, netrukus prasidės, – be ceremonijų iš rūsio išstūmė sulaikytąjį.

Vladislovas M. neatsigręždamas bėgo naktiniu Petrogradu – namo, pas mamą, kuo greičiau!

Štai, Lesnerio fabrikas...

Buvo tamsu. Prie Nevos šaudė. Iš įvairių pusių sklido dejonės, maldos pasigailėti, nežudyti, tačiau berniuko, dabar jau vyro, širdyje švietė skaisti saulė. Jos vardas – Jaunystė.

Antroji lygiagretė

Apsikarpiusi blakstienas, kruopščiai išsivaliusi ausis, puošni ir kvepianti žibuoklėmis Jadvyga M. (lenkė) naktį išsiuntė savo sūnų pasivaikščioti po revoliucinį (kontrrevoliucinį) Petrogradą, atsisėdo prie stalo ir ėmė laukti.

Namuose buvo šviesu, šilta. Pečiuje spragsėjo malkos, jų net sunkiausiomis aplinkybėmis visada parūpindavo Juozapas M. – talentingas gaisrininkas, bet ne daugiau.

Jadvyga M. pakedeno pagalvę, pataisė dar jos senelės (baudžiauninkės) austą antklodę. Kritišku žvilgsniu apžiūrėjo kambarį. Viskas tvarkoje, galima nusiraminti – virdulys užkaistas, balalaika ant sienos.

Kad laukiant nepradėtų snausti, Jadvyga M. paėmė knygą. Tai buvo mylimiausias jos kūrinys – „Lenkijos Karalystės ir Didžiosios Lietuvos Kunigaikštystės šlėktų sąvadas", išleistas 1789 metais Varšuvoje. Jadvyga M. (lenkė) galėjo ištisas valandas prasėdėti sklaidydama pageltusius lapus, ieškodama pažįstamų pavardžių, giminių ar panašiai. Vilčinskiai, Vladičanskiai, Voinarovskiai, Vojčynskiai, Voičickiai, Volkovinskiai ir taip toliau – visi jie buvo Jadvygai M. (lenkei) savi.

Nejučiomis praslinkdavo laikas, geliantis tuštumos jausmas atsitraukdavo, pasimiršdavo nuoskaudos, smulkūs ir esminiai nesutarimai šeimoje, nesibaigiantys barniai gatvėje ir laikraščiuose. Moteris persikeldavo į kitą pasaulį, geresnį, tobulesnį, elegantišką, prašmatnų ir prasmingą. Tomis akimirkomis Jadvyga M. (lenkė) atsigaudavo, vėl virsdavo gundančia mėlynake bajoraite nuo Kėdainių, kurios rankos kažkada siekė šaunus teisės studentas Šmigelskis ir geležinkelio tiltų inžinierius Garlickis – tiesa, vėliau jis išprotėjo Samaroje po sueities su stačiatikių šventiku.

Kai Jadvyga M. (lenkė) atvertė M raide pažymėtą puslapį, į duris pabeldė – aštuonis kartus, kaip ir buvo sutarta.

Jai dilgtelėjo širdį.

Jadvyga M. (lenkė), nesugebėdama paslėpti jaudulio, pašoko ir lyg nekantri mergaitė pribėgo prie durų.

Grigorijui Galperinui-Lunačiarskiui, Lesnerio fabriko sąskaitininkui, buvo maždaug šešiasdešimt, tačiau, jei ne šlykštūs spuogai ant veido, galėjai pagalvoti, kad šiam kumpanosiui ne daugiau kaip trisdešimt penkeri. Jis visada buvo pasitempęs, atidus, galantiškas, šiek tiek manieringai šveplavo. Štai ir dabar

atėjo pas Jadvygą M. (lenkę) su lauktuvėmis – nežymiai nugertu alaus buteliu, nedideliu, bet vis dar rasotu.

– Bjauri naktis, – tarė Grigorijus Galperinas-Lunačiarskis, išsilaisvindamas iš apsiausto ir *kaliošų*. – Šalimais – hegemonai, – netrukus jau stovėjo su prašmatniu smokingu.

– Galvojau, kad nesulauksiu, – grąžydama rankas kalbėjo Jadvyga M. (lenkė).

– Prižadėjau, – pasitaisė peteliškę.

Grigorijus Galperinas-Lunačiarskis įžengė į kambarį. Viskas čia buvo jam pažįstama.

– O *tas*?..

– Prisiekiu, šiąnakt neateis, – patikino lauktą svečią Jadvyga M. (lenkė) ir paslaugiai pasiūlė kėdę atsisėsti. – Saugo, kad bėda neatsitiktų, – paslaptingai paaiškino.

– Velniai žino, kas ten darosi: chaosas – jokios harmonijos. Verčiasi, viskas aplinkui verčiasi...

– Betgi tai mums nesutrukdys? – viltingai ištarė Jadvyga M. (lenkė) ir striktelėjo vyriškiui ant kelių.

Svečias liko nepatenkintas.

Grigorijus Galperinas-Lunačiarskis atsainiai pavartė ant stalo gulėjusią knygą.

Užvertė.

Gurkštelėjo atsinešto alaus.

Supratęs, kad per daug išgėrė, dalį iš burnos atpylė atgal į butelį. Padelsęs paslaugiai atkišo Jadvygai M. (lenkei). Ši jau norėjo atsisakyti, tačiau neišdrįso.

– Labai laukiau tavęs, – nuogos rankos apsivijo aplink Galperino-Lunačiarskio kaklą.

– Ir aš, – atsainiai tarstelėjo.

– Po paskutinio karto man taip ilgu... Kaip sapne... Vis skambėjo, skambėjo...

– Ir man.

– Skaičiavau valandas, minutes...

– Būčiau atėjęs anksčiau, – Galperinas-Lunačiarskis vėl gurkštelėjo alaus.

– Maniau, neištversiu.

– Lesneris užlaikė, sąskaitas klastojom.

– Būčiau išprotėjusi, – ji padėjo galvą ant Grigorijaus Galperino-Lunačiarskio krūtinės.

Laikrodis dusliai mušė valandas.

– Tai ką, pradedam? – pasimuistė.

– Nedelskim, – Jadvyga M. (lenkė) nušoko nuo Galperino-Lunačiarskio kelių. – Uogienės?

– Dėkui, šiandien aš dirbsiu be stimuliatorių.

Grigorijus Galperinas-Lunačiarskis atsistojo.

Nusimetė smokingo švarką.

Atsiraitojo baltų marškinių rankoves, pasimatė jo starzdanotos rankos.

Pabaigė alų.

Atsirūgo.

Pastatė butelį ant stalo.

Išsižergė.

Dešimt kartų apsuko dubenį į kairę pusę, septynis į dešinę.

Pamasažavo kelius. Ausis. Nosį. Sąnarius.

Išpūtė krūtinę.

Jadvyga M. (lenkė) nuolankiai atsiklaupė. Sunėrė pamaldžiai prie krūtinės rankas. Pakėlė akis į tariamą dangų.

Grigorijus Galperinas-Lunačiarskis užsimerkė.

Apsilaižė.

Dar kartą įsitikino, kad patogiai stovi.

Atsikrenkštė.

Įkvėpė. Pravėrė burną.

Tyliai tyliai užgiedojo:

– Vieną paskutiniųjų spalio mėnesio dienų, – bosu ėmė pa-

sakoti Grigorijus Galperinas-Lunačiarskis, – kai visos vandentiekio skylės jau buvo užtaisytos, – užgiedojo, – susprogdinti vamzdžiai pakeisti naujais, – subtiliai perėjo į *forte*, – ėmė veikti galingi vandens siurbliai, – atsikvėpė. – Vandens srautas šliūkštelėjo į vamzdžius, – plėtojo arijos temą, – išvalydamas iš jų smėlį ir purvą, – tuo pačiu atsikvėpimu tęsė, – tarsi patikrindamas, išryškino silpnąsias vietas, – iškvėpė. – Kai kur atsirado plyšių, skylių, urvų, kai kur vėl teko atkasti vamzdžius, vėl taisyti, matuoti, lyginti, virinti, tikrinti, – perėjo prie greito recitatyvo, – ir štai švarus vanduo pripildė vandentiekio bokštus, – paėmė be galo žemą gaidą. – Atėjo minutė, – dabar dainavo kaip humoristinius kupletus, – kai namuose, visuose namuose ir ne tik namuose ėmė tikrinti čiaupus, vanduo atsirado pirmuosiuose aukštuose, o visą miestą aplėkė linksma žinia: teka! – baigė skaidriu falcetu. – Viršutinių aukštų gyventojai būriais lipo apačion, klausėsi tylaus vandens čiurlenimo, – dainavo *bel canto* maniera, – ir vanduo tarsi kraujas išsisklaidė atgijusio kūno gyslose, – neįtikėtinai lengvai paėmė si bemolį, – ir jau pasiekė antrą aukštą, – pademonstravo nepriekaištingą kantileną, – jis kilo vis aukščiau, pliūptelėjo iš čiaupų ketvirtame aukšte, – genialiai frazavo. – Laikas buvo nugalėtas, – tiksliai intonavo, – žmogus nugalėjo piktąją, piktąją, piktąją, – dramatiškai pabrėžė, – stichijąąą... – antgamtiškai ilgai, tačiau skoningai tęsė finalinę aukštąją si.

Jadvyga M. (lenkė) be sąmonės krito kryžiumi.

Grigorijus Galperinas-Lunačiarskis nutilo. Pakiliai prasižiojęs, dar pastovėjo kelias minutes. Paskui taikliai trenkė sau kumščiu į pasmakrę ir užsičiaupė.

Pasirąžė.

Pritūpė.

Pakilo.

Neišugdytų meninių gabumų, bet Dievo dovaną turintis Grigorijus Galperinas-Lunačiarskis priėjo prie Jadvygos M. (lenkės).

Pasilenkė.

Iš baltų marškinių kišenės ištraukęs veidrodėlį, atrėmė į moters nosį.

Veidrodėlis aprasojo.

Paėmė jos ranką, pulsas buvo silpnas, tačiau lygus.

Nusiramino.

Grigorijus pridėjo ranką prie kaktos – šalta, rasota, gaivi. Tada atsargiai atplėšė moterį nuo žemės.

Jadvyga M. (lenkė), palaimingai šypsodamasi, be sąmonės gulėjo savo šeimyninėje lovoje, kurioje buvo pradėtas Vladislovas M., mano senelis.

Grigorijus Galperinas-Lunačiarskis užsivilko smokingą, užsimetė apsiaustą, įsispyrė į purvabridžius. Prisiminęs ant stalo paliktą alaus butelį, grįžo jo pasiimti, ir tik tada, apdairiai nepalikęs įkalčių Juozapui M., išėjo.

Netrukus Girgorijus Galperinas-Lunačiarskis, toldamas nuo Lesnerio fabriko ir Jadvygos M. (lenkės) būsto, žengė siaura gatvele.

Buvo tuščia, revoliucinio Petrogrado triukšmas prislopo, aidėjo kiekvienas žingsnis ir baikščiai tvanksėjo širdis.

Grigorijus Galperinas-Lunačiarskis apsidairė, ar niekas jo nemato, neseka, o tada užsimojo ir su neslepiamu įniršiu sviedė alaus butelį į sieną – jo, kaip ir Jadvygos M. (lenkės), širdyje buvo daug skausmo ir sielvarto, jis taip pat buvo vienišas, jautėsi nesuprastas nesaugioje svetimos šalies sostinėje.

Tokia buvo tiesa.

– Na, o žuvų ten, žinoma, taip pat apstu, – virš laužo liepsnos šildėsi rankas Juozapas M., – nei slieko nereikia, pačios ant pagalio kimba.

Vyrai, susispietę aplink ugnį, klausėsi gaisrininkų komandos viršininko pasakojimo.

– Didelis ir baisiai gilus ežeras, – pasakojo jis savo pavaldiniams, – šiaip neperplauksi, na, nebent valtimi. Viduryje – sala. Pasak legendos, joje kažkada stovėjo neįveikiama lietuvių kunigaikščio Čundos pilis. Dar ir dabar galima pamatyti griuvėsių liekanas – penkis bokštus, gynybinės sienos likučius. Vasarą vaikystėje mes saloje žaisdavome Lietuvos–Lenkijos riterius. Pasidarydavome akmeninius kirvius, galvas pasipuošdavome kalakutų plunksnomis, iš tūkstantmečių ąžuolų išsiskobdavome skydus ir pliekdavome vienas kitą nuo ryto iki sutemų, kol mamos, nepakęsdamos riksmų iš salos pusės, imdavo šaukti ir kviesti mus nuo ežero kranto grįžti. Tais kartais...

– O mes žaisdavome *vanką vstanką*, – įsiterpė nekantrus gaisrininkas.

Juozapas M. suraukė antakius.

– Tu ir dabar, Klimai Egoryčiau, kaip *vanka vstanka,* – nepiktai tarė Juozapas M. ir perbraukė savo riestus ūsus.

Vyrai sutartinai nusijuokė.

Buvo tamsu.

Vis dar lynojo, tačiau vėjas baigė išsklaidyti debesis. Dabar danguje buvo matyti žvaigždės. Daug daug ryškių šešiakampių žvaigždžių.

Žiemos rūmų, esančių vos už šimto metrų, nebegalėjau įžiūrėti. Prieš pusvalandį kai kuriuose languose dar degė šviesa, bet pagaliau užgeso – užmigo nekenčiama Laikinoji vyriausybė.

Gaisrininkų komanda, vadovaujama Juozapo M., saugojo

patikėtą teritoriją. Niekas neturėjo teisės čia praeiti. Sukilimo komiteto štabe Juozapui M. buvo nedviprasmiškai įsakyta: jei kas nors brausis ar bandys prasmukti – šaudyti, negailėti. Todėl ir sėdėjo dabar čia ginkluoti Petrogrado gaisrininkai – dvylika rinktinių asmenų, smogikų.

– Prie ežero – miškas, – paslaptingai tyliai pasakojo Juozapas M. apie savo tėviškę. – Žiemą juo eiti ypač pavojinga – daugybė išbadėjusių vilkų, pikti kaip velniai. Kartą pavakare grįžau iš miestelio, tai apspito mane gauja, vos spėjau į eglę įlipti. Sėdžiu ant šakos, drebu, laukiu, o jie ratus suka, žiūri į mane iš padilbų, laižosi. Taip ir prasėdėjau nesumerkęs akių iki ryto...

– O mano kaimas – lygumoje, be medelio, – pasigyrė mongoloidiškos kaukolės smulkaus sudėjimo gaisrininkas.

– Tu, Petka, dar pasakyk, kad ten ir bobų nėra, – šmaikštavo arčiausiai Juozapo M. sėdintis ugniagesys.

Vyrai susižvalgė.

– Ne, bobų ten yra, bet iki cerkvės dešimt varstų reikia eiti, – rimtai kalbėjo Tamerlano palikuonis.

Juozapas M. susisuko suktinę, užsirūkė ir toliau pasakojo:

– Ežere – gausybė žuvų. Kuojų, ešerių, karšių niekas neima, tik lydekas ir ungurius – pintinėmis, maišais, vežimais. Iš jų motina labai skanią žuvienę virdavo. Dienų dienom – žuvienė ir žuvienė, žuvienė ir žuvienė, rudenį – grybai. Grybai ir grybai, grybai ir grybai. Taip, devyniolika vaikų pamaitinti – ne juokas, ne pirštą apmyžti. Kartais vėžiaudavom... Ežero vanduo skaidrus, tyras – gerti gali.

– Kaip Baikalo, – neva taikliai pastebėjo kažkuris gaisrininkas.

– Baikalo – šūdas, palyginus su mano ežeru, – neužpyko Juozapas M. – Kartą su broliais susilažinom, kuris daugiau ežero vandens išgers. Aš išgėriau keturis kubilus! Vėliau, tiesa, šiek tiek bloga buvo, bet ne todėl. O mano jaunesnysis brolis – visus penkis ištuštino, tikras vyras. Ir nevėmė. Dabar jis vargonauja.

– O man kartą arklys kanopa į veidą spyrė, – norėjo pasigirti ugniagesys su vilko gomuriu.

Juozapas M. apsimetė, kad neišgirdo.

– Tėvelis Kajetonas buvo šposininkas, – vis pasakojo Juozapas M. – Be jo neapsieidavo nė vienerios krikštynos, vestuvės, laidotuvės. Kur jis, ten ir gera nuotaika. Niekada nesu matęs jo suirzusio, burnojančio, pikto. Mokėjo jis su žmonėmis bendrauti, visada linksmas, niekada nenusimindavo. Kartą susodino vaikus prie stalo ir liepė čiulpti tokius *navatnus* juodus spurgiukus, mažyčiai tokie, gražūs. Čiulpėme. Džiaugėmės lauktuvėmis iš miesto. Aš net paspringau iš godumo, taip man norėjosi kuo daugiau tų *kermošiaus* saldainių sušlemšti. Vėliau, kai dubenyje jau nieko neliko, tėvelis Kajetonas išdavė, kad tai buvo avies šūdai.

Ugniagesiai pralinksmėjo. Užsikrėsdami vienas nuo kito ėmė juoktis.

Juozapas M. išliko toks pat ramus ir orus.

Laužo liepsna maloniai šildė. Nepastebimai slinko laikas prie Žiemos rūmų. Akimirką Juozapas M. lyg kažką prisiminęs susimąstė, tačiau netrukus vėl porino iki soties išsijuokusiems ugniagesiams:

– Kai buvau septynerių, tėvelis Kajetonas kartą žiemos naktį mane pažadino ir tyliai pavadino, suprask, parodys fokusą. Jis pasivedė mane prie lovelės, kurioje miegojo mano jaunesnieji broliukai ir sesutės: trys poros dvynių, šešiametis Mykola, Paša ir keturmečiai trynukai – Zigmas, Zenonas ir Bernarda. Tėvelis paėmė du indus ir, laikydamas virš vaikų, pradėjo iš vieno į kitą pilstyti vandenį. Jis vos laikėsi, kad nesuprunkštų ir nepažadintų mažylių. Man taip pat buvo linksma. Gal po pusvalandžio jis liovėsi pilstęs. Paskui, prisakęs tylėti, nuvijo miegoti. Negalėjau užmigti, taip laukiau tėvelio pažadėto Kalėdų stebuklo. O ryte atsibudau pats pirmas. Dieve, visi, išskyrus mane ir tėvelį Kajetoną, prabudo apsimyžę! Mamytė taip pat! Negana to, ji ir

apsidirbo. Iki ausų! Ir seneliai abu! Ir šunelis Sargis, kurį dėl šalčio įleido į trobą... Tėvelis barė, mušė rimbu, spardė, o aš stovėjau prie krosnies nekaltas ir man taip linksma dėl to fokuso buvo, kad vos galėjau sulaikyti juoką.

Staiga nuo Nevos pasigirdo šūvis.

Gaisrininkai krūptelėjo. Nuo jų veidų dingo šypsenos.

Naktis virto pasaka.

Juozapas M. nutilo.

Įsiklausė.

– Aurora, – tarė mongolas Petka ir iš išgąsčio sustingo.

– Pats tu Aurora, – vis dar kvailai šypsodamasis nepatikėjo gaisrininkas su išraiškinga zuikio lūpa.

– Vyrai, tai ženklas, – tarė Juozapas M. ir pakilo nuo rąsto.

– Prasideda... – nepatenkintas subumbėjo Klimas Egoryčius. – Vėl prasideda... O taip šauniai sėdėjome...

– Rikiuotis! – valdingai įsakė Juozapas M. ugniagesiams.

Dabar tai buvo kitas žmogus – užprogramuota Žiemos rūmų apsaugos mašina. Iš liūdnų akių dingo tėviškas atlaidumas, Juozapas M. persimainė – anomališkai išsiplėtė vyzdžiai, lūpos bylojo apie šiek tiek liguistą, bet dar ne patologinį ryžtą, iki graudulio susitraukė ausų speneliai, išpurto nosis, nuo smakro pranyko koketiška duobutė – čia išpurto nedidelis gumbelis, dėl to apatinė Juozapo M. veido dalis beveik trečdaliu padidėjo. Juozapas M. tapo panašus į antžmogį.

Greta Žiemos rūmų – paskutinės Laikinosios vyriausybės citadelės – dabar stovėjo įsakymo fundamentalistas, pareigos vergas, pasiryžęs verčiau mirt, nei pasitraukt iš posto.

Vyrai išsirikiavo.

– Lygiuot! Ramiai! Išsiskaičiuot! – sodriu balsu sukomandavo Juozapas M. – Draugai, – kreipėsi jis į savo pavaldinius, – esame ties didelių permainų slenksčiu! Netrukus prasidės Žiemos rūmų šturmas ir jis...

– Jau prasidėjo, – ne laiku ir ne vietoje parodė savo nepasitenkinimą ugniagesys su vilko gomuriu.

– Kalbelės rikiuotėje! – sudrausmino auksaburnį šūviu į smilkinį Juozapas M.

Kulka, pramušusi ne itin tvirtą gaisrininko šalmą, įsmigo smegenyse.

Ugniagesys su vilko gomuriu krito negyvas.

Juozapas M., abejingai nupūtęs rūkstančius iš vamzdžio dūmus, kelis kartus apsuko aplink pirštą ginklą ir mauzeris įkrito į dėklą.

– Mums patikėta didi ir garbinga užduotis, – dalykiškai kalbėjo sudrausmintiems ir įsitempusiems gaisrininkams, – saugoti rūmus. Ir kad nė vienas niekšas iš jų nepaspruktų, – pagrūmojo kumščiu. – Anei vienas! – pakartojo perspėjamai vėl siekdamas ginklo. – Užimt sargybos pozicijas! – užbaubė Juozapas M.

Ugniagesiai klusniai išsiskirstė.

Žiemos rūmų puolimas vyko sklandžiai ir solidžiai. Iš vadovėlių žinoma, kad viskas buvo paruošta, apskaičiuota iki menkiausių smulkmenų.

Junkeriai ir smogiamasis moterų batalionas, kad ir kaip priešinosi, jau nebegalėjo išgelbėti buržuazijos ministrų.

Vis garsiau nuo Žiemos rūmų sklido pergalingas ir, atrodo, niekada nepasibaigsiantis darbininkų ir valstiečių *Uraaaaaaaaaaa*!!!

Laikinoji vyriausybė skaičiavo paskutines minutes...

Kai pirmieji sukilėliai įsiveržė į Žiemos rūmus, Juozapas M. nutarė nusišlapinti.

Jis galinga čiurkšle išrašė šūkį ant artimiausio pastato sienos: „Visa valdžia – taryboms!“ Norėjo ir pasirašyti, taip įsiamžinti, tačiau nepajėgė, pristigo išteklių.

Šiek tiek nepatenkintas Juozapas M. sagstėsi kelnes, galvojo apie rytdieną, naują pasaulį – greitą demokratinę taiką, dvarininkų žemės nuosavybės panaikinimą, darbininkų gamybos kontrolę ir Tarybų vyriausybės sukūrimą.

Nuo panašių minčių Juozapui M. pasidarė labai gera, norėjosi išbučiuoti žmones, gatvės grindinį, Nevos vandenis.

Faktas, kad jis – ne tik didžiųjų istorijos įvykių liudytojas, bet ir dalyvis, glostė gaisrininkų komandos viršininko savimeilę.

Vis rečiau buvo girdėti šūviai.

Krito Laikinoji vyriausybė.

Ministrai buvo suimti, Petrograde įvyko pergalingas darbininkų ir įgulos sukilimas – Spalio revoliucija.

– Na, o tu, močiute, kur susiruošei? – sustabė Juozapas M. skubančią skarotą moterėlę.

Baikšti moteris, nedrįsdama pažvelgti į Juozapą M., slėpė savo veidą.

– Pasiklydau, sūneli, – išlemeno.

– Būta kur čia pasiklysti, – nuramino Juozapas M. gležną senutę. – Štai Nevos krantinė, Smolnis, Rastrelio statyti Žiemos rūmai, antai ten – Nevskio prospektas, paminklas Petrui Pirmajam.

– Pirmą kartą naktį dideliame mieste, – teisinosi močiutė.

– Nesijaudink, – Juozapas M. paėmė senutę už rankos. – Įsakysiu tave palydėti. Kur tau reikia? – paklausė dairydamasis savo gaisrininkų.

Šalia nieko nebuvo.

– Ten, už miesto, – parodė jūros pusėn močiutė.

Juozapas M. jau ketino pašaukti pavaldinį, tačiau staiga jam galvon šovė džiaugsminga mintis, kad štai vos prieš kelias akimirkas įvyko Didžioji Spalio socialistinė revoliucija, ir jis nejučiomis čiupo senutę į glėbį, spaudė kuo arčiau savęs ir broliškai bučiavo, bučiavo, bučiavo...

Pasiklydėlė nesipriešino. Priešingai, turbūt intuityviai suvokusi įvykio mastą, atsakė tuo pačiu – motiniškai įsisiurbė į lūpas, su įgudimu naršė liežuviu Juozapo M. burnoje, aptiko keletą skylių dantyse, porą kartų aistringai įkando, stenėjo, murkė, seseriškai švelniai bučiavo akis, nosį.

Juozapą M. užvaldė aistra.

Senutė leido glostyti jos krūtis, maigyti sėdmenis, šlaunį, tačiau, kai Juozapo M. ranka pabandė prasmukti giliau, ryžtingai užtvėrė jai kelią. Juozapas M. pasikėsino dar kartą, bet stebėtinai tvirta ranka močiutė vėl atrėmė ataką.

Nesudrausminamas gaisrininkų komandos viršininkas neketino nusileisti ir visu svoriu prirėmė moteriškę prie sienos, ant kurios dar puikavosi nenudžiuvęs lozungas.

Moteris buvo nelinkusi pasiduoti, gudriai pakeitė taktiką. Dabar ji, viena ranka pridengusi saugomą vietą, kita pati ėmėsi iniciatyvos.

Juozapas M. pajuto šaltus pirštus.

Staiga išaugęs padaras tvinktelėjo ir suspurdėjo močiutės kumštyje. Juozapas M. užsimerkė.

– Ne, ne, – vėl pasipriešino senolė, kai smalsi ugniagesio ranka ėmė slinkti prie pilvo apačios.

– Kodėl? – dūsaudamas ir griežd amas dantimis pasiteiravo Juozapas M.

– Ne šiandien, sūneli, tik ne šiandien, – murmėjo senutė nepaleisdama išbadėjusio Juozapo M. žvėries.

– Suprantu, suprantu tave, – mandagiai atsitraukė ir išsilaisvino Juozapas M. – Pabūk vyras, – senutę ryžtingai apsuko nugara į save.

Žiemos rūmuose jau šeimininkavo sukilėliai.

Suprantamas ir pateisinamas buvo darbo žmonių pyktis bei pasišlykštėjimas, išvydus, kokioje prabangoje gyveno patvaldžiai ir kiti išnaudotojai. Kad ir kaip valdėsi žmonės, tačiau net griežčiausia komanda negalėjo apsaugoti buržuazinių vertybių nuo švento liaudies įniršio – vadinamosios klasikos paveikslus netrukus padengė storas skreplių sluoksnis, jie buvo apšlapinti, subadyti durtuvais ar sudeginti, pasibjaurėtinoms marmurinėms stovyloms buvo nudaužytos rankos, suskaldytos galvos, ant jų

duženų dabar tuštinosi raudongvardiečiai ir sąmoningiausi Baltijos laivyno *matrosai*.

Gaisrininkų komandos viršininkas Juozapas M. atšlijo nuo senutės.

– Petka! Petka! – suriko. – Kur tave velnias nešioja!? Andrejau! Kolia! Karimai! – kvietė savo gaisrininkus.

– Nereikia lydėti, – maldavo močiutė. – Pati rasiu kelią, – atsisveikindama pabučiavo ranką. – Tu ir taip, sūneli, daug dėl manęs padarei.

Nykstantis senelės siluetas susiliejo su tamsa.

Juozapas M., skaičiuodamas širdies dūžius, klausėsi tolstančių kulniukų kaukšėjimo.

Nutilo.

Petrograde vėl buvo ramu, tik Juozapo M. krūtinėje dar liepsnojo gaisrininko ugnis.

Žiemos rūmuose sukilėliai plėšė ir degino parketą.

Po kurio laiko gaisrininkų komandos viršininkui Juozapui M. kilo įtarimas – suvargusi sena kaimietė, o su aukštakulniais bateliais?..

Keista...

Deja, klastingas ir pavojingai gudrus Laikinosios vyriausybės premjeras Aleksandras Fiodorovičius Kerenskis ugniagesių komandos viršininkui jau buvo nepasiekiamas.

Ištrūko niekšas iš apsupties žiedo.

Sunerimęs Juozapas M. staiga suvokė, kad kažkas įvyko ne taip, kad jis suklydo, paskui labai liūdnas ir keistai žvelgdamas priėjo prie gaisrinės vežimo, prasižiojo, skausmingai pirstelėjo, prikando lūpą, išsitraukė storiausią žarną ir, lyg norėdamas atsitokėti ar atsiprašyti žmonijos, iš nuoskaudos ėmė lieti save nešiltu Nevos vandeniu.

Ilgai liejo.

Iki pamėlynavimo.

Į namus prie Lesnerio fabriko, kai paryčiais Smolnyje bolševikai su šampanu ir moterų pučiamųjų orkestru šventė revoliucijos pergalę, Juozapas M. pavaldžios gaisrininkų komandos buvo atvežtas šlapias, pabalęs, blaivus ir nesąmoningas. Vis klejojo:

– Šviesos, daugiau šviesos...

Jadvyga M. (lenkė), išvydusi merdėjantį vyrą, atsiduso, pažvelgė į laikrodį, tačiau nieko nepasakė.

Iš lentynos išsitraukė pamėgtą „Šlėktų sąvadą“, atsisėdo ir atsivertė raidę M.

Vladislovas M., mano senelis, tada pravirko ir ištylėjo iki NEPO.

Epilogas

Aleksandras Fiodorovičius Kerenskis pabėgo į užsienį.

Krikštydamasis Jordano upėje nuskendo Grigorijus Galperinas-Lunačiarskis.

Svetlana Pelcer (Volga), nusivylusi revoliucija, tapo disidente, pasivadinusi Zmitroka, paniro į cirko meną, išmoko bliauti kaip asilas.

Iš dar nebaigto elektrifikuoti Leningrado M. šeima į nepriklausomą Lietuvą grįžo po beveik dešimties metų – su septyniais sveikais vaikais lietuviais. Įsikūrė vienkiemyje prie pelkės – gražioje vietoje, joje vasarodavo juodieji gandrai, atskrisdavo gervių, aplankydavo vienas kitas bebras.

Gyveno.

Susitaikė.

Nusiramino.

Juozapas M. tapo laisvamaniu demokratu. Ūkininkavo be politinių ambicijų. Draugiškai su kaimynais sutarė. Pasiturimai gyveno.

Apsivaikavusi Jadvyga M. (lenkė) sekmadieniais sopranu giedojo sentikių cerkvės chore. Paslapčia apylinkėje persekiojo čigonus.

Mirė.

Visi.

Niekas iš plačios M. giminės, išskyrus mane, taip ir nesužinojo baisiosios paslapties: Didžiosios Spalio socialistinės revoliucijos naktį, tada dar negausi (trijų) emigrantų šeima (Vladislovas M., Jadvyga M. (lenkė) ir Juozapas M.) tuo pat metu (tiksliai) Petrograde patyrė skausmingai žemą, primityvų, dvasiškai skurdų, amoralų, beveik gyvulišką, atsiprašant, orgazmą.

Mavromati. Dingstis nusikalsti

Rūstus prokuroras, ką tik pasirašęs kratos orderį, įsitaiso krėsle ir ima balsiai svarstyti. Jis samprotauja apie vertybių sistemas, etiką ir moralę, estetines nuostatas, cituoja Nyčės „Anapus gėrio ir blogio“, mini Volterą, Ruso ir Didro, Fojerbachą, Hegelį, Sen Simoną. Jis žino, kas yra atjauta ir kerštas. Jis supranta, ką reiškia netekti ir kaip tai skaudu. Jo manymu, Froido sistema yra pažeidžiama, skirtingai nei Einšteino reliatyvumo teorija.

Prokuroras išsilavinęs, jis prisimena paleolitą, mezolitą, neolitą ir pirmuosius piešinius urvuose. Juos būtina saugoti. Jis kalba apie veneras ir medžioklės scenas, kurias galima išvysti Altamiros urvuose. Prokuroras analizuoja spalvas ir teigia, kad labiausiai regą veikia balta. Juodą, jo manymu, išsėmė Kazimieras Malevičius. Prokuroras mėgaujasi prarasta antika – dorėniniais, jonėniniais ir korintiniais orderiais. Jis mielai pasikeistų vietomis su kariatidėmis ir atlantais, nes jo darbas ir užimamos pareigos reikalauja ne mažiau jėgos bei ištvermės. Jis dirba, dirba... Jis vis sodina, sodina... Jam patinka Pergamono altorius, Lisipas ir Skopas, o Mironą vertina mažiau, beje, kaip ir Platoną, nes Aristotelį laiko didesniu mąstytoju, kuris padarė įtaką krikščioniškajai filosofijai ir šv. Tomui Akviniečiui. Prokurorą žavi Ištar vartai ir senieji dievai, apie kuriuos jis daug skaitė. Babilonas – prokuroro silpnybė. Prokuroras abejoja merovingų-

karolingų sąsajomis su antikine kultūra. Jis žavisi Šlimanu – vokiečių pasišventėliu. Jis pritaria minčiai, kad Napoleono pagrobtos vertybės turi būti grąžintos tikriesiems šeimininkams – egiptiečiams ir graikams.

Prokuroras, ką tik pasirašęs kratos orderį, kalba apie Bibliją ir romantizmą – jį vadina ne stiliumi, o epocha. Dėl to jis gali ginčytis iki išnaktų. Prokuroras stipriai abejoja rokoko menininkų darbų verte. Jis supranta, kad ano meto kontekste tai buvo vertybė, tačiau žvelgiant iš laiko perspektyvos...

Prokuroras analizuoja Eifelio bokšto siluetą ir pastatus anapus Senos. Prokuroras negali suprasti, kodėl kubizmas dailėje turėjo tik trumpalaikį pasisekimą. Jam labai patinka Diagilevo baletas, o Izadora Dunkan jam iki šiol – šokėjos idealas.

Prokuroras, ką tik pasirašęs kratos orderį, yra skaitęs Stendalį, nesvetima jam ir vokiečių literatūra, Getės „Faustas" guli ant jo darbo stalo šalia baudžiamojo ir civilinio kodekso.

Prokuroras, giliai įkvėpęs, toliau samprotauja, kad šiuolaikinis menas katastrofiškai nutolęs nuo gyvenimo. Jam, teisės akademijos auklėtiniui, niekada nebus artimas nei Šionbergas, nei Sati, nei Šostakovičius, – tiesa, jo kūrybą jis gerbia, bet negali ja besąlygiškai žavėtis.

Užsirūkydamas prokuroras tęsia, kad mielai skaito Agatos Kristi kriminalus, kelionių aprašymus bei didžiųjų žmonių biografijas, nesvetimas jam ir memuarų žanras. Jam patinka kinas ir operetė: „Vienos valsas", „Cirko princesė", „Bajaderė"...

Prokuroras pastebi, kad vertybės nepriklauso nuo konteksto. Jo galva, pavyzdžiui, cerkvės buvo ir bus architektūros paminklai, nesvarbu, ar kraštą valdys musulmonai, ar laicistai, ar budistai.

Prokurorui, ką tik pasirašiusiam kratos orderį, širdžiai miela persų kultūra, jis žavisi jų miniatiūromis. Prokuroras visada, kai randa laisvesnio laiko, nusileidžia iš teisėsaugos aukštybių ir

aplanko muziejų – ten atsigauna jo dvasia. Jis mėgaujasi formomis, šviesa ir šešėliais, tai padeda jam susigrąžinti psichologinę pusiausvyrą. Jis pavargsta tarnyboje – išsenka, kitą kartą norisi viską mesti ir...

Jei kas galvoja, kad prokuroras ramia širdimi reikalauja mirties nuosprendžio ar įkalinimo iki gyvos galvos, apsirinka. Prokuroras taip pat žmogus, jis turi šeimą, jam nesvetimi jausmai, krūtinėje plaka paprasta širdis.

Prokuroras, ką tik pasirašęs kratos orderį, susigraudina.

Iš Mavromati užrašų:

Kristus užsimerkęs, apsuptas minios, velka kryžių. Mes žinome, kuo tai baigsis, pabaiga mums nerūpi. Istorija papasakota, aprašyta, išaiškinta. Tačiau...

Romėnų kareiviui plūstelėjo kraujas į smegenis. Išsprogo akys, tuoj lūpa atvips ir jis pamirš pareigą – saugoti apsišaukėlį. Pasileis tekinas, nes jis ne šventasis.

Ką mato vaikinas, tarnaujantis Tiberijui?

Ant Golgotos kalno – vizija, gundanti prisijungti ir tapti trečiuoju, virsti Trejybe, išniekinti būsimą šventą vietą.

Kristus aklas – susikaupęs, nesidairo, neprašo užuojautos. Jo nedomina kūniškos pramogos. Jį stumia į mirties Prisikėlimą ne Trejybės erotika, o minia.

Kristus neskuba, jis tiki. Minia taip pat persiima *jo* tikėjimu.

Netrukus bus įkopta į Golgotą ir įtikėjusi minia atsitrauks nuo Kristaus. Jis galės atsikvėpti. Nieko nepatirs, nes iššvaistė jėgas – bet ne tikėjimą.

Prasidės laukta egzekucija.

Iš vadovėlio teisininkams:

Specifinis, visiems gerai pažįstamas jausmas – skausmas. Manoma, jog tai kompleksiškas, daugialypis, daugiaplanis aplinkos įvertinimas ir neigiamų emocijų išraiška. Kenčiant skausmą ir kovojant su juo juntamas savo asmenybės visumos susiskaldymas, bejėgiškumas ir begalinis nuovargis. Tai neigiamos emocijos, kurios gali sukelti stresą.

Iš protokolo:

Mavromati – gauruotam meškinui – sugyventinė O. špagatu siuvo burną. Viešai, kviestinei publikai, estetams, turintiems savo stilių, jaučiantiems gyvenimo skonį. Jų džiaugsmui. Jų pasitenkinimui (visų pavardės žinomos).

Lyg per sviestą adata smigo į palūpį, darydama paskutinįjį dygsnį. Jį vainikavo chirurginis mazgas (špagatą O. nukando dantimis).

Mavromati siuvo dar kruopščiau. Jo dygsniai buvo grakštūs. Mavromati nedvejojo. Buvo susikaupęs. Sugyventinė O. pasirodė esanti ne mažiau kantri. Ji bandė šypsotis, pamerkė akį, kad nekiltų abejonių dėl jos ryžto.

Kažkas iš publikos apalpo (asmenybė nustatinėjama). Kažkas šūktelėjo, kad skeptiškai apie tai parašys spaudoje (reporteris pažado neįvykdė). Klykiančius vaikus teko išnešti iš patalpos (šiuo metu jie gydomi ambulatoriškai).

Mavromati susiuvo (padaręs mazgą, špagatą nupjovė skalpeliu, kurį laikė kairėje kelnių kišenėje).

Vėliau užsiūtomis burnomis O. ir Mavromati nuleidę rankas stovėjo, žiūrėjo vienas į kitą ir tylėjo, nes mene, kaip ir gyvenime, viskas neva pasakyta.

Žodžiai – nereikalingi. Žodžiai – kapinės, nebūtis, beprasmybė. Tyla – gyvenimas, pilnatvė, džiaugsmas.

Užsiūtomis burnomis tylėti ir netaukšti niekų apie valią, paklydimus, instinktus, troškimus, paveldą, elektrą ir taip toliau. Prasižioti uždrausta!

O. ir Mavromati nuosekliai išlaikė šį egzaminą.

Susirinkę specialistai paplojo.

O. ir Mavromati užsiūtomis burnomis buvo nusekti iki artimiausios metro stoties, ten, įsimaišę į minią, dingo iš tarnybų akiračio.

Iš Mavromati užrašų:

Šventąjį Auksaburnį prisimenu lyg per rūką – nutolau nuo ikonografijos. Nepamenu jo tikrojo vardo. Siluetas atmintyje – neryškus. Spalvos – išblukusios, bet šviesios. Atrodo, kad daug geltonos... Veidas beveik baltas, o rūbai – auksiniai. Atsimenu, kad šventoje ikonoje jis pavaizduotas su žila barzda, užsičiaupęs, galbūt – po paskutiniojo ištarto žodžio.

Prokuroras niekada neatsisako pakalbėti apie religiją. Jis turi minčių, nes netrukus teisme reikalaus mirties bausmės.

Prokuroro sveikas protas prieštarauja budistų tikėjimui, kuris teigia, kad žmogus gali atgimti voveraite ar moliusku. To jis nesupranta. Juokinga. Jis, prokuroras, pateikęs teismuose tiek kaltinimų, ir staiga – bebras! Nesąmonė. Svetimas ir induizmas, krišnaizmas, baltoji magija bei vudu. Štai, visai kas kita – krikščionybė, skelbianti, kad laukia pomirtinis gyvenimas: skaistykla, rojus, pragaras.

Žmogus turi bijoti, skelbia pavaldiniams prokuroras. Jei nebijo įstatymo, lai Dievo bijo. Kai žmogus nebijo, atrodo, kad viskas leistina. O taip juk nėra.

Štai, kad ir mirties bausmė, samprotauja prokuroras, vis žvilgčiodamas, ar konspektuojamos jo mintys. Jei jos nebūtų, visi

pultų žudyti, prievartauti, grobti, ištvirkauti. O dabar mirties bausmės baimė pristabdo žmogžudžius. Prieš eidami grobti jie net neketina žudyti – bijo.

Prokurorui itin artima islamo šalių teisėsauga: pavogei – nukirto ranką, nusidėjai – netekai galvos. Tvarka.

Kita vertus, nėra atlaidesnės religijos už krikščionybę. Prokuroras nesuvokia, kodėl reikia tyčiotis iš ikonų. Jos nieko pikto nedaro. Prokuroras siūlo, jei jau kas nors geidžia tyčiotis iš šventųjų, šventyklų, tegu pabando pasityčioti iš pusmėnulio ar islamo. Ne, supranta niekšai, kad iš musulmonų tuoj pat sulauks atpildo, neteks galvų ir rankų po tokių, atsiprašant, akcijų, įsitikinęs prokuroras.

Iš vadovėlio teisininkams:

Mūsų organizme yra daugybė požievinių primityvių relinių grandinių, kurios turėtų užtikrinti mums gyvenimą džiunglėse, o labai ištobulinta žievė niekaip nesugeba įtikinti požievio, kad mes jau nebegyvename džiunglėse.

Pasak Froido, libido pasireiškia per agresiją – gyvybės instinktą išlikti.

Kai kurios fizinės, emocinės ir seksualinės prievartos formos: smūgiuojama rankomis į galvą, lyties organus, mušama bukais įnagiais, diržu, virve, laidu, raunami plaukai, deginama cigaretėmis, įkaitinta geležimi, galūnės merkiamos į verdantį vandenį, apiplikinamos, plūstamasi įžeidžiais žodžiais, aukai sakoma, kad ji niekam nereikalinga, aukai aiškinama, kad jos mirtis tik padėtų kitų gerovei; oralinis, genitalinis seksas, bendros masturbacijos, analinis seksas.

Iš protokolo:

Kylanti saulė žadėjo giedrą pavasario dieną. Tulpės prie paminklų didvyriams, prieš savaitę sukrovusios pumpurus, jau ketino sprogti ir pražysti įvairiaspalviais šlovinančiais jų žygdarbius žiedais. Pavasario žolė klombose buvo tokia žalia, kad nejučiom ne vienam kilo pagunda ją nutapyti ar nufotografuoti atminimui. Visko regėję miesto senbuviai kuždėjosi, kad dar niekad nėra matę tokios gražios žolės, per kurią taip ir norisi perbristi. Medžiai pasipuošė gausia lapija – saulėtą dieną bus trokštamas pavėsis. Iš įvairiausių kraštų ėmė grįžti paukščiai. Čia vienur, čia kitur pasigirdo melodingas čiulbesys, jis skelbė, kad gamta vėl atgimė. Balandžiai, nepakeičiami miesto sanitarai, su nepasitikėjimu žvelgė į naujai atskridusiuosius ir taikė sulesti keliauninkams skirtus trupinius, kurių miestiečiai jiems niekada nepagailėdavo. Tik nenuoramos žvirbliai džiaugsmingai striksėjo ir čirškėjo, lyg norėdami pasveikinti ilgai lauktus svečius – varnėnus, gandrus, gerves bei gulbes. Gatvėse tai vienur, tai kitur linksmi kiemsargiai rūpestingai ruošė miestą sekmadieniui.

Saulė kilo vis aukščiau, bičiuliškai apšviesdama cerkvių ir bažnyčių kupolus. Akinamai auksu spindintys kupolai atrodė taip didingai, kad galėjai pagalvoti, jog šias šventyklas sukūrė ne žmogaus rankos, o Aukščiausiasis.

Auštant rytui atrodė, kad miestas nori kuo giliau įkvėpti pavasario gaivos ir pradėti dieną pilna džiaugsmo bei vilties krūtine. Pasigirdus varpų dūžiams, vieni žmonės išskubėjo melstis, kiti – į sodus ar vilas užmiestyje, treti ketino pasilepinti lovose ir pailsėti po sunkios darbo savaitės.

Įtariamasis Mavromati (teigia komunalinio buto kaimynai) nusiprausė, išgėrė puodelį kavos ir kažkur paskubom išėjo. Vėliau Mavromati buvo pastebėtas prie Nežinomo kareivio kapo ir Amžinosios ugnies.

13 val. 15 min. Mavromati įėjo į Parodų paviljoną, ten buvo eksponuojamos šventosios stačiatikių ikonos. Pasak liudytojų, Mavromati apžiūrėjo ikonas maždaug per dešimt minučių. Jo elgesys nesukėlė įtarimo.

Staiga ištraukęs įnagį, panašų į mėsininko peilį, Mavromati puolė prie vienos stebuklingos ikonos rėkdamas: *Neerzinkit manęs! Aš – ikonoklastas!*

Liudytojų teigimu, atskubėjus apsaugai, „Dievo Motinos" ikona jau buvo išniekinta – išdurtos akys, nuo kairio skruosto nulupti dažai, burna apipurkšta neaiškios kilmės skysčiu, nulupti sidabriniai apkaustai, o nuo Dievo Motinos galvos tįsojo skreplys, sufleruojantis, kad šventenybės įžeidžia laisvą Mavromati dvasią ir jo apsisprendimą niekuo netikėti – net savimi. Po juo puikavosi kaligrafiškas Mavromati parašas ir data.

Atskubėjusi į įvykio vietą apsauga Mavromati neberado. Pasak liudytojų, vandalas išbėgo pro šonines Parodų paviljono duris – jos, vėdinant patalpas, buvo atvertos.

Sunku žodžiais apsakyti padarytos žalos mastą. Dar skaudžiau tai, kad stebuklinga „Dievo Motinos" ikona, nuo XI a. gydžiusi, guodusi bei teikusi žmonijai tvirtybę, sugadinta nepataisomai. Nežinia, ar po šio kraupaus įvykio ji išsaugojo savo stebuklines galias.

Metropolito nurodymu sudaryta kompetentinga komisija, kuri artimiausiu metu spręs tolesnį „Dievo Motinos" ikonos likimą.

Paskelbta Mavromati paieška. Paroda uždaryta.

Iš Mavromati užrašų:

Stačiatikių šventieji Borisas ir Glebas, XIV a. Maskvos mokyklos meistro rankos kūriniai, iškyla sustingę prieš mano akių veidrodį. Jie ramūs, pasitiki savimi ir Apvaizda. Veidai akmeniniai, nė užuominos apie abejonę. Beprasmiai tikėjimo fanatikų žvilgsniai.

Kovos kalavijai nuleisti. Rankose iškelti kryžiai saugo šventuosius nuo pikto.

Dabar pats metas pulti, kai jie tiki, jog miniatiūriniai kryželiai atrems lemtingus dūrius.

Taip, išmušė valanda sunaikinti Bizantijos įskiepytą tikėjimą.

Iš protokolo:

Teatre vyko Piotro Iljičiaus Čaikovskio baleto „Miegančioji gražuolė" generalinė repeticija. Talentingas baleto solistas Rodrigo Belkinas vakare ketino miesto publikai įteikti dovaną – Princo vaidmenį.

Repeticijai įpusėjus, į sceną įsiveržė nestabilios psichikos butaforininkas Dimitrijus Slisko, jis ėmė šaukti, jog prie teatro netrukus įvyks ***autodafė***. Orkestras, dirigentas, choreografas, baleto solistai bei kordebaletas – visi – nepasižymėjo išmintimi, savavališkai nutraukė repeticiją ir išėjo pasižiūrėti pažadėto reginio. Tik darbštusis Rodrigo Belkinas – jam nerūpėjo pigi sensacija – liko scenoje repetuoti ***grand pas***.

Prie teatro fasado riaumojo įtariamasis Mavromati. Liudytojų teigimu, jis buvo blaivus. Mavromati nusirengė iki juosmens nuogai, dezinfekavo kūną degtine ir, nekreipdamas dėmesio į trupės maldavimą, ėmė save pjaustyti skalpeliu. (Balerina Andželika Rodnina suskaičiavo, kad Mavromati pasidarė ne mažiau kaip dvidešimt horizontalių pjūvių.)

Vėliau įtariamasis Mavromati stikline ėmė rinkti besisunkiantį iš kūno kraują. Surinkęs ne daugiau kaip pusę stiklinės (jos talpa 250 mililitrų), pamirkė į kraują teptuką ir ant teatro kolonos užrašė: *Nekenčiu tėvynės!*

Paskui Mavromati apsirengė ir pradingo su įkalčiais – degtinės buteliu, skalpeliu, stikline bei teptuku.

Teatro darbuotojai, pritrenkti šio įvykio, dar ilgai nesiskirstė.

Nepadėjo nei atskubėjusio generalinio direktoriaus, nei teatro meno vadovo, nei teisėsaugos darbuotojų raginimai tęsti Piotro Iljičiaus Čaikovskio baleto „Miegančioji gražuolė“ repeticiją.

Galop teatro darbuotojai sutiko toliau repetuoti. Deja, grįžę į teatrą, jie rado Rodrigo Belkiną be gyvybės ženklų, kaip vėliau paaiškėjo, jis, atlikdamas sudėtingą *pas*, įkrito į orkestro duobę ir užsimušė. Iškviesti gydytojai konstatavo baleto solisto Rodrigo Belkino mirtį.

Piotro Iljičiaus Čaikovskio baleto „Miegančioji gražuolė“ repeticija buvo galutinai sužlugdyta, taip pat žlugo ir vakarinis spektaklis, į kurį jau buvo išpirkti bilietai.

Dar skaudžiau yra tai, kad niekada nebeišvysime teatro scenos vilties Rodrigo Belkino. Jo talentas užgeso nespėjęs išsiskleisti.

Didžiojo operos ir baleto teatro darbuotojai sielvartauja dėl šios tragedijos.

Generalinis direktorius ir meno vadovas nušalinti nuo pareigų. Butaforininkui Dimitrijui Slisko pareikštas papeikimas ir pusmečiui sumažinta alga. Teatre atliekamas tarnybinis patikrinimas.

Iš vadovėlio teisininkams:

Egzistuoja metodas įvertinti savo būseną ir ją koreguoti – reikia pildyti anketas ir skaičiuoti taškus. Esama įvairaus sudėtingumo lentelių psichinei būsenai nustatyti. Jei pildytumėte nors po vieną lentelę pusryčiaudami, po mišių sekmadienį ar praėjus kuriam laikui po streso – pastebėtumėte, kad daug ramiau reaguojate į įvairias stresines situacijas ir depresijos šešėlis traukiasi šalin. Jei lentelių duomenys nerodo, kad po streso pagerėjo, būtina kreiptis pagalbos į specialistus.

Išraudęs prokuroras, subūręs pajėgiausių specialistų grupę, trenkia kumščiu į stalą ir reikalauja ištirti manifestus, deklaracijas bei abejotinas estetines doktrinas.

Nurodymai duoti. Įsakymas suredaguotas. Dekretas pasirašytas. Pirmyn!

Netoleruojantis pažeidimų prokuroras prisipažįsta, kad jo kantrybė išseko, todėl būtina netvarkai užkirsti kelią ir nedvejoti. Jei reikės – panaudoti dujas, mušti lazdomis, šaudyti. Jis nepakęs, kad kas nors drumstų meno pasaulio ramybę.

Prokuroras dėl šių įvykių labai kremtasi, pašlijo jo santykiai su žmona.

Kriminaliniai elementai skverbiasi ne tik į fiziką, aliuminio pramonę, ekonomiką, politiką, bet ir į švenčiausią švenčiausiųjų ilgaamžę kultūrą, be kurios neįsivaizduojamas tautos dvasingumas – išlikimo, identiteto garantas. Tai iššūkis kultūros teisėsaugai. Tik tradicija svarbi, nes ji laiduoja tęstinumą.

Mes be tradicijos, karščiuojasi prokuroras, kaip medis be šaknų. Mūsų pareiga ją apsaugoti nuo parazitų ir apsišaukėlių, kurie vykdo mums priešiškų jėgų užsakymą. Paralelinė kultūra, kontrkultūra, alternatyvioji kultūra, skersinė kultūra ir velniai žino kas dar – viską reikia nuodugniai išsiaiškinti. Ištyrus, pritaikyti straipsnį, sulaikyti ir teisti.

Būtina patikrinti ir išanalizuoti sudėtines estetikos dalis: grožį, bjaurumą, komiškumą, tragizmą ir taip toliau. Šiam reikalui jau iškviesti ekspertai, žinomi ir nusipelnę kultūrai žmonės, jų kompetencija bei padorumu nedrįs suabejoti net didžiausi skeptikai. Prokurorui nesuprantamas kai kurių asmenų liberalizmas. Jis drįsta abejoti jų gera valia. Galima pagalvoti, jei, žinoma, dauguma pritars, apie liberalų izoliaciją. Būtina ryžtingai ir be gailesčio veikti, nes kitaip bus per vėlu.

Svarbu kuo greičiau ir galutinai profesionalųjį meną atskirti nuo mėgėjiškojo, nes šiuo metu vykstantys procesai netrukus

bus nebevaldomi ir lemtingi. Prokuroras pageidauja, kad įstatymu būtų tiksliai nusakyta ir apibrėžta, kas yra meno kūrinys ir kokiais kriterijais jį reikia vertinti, nes prokuratūros ir operatyviniai darbuotojai neretai nežino, kaip pažvelgti į vieną ar kitą reiškinį – objektą: suimti ar, patikrinus dokumentus, paleisti.

Kur matyta, kad piliečiai vis dažniau skelbiasi esą panchromatiniai mesijai ir net diagonaliai-lekseminio judėjimo apaštalai! Be to, visi jie įrašyti į psichoneurologinio dispanserio įskaitą, ne kartą gydyti insulinu, detoksikuoti.

Prokuroras – jo dukra griežia smuiku – baiminasi dėl savo vaikų. Jį vis dažniau pasiekia neramios žinios, kad kultūros kriminalistai skverbiasi į mokyklas, kitas mokymo įstaigas.

Mokytojai, dėstytojai turi būti ypač budrūs. Jie privalo nedelsdami informuoti prokuratūrą apie pastebėtus faktus.

Prokuroras tiki, kad paskelbtas karas, jei tik visuomenė veiks išvien, netrukus baigsis ir kovą vainikuos įspūdinga pergalė – kultūra suklestės naujais žiedais.

Šia optimistine gaida prokuroras, nusišluostęs prakaitą nuo kaktos, norėtų ir baigti posėdį.

Iš vadovėlio teisininkams:

Kas būdinga teisėsaugos darbuotojų savižudybėms? Apie 80 % jų nusišauna. 50 % savižudžių turėjo psichikos problemų, sirgo somatinėmis ligomis, dauguma buvo alkoholikai. Suicido atvejai dažnesni tarp pagyvenusiųjų ir pensininkų. Manoma, kad nepalankus visuomenės požiūris į juos virsta autoagresija. Nuolatiniai nepritekliai ir nežinojimas, kaip juos įveikti, sukelia psichologinius stresus. Teisėsaugos darbuotojai nuolat susiduria su žiaurumais, žmonių nelaimėmis, mirtimis. Juos persekioja naktiniai košmarai, baimė. Nuolat kamuojami šių problemų teisėsaugos darbuotojai atbunka, tampa nejautrūs, girtuokliauja ir jų savižu-

dybė gali būti kaip reakcija į aplinką – norėdami parodyti, kad yra dar gyvi, jautrūs, drąsūs ir gali daryti įtaką aplinkai, bet nepajėgdami susidoroti su apnikusiais sunkumais, savo emocijas jie išlieja nusižudydami.

Iš protokolo:

Mavromati – pabaisa. Mavromati – ne žmogus. Mavromati – gamtos klaida. Mavromati – nusikaltėlis. Mavromati – žmogžudys. Mavormati – degs pragare. Mavromati – tuščia vieta. Mavromati – jo nėra.

Tai visoms gyvybės rūšims pavojingas individas, kurio neperauklės net pati griežčiausia įkalinimo įstaiga. Jį būtina kuo greičiau izoliuoti nuo visuomenės.

Nepatvirtintais duomenimis, Mavromati komunalinio buto kambaryje įsirengė pogrindinį neurochirurgijos kabinetą, čia užsiėmė nelegalia praktika – smegenų persodinimo operacijomis. Iš šio vadinamojo kabineto nuolat sklisdavo aimanos ir dejonės, neleidžiančios kaimynams ilsėtis. Jo klientai, pasak kaimynų, buvo ne tik negaluojantys Mavromati aplinkos žmonės, bet ir gerai žinomi pramogų verslo atstovai, politikos žvaigždės bei garsūs sportininkai, tariamai gydęsi pas jį privačiai.

Mavromati komunalinio buto kaimynai, reikalaudami juos apsaugoti nuo šio individo, vadinančio save menininku, jau ne kartą kreipėsi į apylinkės įgaliotinį bei kitas teisėsaugos institucijas. Skunduose jie argumentuotai teigia, kad nėra tokio iškrypimo, kurio nepuoselėtų Mavromati. Jis skelbia, jog ieško naujų išraiškos formų mene, plečia *homo sapiens* suvokimo ribas, atveria naujus sąmonės ir pasąmonės horizontus.

Deja, visi skundai ir prašymai liko be atgarsio.

Iš vadovėlio teisininkams:

Atipinės parafilijos ir seksualinis pasitenkinimas: koprofilija – valgant išmatas, troteurizmas – liečiant lytinius organus, nekrofilija – santykiaujant su lavonais, telefoninė skatologija – telefonu, urofilija – šlapinantis ar geriant šlapimą, mizofilija – santykiaujant su drabužiais, klizmafilija – įšvirkščiant sau į išangę skysčių.

Mavromati monologo fragmentas:

...Belytis angelas Gabrielius priklaupė ant kelio, pridėjo ranką prie širdies (nejau angelai turi širdį?) ir apreiškė Marijai, kad ji netrukus pastosianti.

Visagalis pasiuntė balandį – jis netrukus apvaisins nieko nenutuokiančią staliaus žmoną.

Balandis plazdena sparnais, geidžia svetimo, jam – sparnų erekcija. Balandis ištvirkęs, jam tik duok ištekėjusią moterį. Jo paskirtis nulemta Naujosios Evangelijos ir Senojo Testamento. Baltas balandis – nepataisomas gašlūnas – ketina smeigti savo geidulingą snapą į Marijos krūtinę, ji nuolankiai priima keistą naujieną – pastoti nuo paukščio ir pagimdyti pasauliui Mesiją.

Jai, viskam pasiruošusiai, nereikia apsinuoginti. Ji, Dievo tarnaitė, sutinka santykiauti su bet kuo – balandžiu, stalu, palange ar kiaune. Ji stovi nudelbusi akis ir neketina žvilgtelėti į savo sekso partnerį – jis ją ką tik apšiko.

Marijai vis tiek.

Visagaliui nė motais, kad jis užsiima netoleruotinomis anomalijomis, Viešpaties valia tvirkina amatininkų moteris. Jam, Visagaliui, nusispjaut, jis – Visagalis. Jis, plaukuotas senis, valios jėga stumia šv. Dvasios balandį pirmyn – apvaisinti išsižiojusią Mariją...

Iš protokolo:

Šventąjį rytą, kai džiaugsminga Prisikėlimo žinia pasveikino krikščionis, tikintieji prie Šv. Trejybės cerkvės išvydo netikėtą vaizdą: iki juosmens apsinuoginusiam Mavromati, garsėjančiam anomaliu kūno plaukuotumu, ant nugaros skuto stačiatikių kryžių.

Greta stovėjo nemenkas būrys Mavromati gerbėjų iš vadinamojo meno pasaulio.

Kai buvo baigta skusti, Mavromati priėjo prie įkasto į žemę medinio kryžiaus, išskleidė rankas ir prisiglaudė prie jo. Du pakalikai (pavardės nežinomos) virve pririšo Mavromati riešus prie kryžiaus skersinio. Paskui kūjais ėmė kalti vinis į Mavromati plaštakas.

Kalamas prie kryžiaus Mavromati dalijo interviu užsienio televizijos ir radijo stočių reporteriams, šie klausinėjo kryžiuojamojo pačių banaliausių dalykų: kelintais metais gimęs Mavromati? koks išsilavinimas? ką mąsto apie gyvūnų apsaugą? ar pritaria Belgrado bombardavimui? ar norėtų gyventi Jungtinėse Amerikos Valstijose? ar skauda, kai Dievo sūnus yra kalamas prie kryžiaus? Ir taip toliau.

Mavromati išsamiai atsakinėjo į šiuos ir kitus klausimus.

Kai Mavromati buvo prikaltas prie kryžiaus, pakalikai paprašė smalsuolius atsitraukti, kad būtų geriau matomas tas, kuris, pasak jų, dabar ***kenčia ir išperka visų nuodėmes.***

Užsienio ir vietiniai žurnalistai ėmė filmuoti ir fotografuoti nukryžiuotąjį Mavromati.

Sesija truko apie penkiolika minučių. Jos metu Mavromati šypsojosi.

Tuo metu tikintieji pradėjo vis labiau piktintis. Vis garsiau ir ryžtingiau skambėjo raginimai nubausti Mavromati, pasikėsinusį į Jėzaus Kristaus autorines teises. Kai kurie stačiatikiai bandė veržtis prie kryžiaus, tačiau užsienio ir vietiniai žurnalistai, stovėję arčiausiai prie Mavromati, jų neketino praleisti.

Kilo sumaištis, kažkas užtraukė Prisikėlimo giesmes. Alzhaimerio liga sergantis cerkvės sargas, pagalvojęs, kad atėjo metas, ėmė skambinti varpais.

Prie Šv. Trejybės cerkvės, skambant giesmėms ir varpams, kilo muštynės – susigrūmė įžeisti tikintieji ir žurnalistai bei Mavromati gerbėjai.

Šv. Trejybės cerkvės šventikas Kirilas išbėgo iš šventyklos ir mosuodamas kryžiumi pareikalavo nutraukti apsišaukėlio nukryžiavimą. Jo prašymas tik pakurstė aistras.

Riaušių metu kažkas pasiūlė nusiaubti Šv. Trejybės cerkvę.

Tikintieji bandė kūnais apsaugoti šventyklą.

Kai pagrindiniai įvykiai vyko prie Šv. Trejybės cerkvės fasado, pakalikai išlaisvino Mavromati. Pasak liudytojų, Mavromati, netekęs daug kraujo, susmuko. Jį be sąmonės, prilaikydami už pažastų, nutempė, įsodino į automobilį ir išvežė nežinoma kryptimi.

Įtariamasis Mavromati, operatyvinių darbuotojų duomenimis, šiuo metu ištiktas komos slapstosi vienoje iš Europos sąjungos valstybių.

Teisėsaugos pareigūnai, sužinoję apie neramumus prie Šv. Trejybės cerkvės iš televizijos laidos „Dienos kriminalai“, atvyko į įvykio vietą šiek tiek pavėluotai – nukentėjusieji jau buvo išvežioti į ligonines, o sveikieji – išsiskirstę po namus, ten buvo toliau švenčiamos šv. Velykos – svarbiausia krikščioniškojo pasaulio šventė.

Šv. Trejybės cerkvė – nusiaubta.

Parodymus galėjo duoti tik mažiau nukentėjęs Šv. Trejybės cerkvės popas Kirilas, jis ir informavo teisėsaugos pareigūnus apie įvykį.

Alzhaimerio liga sergantis sargas kliedėjo ir šlovino gauruotą Mesiją, tad jo parodymai nebuvo įtraukti į protokolą.

Prokurorui buvo pasiūlyta atsistatydinti.

Prokuroras, atsisveikinimo laiške nusakęs savo estetines pažiūras, kabinete nusišovė.

Iš vadovėlio teisininkams:

Staigių mirčių priežastys:
I. (...)
II. (...)
III. Turimo statuso netekimas, viešas pralaimėjimas.
IV. Triumfas, viešas pripažinimas.

Klonas pagal to Hoajų

Aš – darbštus Vyriausybės felčeris Mu Pangas, mano brolis – diversantas Ziang Pangas. Tais metais, kaip dabar pamenu, visame Vietnamo–Laoso pasienyje knibždėte knibždėjo šnipai ir diversantai, kuriuos į šalį siųsdavo imperialistai, pasiryžę užgniaužti mūsų jauną Revoliuciją. Tokie šnipai, apsimetę padoriais vietnamiečiais, apsigyvendavo džiunglėse, kalnuose, gyvenvietėse, kaimuose – ten Vyriausybė jiems parūpindavo pastogę, darbo ir maisto. Atrodė, ko jiems stinga, tačiau diversantai paslapčia agituodavo žmones keliauti į Laosą, šioje šalyje, pasak jų, gyvenimas buvo linksmesnis ir sotesnis. Toks buvo ir mano brolis – diversantas Ziang Pangas, jis nusileido į džiungles parašiutu. Budrūs Nadango kaimo žmonės jį pagavo, Vyriausybės saugumiečiai ištardė, nubaudė kalėti, bet po kurio laiko leido grįžti į Nadango kaimą, nes Revoliucija juo patikėjo. Ziang Pangas prisiekė, kad su diversantais daugiau neturės jokių reikalų. Melavo. Melavo man – Vyriausybės felčeriui, rūpestingai motinai – Nia Pangai, mylinčiai seseriai Fu Pangai, visiems melavo. Tačiau aš, išmokslintas ir išugdytas Revoliucijos, netikėjau savo broliu Ziang Pangu. Jis man visada buvo įtartinas, o ypač mano įtarimai sustiprėjo, kai dešimt metų išbuvęs Laose, paskui porą metų praleidęs Vietnamo kalėjime, brolis apsigyveno su mumis ankštoje, bet jaukioje trobelėje.

Gyvenimas Nadango kaimelyje tuo metu vis gerėjo. Seniai

praėjo laikai, kai feodalai išnaudodavo valstiečius. Atokiame Nadango kaimelyje Vyriausybė pastatė parduotuvę, ambulatoriją ir sandėlį, kuriame buvo saugomos trąšos – fosfatinės, azotinės ir sekticidas „666“. Linksmose kaimo mugėse galėjai nusipirkti ne tik druskos, bet ir DDT, šį preparatą kaimo žmonės ypač pamėgo.

– DDT! Yra DDT! – šaukdavo jie, rodydami į didelius maišus kooperatyvo sandėlyje.

– Čia tai bent! – antrindavo kiti.

– Dabar miltelių ilgam užteks, – nusiramindavo moterys.

– Kaip gerai! – pritardavo joms Nadango kaimo senoliai.

Kaip pasikeitė Nadango kaimas, kaip pasikeitė jo žmonės! Anksčiau, kai pirmą kartą buvo pabandyta laukus purkšti DDT, tamsuoliai sulaužė purkštuvą. Tačiau paskui jie susiprato – visur, kur tik pateko DDT, išdvėsė erkės, tarakonai, blusos, musės ir utėlės, – tarsi jų Nadango kaime nė nebūtų buvę. Todėl dabar jau žmonės patys kviečia Vyriausybės sanitarinį būrį ir prašo baltais milteliais apipurkšti ne tik gyvenamąsias patalpas, gyvulius, paukščius, vaikus, galvijus bei senelius, bet ir protėvių altorius. Trys raidės DDT, iš pradžių svetimos, nesuprantamos ir baugios, pagaliau tapo kiekvienam įprastos ir mielos.

Tačiau mano brolis Ziang Pangas buvo diversantas. Dienų dienas, kai kiti džiaugėsi nauju gyvenimu, dirbo, plušo ar purkšdavosi DDT ir „666“, jis sėdėdavo trobelėje, tylėdavo ir žiūrėdavo į vieną tašką. Mano motina Nia Panga įtarė kažką negero. Ne kartą man užsiminė, kad iš Laoso grįžęs Ziang Pangas yra ne jos vyriausias sūnus. Motinai Nia Pangai atrodė, kad džiunglėse tigras pagrobė ir pražudė Ziang Pango sielą, ir dabar trobelėje gyvena visai kitas – svetimas, klastingas, Revoliucijai pikto linkintis padaras.

O Ziang Pangas vis tylėjo. Dienomis su kirviu ant peties išeidavo į džiungles žagarų rinkti. Grįždavo tik vėlai vakare. Tiek jį ir tematydavome.

Kartą jį išgirdau kalbantis su seserimi Fu Panga.

– Ar nenorėtum gyventi Laose? – paklausė jos Ziang Pangas.

– O ko aš ten nemačiau? – pasipiktino sesuo Fu Panga. – Draugai ir brolis Mu Pangas mane ketina rekomenduoti į partiją.

– Ar tau nebaisu? – neatlyžo Ziang Pangas.

– Aš dabar nieko nebebijau, – atkirto sesuo Fu Panga. – Vyriausybė mus saugo, o tie, kurie agituoja ir klaidina žmones, anksčiau ar vėliau bus sučiupti ir nubausti mirtimi.

Tą kartą aš nesikišau į pokalbį. Tačiau nerimo daigas mane vertė atidžiau sekti savo brolį Ziang Pangą. O sekti, prisipažinsiu, buvo sunku. Turėjau daug darbo. Prietaringi žmonės vis dar šaukdavosi šamanus, norėdami išgyti nuo raupsų, maliarijos, choleros ar kitų nepagydomų ligų. Aš vaikščiodavau po atokiausius kaimus ir pats ieškodavau ligonių, pasakodavau jiems apie mediciną, Revoliuciją, ginčydavausi su tamsiais šamanais, kurie dažnai nenorėdavo manęs prileisti prie sergančiųjų. Tačiau tereikėjo vos vieną kitą tamsuolį pagydyti ir garsas apie mane, Vyriausybės felčerį, pasklido toli už apylinkių ribų. Dabar jau ir mane kviesdavo į atokiausius kaimus, sunkiai prieinamas vietoves, kuriose dar niekas nebuvo matęs „Vyriausybės felčerio“. Darbo išties buvo per akis, išeidavau anksti, o grįždavau sutemus ar net kitą dieną.

Kartą, davęs miltelių, išgydžiau šamaną Toa Dongą. Kupinas prietarų senukas beveik atsivertė ir patikėjo mūsų Revoliucija. Ir dar – atvirumo akimirką jis man papasakojo, kad jo gimtajame Loa kaime dažnai lankosi keistas jaunuolis su kirviu ant peties, jis agituoja eiti į Laosą, ten neva žmonės seniai atsikratė skurdo ir nepriteklių.

– Nieko panašaus, – prieštaravau šamanui Toa Dongui, – Laose žmonės skursta, o juos išnaudoja prancūzai ir amerikiečiai.

– Galbūt, – nesiginčijo Toa Dongas, – bet vis dėlto mane išgydė dvasia, o ne Revoliucija.

– Tave, šamane Toa Dongai, – tariau jam, – išgydė Vyriausybės vaistai.

– Vy-riau-sy-bės, – lėtai išskiemenavo šamanas Toa Dongas ir nuo senatvės pasimirė.

Po šio susitikimo su šamanu į namus ėjau sugniuždytas. Net neabejojau, kad agitatorius su kirviu ant peties, tai mano brolis Ziang Pangas – imperialistų diversantas. Grįžęs išgirdau jį kalbantis su motina Nia Panga.

– Mamyte, aš norėčiau tau papasakoti, kas atsitiko po mūsų išsiskyrimo, kai pasiklydau džiunglėse, – kalbėjo Ziang Pangas.

– Nieko nenoriu žinoti, – tarė motina Nia Panga.

– Ir vis dėlto, – nepaklausė jos Ziang Pangas, – papasakosiu, nes labai jūsų visų pasiilgau, myliu.

– Nereikia, – ėmė maldauti mama Nia Panga, o Ziang Pangas jai nepakluso.

O, siaube, jis jai papasakojo apie Birmą, niekšą Laoso pirklį, kuriam tarnavo ketverius metus, sakė, kad vėliau pateko į juodaskvernių vienuolyną Kambodžoje, ten mokėsi pas šventuosius tėvus, prekiavusius opijumi. Tada jis atseit ir priėmė krikščionybę ir net buvo pakrikštytas vandeniu.

– O kas tas Kristus? – paklausė motina Nia Panga.

– Kristus yra mūsų Jėzus, jis gyvena Danguje, – pasakė jai Ziang Pangas.

– Danguje, kartu su numirėliais?

– Taip, mamyte, visi dori žmonės po mirties patenka į Dangų ir ten lieka su numirėliais.

– O tau, – piktokai mestelėjo mama Nia Panga, – neteko kada nors pakilti į dangų?

– Ne, – atsakė Ziang Pangas.

Išklausęs tai, aš supratau, kad brolis Ziang Pangas galutinai prarastas. Neveltui sesuo Fu Panga ir motina Nia Panga man kalbėjo, kad prieš daugelį metų Ziang Pangą pačiupo žvėris ir

pavertė jį kažkokia nežmoniška būtybe. Tapo akivaizdu, kad mano brolis Ziang Pangas – diversantas. Tačiau man reikėjo įrodymų. Aš norėjau brolį Ziang Pangą pačiupti nusikaltimo vietoje.

Vieną rytą Ziang Pangas, nieko netaręs nei man, nei seseriai Fu Pangai, nei motinai Nia Pangai, užsimetė ant peties kirvį ir išėjo į džiungles žagarauti, o aš pasekiau jį. Ėjau gal kokią valandą, gal – dvi, nepamenu, toks buvau susijaudinęs, degiau kerštu. Akimirką man net pasidingojo, kad klydau pamanęs, jog mano brolis Ziang Pangas diversantas, jis uoliai rinko žagarus. Tačiau, kai pasuko prie olos, supratau – mano tiesa. Išvydau, kaip oloje mano brolis Ziang Pangas iš slaptavietės išsitraukė užsieninę raciją, užsidėjo ausines ir ėmė stuksenti išdavikiškus signalus Revoliucijos priešams. Nedvejojau. Pribėgau, čiupau gulėjusį šalia Ziang Pango kirvį ir puoliau juo brolį. Ziang Pangas išsigando, pasileido bėgti. Pavijau. Kai prirėmiau jį, jis prisipažino, kad yra diversantas iš Laoso, ir ėmė maldauti pasigailėjimo.

– Vyriausybė jau kartą tavęs pasigailėjo ir nenubaudė mirtimi, – tariau jam.

– Aš nenorėjau šnipinėti, mane šventieji tėvai – misionieriai – privertė, – teisinosi jis man, rodydamas kryželį ant kaklo.

– Netikiu. Įrodyk, – pasakiau.

Ir tada Ziang Pangas, pabučiavęs kryžių, išsivėrė iš kelnių diržą, permetė per šaką, padarė kilpą ir mano akyse ėmė kartis. Nestabdžiau jo. Negailėjau Ziang Pango. Ant striuko dirželio pasikarti jam buvo sunku, beveik neįmanoma, tačiau aš ir nė nebandžiau jam padėti. Stovėjau su kirviu rankoje ir be jokios sąžinės graužaties žiūrėjau, kaip mano vyresnysis brolis – diversantas Ziang Pangas – ketina išeiti pas savo Kristų. Kai Ziang Pangas vis dėlto pasiekė savo, pamėlo ir liovėsi gargaliavęs, prisiminiau, kad esu Vyriausybės felčeris, prisiekęs Revoliucijai. Todėl nukabinau bejausmį Ziang Pangą nuo šakos ir ėmiau gai-

vinti. Gaivinau ir galvojau: štai, atgaivinsiu diversantą ir nutempsiu į kaimą, o ten patys Nadango žmonės jį nubaus – užmėtys akmenimis. Ir nuo šios minties man taip gera, taip lengva krūtinėje pasidarė, kad pamiršau apie tą skausmą, kurį patirs motina Nia Panga ir sesuo Fu Panga, sužinojusios, kad jų sūnus ir brolis – diversantas.

Kai atvilkau Ziang Pangą į Nadango kaimą, mugė jau buvo pasibaigianti. Paguldžiau jį prie sandėlio ir ėmiau kviesti besiskirstančius žmones, kad pažiūrėtų kaip atrodo diversantas. Vėl susirinko visas kaimas. Net seneliai, gulėję patale, buvo atnešti ant neštuvų, kad išvystų priešo veidą. Atskubėjo mano motina Nia Panga, sesuo Fu Panga ir net Nadango kooperatyvo pirmininkas bei partijos kuopelės sekretorius Toa Šua.

– Niekšas! Niekšas! – šaukė žmonės.

– Žmonės, draugai, – kreipiausi į susirinkusiuosius, – šis padaras apsimetė, neva savanoriškai pasidavė mums į nelaisvę, kad galėtų kurstyti liaudį ir kenkti mums iš pasalų. Jis įkalbinėjo mano motiną Nia Pangą ir seserį Fu Pangą mesti darbą ir išeiti į Laosą! Aš sučiupau jį užsidėjusį ausines oloje. Aš, Mu Pangas, išaiškinau visas jo pinkles ir atvilkau čia!

– Mama! Mamyte! – ėmė raudoti Ziang Pangas. – Mamyte, aš pasiilgau jūsų, myliu!

– Tu man ne sūnus, – ryžtingai tarė Nia Panga.

– Mušk diversantą! – pasigirdo balsas iš minios.

– Mirtis jam! – šaukė moterys su vaikais.

– Mirtis! Mirtis! – garsiau už kitus rėkė sesuo Fu Panga.

– Užmuškite! Užmuškite mane! – maldavo Ziang Pangas ir jo maldos buvo išklausytos.

Nadango žmonės, kas akmeniu, kas pagaliu, kas pirmu po ranka pasitaikiusiu daiktu, kas rankomis, kas kojomis ėmė pliekti Ziang Pangą. Jis nesipriešino, tik užsimerkė. Motina Nia Panga, pačiupusi iš manęs kirvį, viena pirmųjų smogė savo sūnui Ziang

Pangui per galvą. Sesuo Fu Panga, pastvėrusi bambukinę lazdą, vanojo Ziang Pangą per juosmenį, kaklą, padus, o kooperatyvo pirmininkas bei partijos kuopelės sekretorius Toa Šua, išsitraukęs peilį, dūrė Ziang Pangui tiesiai į širdį.

– Kaip pasiutusią kiaulę paskerdžiau, – tarė draugas Toa Šua, nusivalydamas į marškinius kruviną peilį.

– Taip jam ir reikia, – neslėpė džiaugsmo motina Nia Panga, žiūrėdama į sūnaus lavoną.

Diversantas Ziang Pangas atrodė apgailėtinai – suglebęs, mėlynas, išsukinėtais sąnariais, ištinusiu veidu, perskelta galva, purvinas ir negyvas. Dabar jis buvo jau nebe diversantas, o tiesiog niekingas nepalaidotas numirėlis – šlykštynių šlykštynė. Ir niekam jis nekėlė užuojautos.

– Tuoj pat šauk kuopelės susirinkimą, – tarė man draugas Toa Šua. – Metas priimti tavo seserį Nia Pangą į partiją, aš pats ją rekomenduosiu.

– Mama! Mamyte! – išgirdusi šią žinią suklykė iš laimės sesuo Nia Panga. – Mama, mane – partiją!..

Moterys puolė viena kitai į glėbį, apsikabino, ašaros ritosi jų skruostais, o draugas Toa Šua padavė man ranką, tvirtai spustelėjo ir tarė:

– Žmogus, drauge Vyriausybės felčeri Mua Pange, privalo visada likti ramus ir orus prieš permainingos gamtos veidą. O mūsų kuklus darbas – Revoliucijos dalelė, puoselėkim, branginkim ją, draugai.

Ir tai buvo tiesa. Nadango kaimo žmonės stovėdami ėmė ploti. Ir visiems tartum sunkus akmuo nuo krūtinės nusirito. O aš, Vyriausybės felčeris, žiūrėjau į kalnų viršūnes ir galvojau: toli toli už jų – Kuba.

Draugystės sėkla

Ponas Denisas Karlovičius Manu buvo viengungis, tačiau tai jam nesutrukdė likti padoriu ir geru žmogumi. Ponas Manu labai artimai bendravo su Chabalovų šeima: Radiku Iljičiumi Chabalovu, jo žmona Marina Naumovna Chabalova ir jų mažamečiu sūnumi Karenu Chabalovu, kuris neseniai atšventė savo pirmąjį dešimties metų jubiliejų.

Ši pažintis, peraugusi į bičiulystę, prasidėjo banaliai. Vieną šiltą pavakarę, kaip paprastai, ponas Manu išėjo pasivaikščioti prie tvenkinio ir palesinti jau pasirengusias skristi į šiltuosius kraštus antis. Tai buvo įprastas pono Manu ritualas, kurį jis uoliai atlikdavo, juolab kad kitų pramogų gyvenime taip ir neprasimanė – stigo vaizduotės, o ir finansinės galimybės prasmingiau pramogauti buvo ribotos. Tad ponas Manu apsuko keletą ratų aplink tvenkinį ir jau ketino patrupinti duonos antims, bet staiga išgirdo pagalbos šauksmą. Vėliau ponas Manu ir pats nesuprato, kaip jis atsidūrė tvenkinyje. Atsitokėjo tik tada, kai išvydo kokių šešerių metų berniuką – jam ant kranto, šlykštu ir prisiminti, darė dirbtinį kvėpavimą.

Kada išgelbėtas pono Manu skenduolis ėmė kvėpuoti ir atmerkė akis, prisistatė berniuko tėveliai, kurie netoliese žaidė kortomis (buvo prisiekę lošėjai), tad, suprantama, neišgirdo sūnaus pagalbos šauksmo. Ponas Manu pasakė kelias griežtesnes pastabas pakeltu tonu ir jau ketino eiti, tačiau nevykėlio sken-

duolio tėveliai ėmė primygtinai siūlyti atšvęsti šį nekasdienį įvykį, juolab kad gelbėtojui reikėjo sušilti ir išsidžiovinti rūbus. Ponas Manu kurį laiką atsikalbinėjo ir branginosi, bet pagaliau sutiko prisėsti ant netoliese patiesto patiesalo.

Sėdint prie tvenkinio ir gurkšnojant skiestą spiritą, kilo noras ne tik padainuoti, bet ir atverti širdį. Pažinties metu paaiškėjo, kad Chabalovai – karo pabėgėliai. Ponas Manu į šį faktą reagavo pritariamai ir pasakė, kad pasaulyje šiuo metu karšta, be to, ir jis pats šioks toks pabėgėlis, mat gyvena atsiskyręs nuo visuomenės – jos baisiai nekenčia. Tada Radikas Iljičius Chabalovas, išgėręs eilinę spirito dozę, pradėjo taip kalbėti:

– O mano žmona, pavyzdžiui, turi ne tik psichinių, bet ir gastroniminių problemų.

– Kaip tai suprasti? – susidomėjo naujosios pažįstamos negalia ponas Manu.

– Tylėk! – Chabalova bandė užčiaupti burną savo vyrui Chabalovui, tačiau bergždžiai, mat Radikas buvo gerokai stipresnis už Mariną.

– Ji naktimis, kai neva niekas nemato, ryja ūkinį muilą! – su dvasinio sadisto pasitenkinimu sušuko Radikas Iljičius.

– O tu... O tu religingas, – nenorėjo likti skolinga Marina Naumovna. – Davatka! Davatka! – rėkė ji nevalingai maišydama kortų kaladę.

Išgelbėtasis sūnelis Karenas tuo metu jau miegojo prie laužo ir sapnavo, kad slepia nuo tėvų savo tautybę ir dėl to jaučia šiokius tokius sąžinės priekaištus, esą jie rusai, o jis – visai ne rusas, veikiau priešingai.

Kada ir kaip baigėsi vakaronė niekas neprisimena, tačiau jau kitos dienos pavakarę ponas Manu atėjo pas Chabalovus į svečius.

Chabalovai, tiesą sakant, gyveno apgailėtinai – pabėgėliams skirtame barake be išvietės. Tačiau pono Manu neišgąsdino nei Chabalovų skurdas, nei barake tvyranti smarvė, mat ir jis buvo

prisiekęs kortuotojas. Kortos, ne paslaptis, suartina net labiausiai nesutaikomų socialinių sluoksnių žmones. Šį faktą puikiai iliustruoja tai, kad Denisas Karlovičius Manu buvo profesionalus kirpėjas ir šaškininkas šimtalankininkas, turėjo antrą jaunučių atskyrį, Marina Naumovna Chabalova nemokėjo nei skaityti, nei rašyti, nesugebėjo baigti pradinės mokyklos kaime, o Radikas Iljičius Chabalovas buvo mokslininkas genetikas, tiesa, nebepraktikavo.

– Paloškim „durnių“, – pasiūlė genetikas Chabalovas.

– Siūlau tūkstantį, – paprieštaravo ponas Manu.

– Nesąmonė, – pertraukė jį Chabalova ir ėmė dalyti kortas.

Tą vakarą buvo sužaistos šimtas keturiadešimt dvi partijos. Ponas Denisas Karlovičius Manu, nepaisant to, kad septyniasdešimt tris kartus liko „durnius“, namo grįžo pakilios nuotaikos.

Nuo tada vienišius ponas Manu įniko lankytis karo pabėgėlių barake ir kortuoti su Chabalovais. Natūralu, kad netrukus jis tapo artimas ne tik šiai gyvenimo nuskriaustai šeimai, bet ir panašaus likimo tremtiniams. Visi pažinojo poną Manu, o mieli vaikai, jam einant pas Chabalovus, šaukdavo:

– Denisas Karlovičius Manu ateina! Ponas Manu ateina!

Nėra ko slėpti, tai glostė vienišiaus pono Manu savimeilę. Jausdamas jam rodomą pagarbą bei patirdamas artima tapusios šeimos šilumą, Denisas Karlovičius taip pat nelikdavo skolingas – mielai dovanodavo Chabalovams pirštines, kojines ir taip toliau, tai, ką laisvu nuo kortų metu spėdavo numegzti. Galbūt todėl Chabalovai, Chabalovui bei jaunajam Karenui žiema nepasirodė labai atšiauri ir šalta.

Kartą buvo labai šalta, Chabalovas šiek tiek persistengė kūrendamas krosnį ir barake kilo gaisras. Mažiau nuo spirito apsvaigęs ponas Manu išgelbėjė ne tik Chabalovų turtą, bet ir miegantį Kareną.

Po šios nelaimės ponas Manu pasiūlė padegėliams Chabalo-

vams prisiglausti pas jį – vieno kambario kirpėjų pensininkų bendrabutyje. Chabalovai taip ir padarė, o tai dar labiau sustiprino pono Manu ir pabėgėlių šeimos bičiulystę.

Lošti kortomis tapo paprasčiau. Ponas Manu džiaugėsi, kad jam nereikia kojos kelti iš namų ir vaikščioti aplink tvenkinį, o Chabalovai taip pat buvo patenkinti – turėjo stogą ir dalinius patogumus, apie kuriuos, gyvendami barake, nedrįsdavo ir pasvajoti.

Slinko savaitės, mėnesiai, metai... Karenas augo, vyriškėjo, o Marina Naumovna vis dažniau užsimindavo, kad galbūt vertėtų Chabalovų pavardes pase papildyti Manu, o pono Manu – Chabalovo pavarde, tokie jie dabar buvo vienas kitam artimi.

Nežinia kada ir kodėl, tačiau Radikas Iljičius Chabalovas staiga ėmė įtarti poną Manu, kad šis su jo žmona Marina Naumovna išdarinėja kažką negera. Jam dingojosi, kad, kai jis girtas ir prisikortavęs užmiega, ponas Manu ištvirkauja (iškreiptu būdu) su Marina Naumovna. Chabalovui, nežinia ar nuo kortų, ar nuo girtavimo ėmė atrodyti, kad naktimis jis mato trūkčiojančius kūnus, girdi aimanas, atodūsius ir kitus ne itin padorius garsus. Visa tai, žinoma, buvo netiesa. Tačiau Radikas Iljičius Chabalovas įniko vis dažniau be priežasties karšti kailį savo žmonai. Ponas Manu nejuokais sunerimo, bandė vyriškai pasikalbėti su Radiku, bet tuščiai. Ypač poną Manu jaudino tai, kad dėl tėvo pavydo kenčia mažasis Karenas – jam jis jau ne vienerius metus jautė didelį prielankumą. Berniukas prastai mokėsi, nedaug valgė, net ėmė atsikalbinėti ir negerbti vyresniųjų.

– Tu klimaksine žmogėdra! – šaukdavo nebepraktikuojantis genetikas Chabalovas ir tvodavo pirmu pasitaikiusiu daiktu žmonai.

– O tu... Tu... – nerasdavo žodžių Marina Naumovna ir krisdavo nuo Radiko Iljičiaus smūgių be sąmonės.

– Nereikia! – pavėluotai maldaudavo Karenas. Jam ankštuose Deniso Karlovičiaus namuose pradėjo stigti šilumos ir jaukumo.

Ir ko tik nedarė Marina Naumovna, kad išsklaidytų vyro įtarimus – gražinosi, persidažė plaukus, apsiskuto intymią vietelę, meilinosi, kudakavo, kad pralinksmintų, sykį net, kai jis ponui Manu vėl prasilošė ir girtas užmigo, šventinto vandens klizmą pastatė. Deja, niekas negelbėjo. Radikas Iljičius Chabalovas tapo nepakenčiamas, puolė net į religinį misticizmą, šaukėsi Dievo rūstybės, o ponas Manu vis labiau sielvartavo, kad praranda draugą ir nepakeičiamą lošimo partnerį.

Dabar susėdę lošti „durniaus“ bičiuliai prie stalo beveik nebesikalbėdavo, tik įtariamai varstydavo vienas kitą žvilgsniais, sakytum, ieškojo slaptos nuodėmės ženklų. Reikėjo ką nors daryti, keisti, nes taip gyventi ir lošti bendrabutyje tapo nepakenčiama.

Išsklaidyti įtarimus ryžosi Marina Naumovna Chabalova.

– Kelkis, ką parodysiu, – kartą paryčiais papurtė savo vyrą.

– Ko nori? – nieko per miegus nesuprato žadinamas genetikas Chabalovas. – Atstok, bjaurybe.

– Žiūrėk.

Chabalovas metė apsiblaususį žvilgsnį žmonos nurodyta kryptimi ir išvydo prieblandoje prie Kareno lovelės palinkusį poną Manu, šis po berniuko antklode kažko puškuodamas ieškojo.

– Tėveli! Mamyte! – suklykė Karenas, pamatęs smalsius tėvelių žvilgsnius.

– Nieko baisaus. Nieko baisaus, – tyliai tarė savo sūnui staiga išsiblaivęs Chabalovas.

– Ponas Manu, sūneli, tave supainiojo su mergaite. Denisas Karlovičius vėl apsiriko, – paaiškino Chabalova, ramindama išsigandusį sūnų. – Užsimerk. Miegok ramiai ir nekreipk dėmesio, tegu ponas Manu daro ką daręs.

– O aš galvojau... – kalto žmogaus balsu prabilo Chabalovas. – Aš, kvailys, galvojau... Koks aklas, koks aš vis dėlto bukas žmogus...

– Dabar pats matai, kad buvai neteisus, – triumfavo Marina Naumovna. – Spardei, trankei, tąsei už plaukų ir netikėjai mano ištikimybe. Kaip man skaudu buvo, kaip skaudu...

– Atleisk, klydau, – meldė pasigailėjimo Chabalovas. – Atleisk, brangioji, prižadu, prisiekiu, daugiau tai nepasikartos.

– Norėčiau tuo tikėti.

– Pone Manu, gana. Pakaks jau. Ir tu man atleisk, – nusižeminęs prašė Chabalovas. – Atleisk, kad suabejojau tavo kilniausiais jausmais.

– Baigiu. Atleidžiu, – išstenėjo suprakaitavęs ponas Manu. Po akimirkos jis atsitraukė nuo lovelės, joje ramiai miegojo mažasis Karenas. Berniukas sapnavo, kad jis vis dėlto – ne rusų, o kitos tautybės mergaitė.

– Tai gal ta proga... – nedrąsiai prabilo Marina Naumovna ir lyg tarp kitko ištraukė iš po pagalvės kortų kaladę.

– Be jokios abejonės, – pritarė Radikas Iljičius.

– Aš padalysiu. Nusimazgosiu rankas ir padalysiu, – pasisiūlė ponas Manu ir dingo išvietėje.

– Po tokių reikaliukų būtina apsišvarinti, – nepiktai burbtelėjo Chabalovas.

– Tikra tiesa, – pritarė jam ištikimoji žmona Marina Naumovna. – Tu, Radikai, kaip visada, teisus.

Buvo girdėti, kaip iš čiaupo teka vanduo. Ponas Manu kažką linksmai niūniavo. Mažasis Karenas apsivertė lovelėje ant kito šono ir nerūpestingai pirstelėjo. Chabalovas pabučiavo žmoną į skruostą, nukėlė kaladės kortas ir tarė:

– Kaip gera turėti draugą.

– Ir nors vieną vaikelį, – pridūrė Chabalova, tvirtai pasiryžusi susigiminiuoti su šeimos geradariu ponu Manu. Jis buvo labai padorus ir geraširdis žmogus. O kas gi šioje žemėje be nuodėmės?

Kario kelias

Praslinkus karo audroms, į Tėvynę patraukė karo belaisviai. Vieni anksčiau, kiti vėliau, išpirkę kaltę prieš žmoniją, grįžo į tėviškes Vokietijoje, kad galėtų numirti ar kurti naująją Europą.

Karo nualintojoje Sovietų Sąjungoje vis rečiau skambėjo vokiečių kalba. Karo belaisviams atstačius sugriautus miestus, nekviestiems svečiams čia nebeliko vietos. Žinoma, eiliniai ir jaunesnieji karininkai labai norėjo pasilikti SSSR ir kartu su sovietų liaudimi kurti socializmą, tačiau sovietų liaudis dar gerai prisiminė karo skriaudas – ji vokiečių belaisviais nepasitikėjo, ir tai buvo suprantama. Belaisviai prašyte prašėsi į socialistines statybas, plėšinius, fabrikus ar kolchozus, tačiau darbininkai ir kolūkiečiai buvo tvirti – nacių ir jų pagalbininkų niekas nenorėjo matyti nei prie kiaulių, nei prie raguočių, nei prie staklių, nei laukuose.

Vokiečiai buvo priversti keliauti namo, ten, tiesą sakant, jų taip pat niekas nelaukė – jie gėdingai pralaimėjo karą. Liūdni ir nelaimingi grįžo vokiečiai į Frankfurtą, į Miuncheną, į Berlyną – šio miesto rytinę dalį jau skyrė tvirta siena, sauganti nuo imperializmo socialistinius pasiekimus.

Netrukus Sovietų Sąjungoje vokiečių beveik nebeliko, vos vienas kitas sovietiniame Kazachstane.

Sovietų liaudis lengviau atsikvėpė ir pasijuto tikraisiais savo namų šeimininkais. Niekas neliūdėjo, kad išsinešdino svetima

darbo jėga. Žmonės su dvigubu entuziazmu puolė puoselėti socialistinę santvarką, kuri, taip buvo paskelbta, po dvidešimties metų turėjo virsti komunizmu. O kaip laukė, kaip laukė žmonės komunizmo! Visi gyveno viltimi – mažas ir senas, jakutas ir ligotas.

Laukiant pasimiršo karo metu patirti vargai bei negandos. Šalies padangė išsigiedrijo. Tik neįgalieji, berankiai ir bekojai karo veteranai, be tikslo slankiojantys po šalį, dar priminė karo meto patirtį – badą, nepriteklius, keturių pamainų darbą. Tačiau tai netemdė giedros nuotaikos. Žmonės daug dirbo, bet mokėjo ir linksmintis. Tokie buvo laikai, pranašaujantys šviesią ateitį vienoje šeštojoje Žemės dalyje, į kurią krypo visos pažangiosios žmonijos žvilgsniai.

Vokiečių belaisvis Kurtas Šubertas, kilęs iš Rytprūsių, nebeturėjo kur grįžti – nei Rytprūsių, nei namų neliko, ir gerai, kad neliko, taip sakydavo sovietų žmonės. Atstatęs Stalingradą, padirbėjęs mūrininku Leningrade ir Minske, jis pasiliko Kaune, ten pamilo belaisvių valgyklos virėją Zofiją Almonaitytę. Atsitiktinai pamilo, bet ką jau padarysi, kad taip atsitiko. Gyvenimas, taip sakant, pilnas netikėtumų – duobėtas ir nenuspėjamas.

Išėjęs į laisvę ir našiu darbu išpirkęs kaltę, Kurtas Šubertas apsisprendė likti socialistinėje Lietuvoje ir dalytis vargais bei rūpesčiais su šios respublikos liaudimi. Kurčias, kontūzytas Kurtas Šubertas vedė Zofiją Almonaitytę ir nutūpė miesto centre. Daugiabutis namas, kuriame įsikūrė jaunvedžiai, kažkada priklausė žydų bankininkui, tačiau dabar jame gyveno girtuokliai, proletarai ir Didžiojo Tėvynės karo veteranai, geranoriškai atsikėlę iš Rusijos gyventi ir dirbti Kaune.

Netrukus Kurtas Šubertas ir Zofija Almonaitytė susilaukė sūnaus Reholdo. Berniukas, tiesa, gimė silpno proto ir čia Kurtas Šubertas įžvelgė tam tikrą atpildą už kadaise jo padarytus nusi-

kaltimus sovietų liaudžiai. Dirbti statybose ar sargauti Kurtas Šubertas nebepajėgė, buvo silpnos sveikatos. Tad neperspektyvi šeima gyveno iš kuklios pašalpos, kurią Kurtas gaudavo iš klastingą politiką puoselėjančios Vokietijos Federacinės Respublikos vyriausybės.

Silpnaprotis Reholdėlis augo guvus ir linksmas berniukas, tikras išdaigininkas. Jis prasimanydavo įvairiausių eibių, o kai paaugo, labai mėgdavo į senyvą tėvą Kurtą Šubertą mėtyti akmenis – jų apgriuvusio namo kieme niekada nestigo. Reholdėlis pasislėpdavo už namo kampo ir sviesdavo akmenį į sėdintį ant suolelio prie laiptinės tėvą. Akmeniui pataikius į petį ar galvą, Kurtas Šubertas pašokdavo ir puldavo vytis sūnų. Deja, nepagaudavo, nepavydavo, nes labai ligotas ir kontūzytas buvo, be to, šiek tiek raišavo – buvo sužeistas prie Kursko. Taip slinko vokiečių karo veterano Kurto Šuberto dienos Kaune. Švenčiant Didžiojo Tėvynės karo Pergalės Trisdešimtmečio jubiliejų, miestas neatpažįstamai išgražėjo.

Reholdėlis augo, o žmona Zofija Almonaitytė-Šubert išstorėjo, papurto, persidažė plaukus rudai ir įniko stipriai gerti. Iš pradžių – degtinę, vėliau – spirituotą vyną, o dar vėliau – Kiolno vandenį, šis Kurtui Šubertui keldavo nacionalinius sentimentus. Galbūt ir Kurtas Šubertas būtų drauge su ja gėręs Kiolno vandenį, tačiau sveikata neleido.

– Kurtai, gal išgersi? – teiraudavosi jo geranoriški namo kaimynai alkoholikai ir pakišdavo po nosimi buteliuką „Raudonosios Maskvos“.

– *Danke*, šiandien dar nenoriu, – mandagiai atsakydavo Kurtas Šubertas. Jis tuo metu lietuviškai ir rusiškai kalbėjo be akcento.

Galbūt dar liūdniau būtų slinkusios Kurto Šuberto dienos kadais žydui priklausiusio namo kieme, jei jis nebūtų laikęs balandžius. Daug balandžių, įvairių – baltų, margų, net pašto.

Buvęs Vermachto kareivis balandinę įkūrė ant medinių sandėliukų stogo ir pelnytai ja didžiavosi. Ji buvo viena didesnių mieste, kuriame tuo metu gyveno daugiau kaip trys šimtai tūkstančių sovietinių gyventojų.

Kurtui Šubertui sekėsi auginti ir laikyti balandžius. Jis dalyvaudavo parodose, o kai kurie balandininkai iš jo nupirkdavo retesnius egzempliorius. Tad pinigų Kiolno vandeniui Zofija Almonaitytė-Šubert niekada nepritrūkdavo, o Reholdas net ėmė lankyti silpnapročiams skirtą pagalbinę mokyklą, bet joje, tiesą sakant, stropumu nepasižymėjo.

Sunku pasakyti, ar Kurtas Šubertas buvo laimingas. Turbūt neypač, mat dažnai, atsisėdęs ant suoliuko, šimtąjį kartą skaitydavo pageltusį „Volkische Beobachter", vartydavo išsaugotas per karą nuotraukas ir neretai susigraudindavo, žvelgdamas į save jauną, paraitotomis kitelio rankovėmis stovintį su „šmaiseriu" rankose jau toli nuo Maskvos. Liūdesį jam kėlė ir sūnus Reholdas – šis visa silpnapročio širdimi nekentė ne tik visko, kas vokiška, bet ir balandžių: paslapčia, Kurtui nematant, įsigaudavo į balandinę ir veisliniams balandžiams nusukinėdavo galvas.

Kurtas Šubertas pyko, prašė, maldavo taip nesielgti, tačiau ką jis galėjo padaryti, juolab kad neišgydoma alkoholikė Zofija Almonaitytė visada stodavo sūnaus Reholdo pusėn. Zofija Almonaitytė-Šubert buvo tikra vilkė – amžinai girta, iššieptais dantimis. Ji aptalžė ne vieną iš Rusijos atsikėlusį karo veteraną – mat šie neapsikentę drįsdavo sudrausti įsisiautėjusį Reholdą ar papriekaištaudavo, kad jis naktį ir vėl kirviu beldėsi į jų duris. Suprantama, kaimynai Šuberto šeimos nekentė. Nekentė dėl silnapročio Reholdo, dėl nenuspėjamos Zofijos ir, svarbiausia, dėl Kurto Šuberto – nacių kareivio, kuris, jų akimis, įkūnijo karo metu patirtą blogį.

– Buvau jaunas, svajojau, kad turėsiu sūnų, kuris galbūt kada nors tarnaus SS ar aviacijoje – pas Hermaną Geringą, – ne kartą

yra guodęsis Kurtas silpniau politiškai išprususiems namo alkoholikams. – O dabar – debilas, geriausiu atveju jis Sovietų armijoje užsitarnaus jefreitoriaus laipsnį, – kalbėdavo jis ir graudžiai užniūniuodavo: *Haj li haj lo la lala...*

– Nenusimink, Kurtai, – ramindavo Vermachto veteraną jautresni kaimynai alkoholikai. – Tik pažiūrėk, kokie gražūs tavo balandžiai, – sakydavo jie, ir Kurtas nejučia kilsteldavo galvą į dangų.

– Et, kas tie balandžiai, – nusispjovęs numodavo ranka Kurtas Šubertas ir, išsitraukęs iš kišenės, išskleisdavo sutrintą „Volkische Beobachter".

– Išgersi?

– Ačiū, – nepasiduodavo pagundai Kurtas Šubertas ir šimtąjį sykį įnikdavo skaityti melagingai tendencingą straipsnį apie Reichstago gaisrą.

Draugų Kurtas Šubertas neturėjo, niekas nenorėjo su juo artimiau bendrauti. Žinoma, vokietis, abstinentas, svetimas, kaip pasakytų Alberas Kamiu. O žmona Zofija Almonaitytė-Šubert neteko paskutiniųjų žmogiškumo likučių – degradavo, svaiginosi batų tepalu, skiedikliais ir denatūratu. Sūnus Reholdas, beje, taip pat sužvėrėjo. Jo silpnaprotystė paūmėjo ir jis įniko mušti tėvą Kurtą neva už tai, kad šis parazituoja visuomenėje. Kurtas apsiginti nebepajėgė, silpo akyse. Kai bandydavo bėgti, Reholdas jį, kaip visada, pavydavo, jei ne laiptinėje, tai kieme ar gatvėje.

Kai Reholdas mušdavo Kurtą Šubertą, atsiverdavo namo langai. Smalsūs karo veteranai rusai negailėdavo patarimų ir pasiūlymų silpnapročiui, kaip skaudžiau vožtelti tėvui.

– Per kepenis! Per kepenis! – ragindavo Sovietų Sąjungos didvyris kapitonas Zurabas Samochvalovas, Didžiajame Tėvynės kare praradęs inkstą ir dar „kai ką". Apie tą „kai ką" niekam nepasakodavo, tik girtas prasitardavo.

– Koja! Koja ir į galvą! – antrindavo atsargos viršila Vasilijus Loginovas, pokario Lietuvoje didvyriškai kovojęs su buržuaziniais nacionalistais.

Kurtas Šubertas krisdavo ant žemės, sūnus Reholdas jį suspardydavo, apspjaudydavo, neretai ir apšlapindavo. Po šios procedūros namo gyventojai sutartinai paplodavo ir užverdavo langus.

Sunkiai keldavosi nuo asfalto Vermachto eilinis Kurtas Šubertas. O atsikėlęs vėl grįždavo į namus – iš ten pasigirsdavo girtos Zofijos Almonaitytės-Šubert riksmas:

– Nacis! Tu tarybinius žmones šaudei, o aš dėl to turiu kentėti! – priekaištaudavo ji vyrui.

– Nešaudžiau aš tarybinių žmonių, raštinėje tarnavau, – mikčiodamas teisindavosi Kurtas Šubertas.

– Konclagerio raštinėje!!! – šaukdavo Zofija Almonaitytė-Šubert ir greičiausiai kumščiu užčiaupdavo Kurtą.

Nemielas Kurtui Šubertui tapo Kaunas, sovietų Lietuva, jos socialistiniai laimėjimai bei kaimynai – SSSR piliečiai. Nemiela buvo ir šeima, kurioje jis taip ir nerado dvasinės ramybės. Kita vertus, sovietinių žmonių neapykantą vokiečių kareiviui galėjai pateisinti.

Kurto Šuberto padėtis šeimoje dar pablogėjo, kai Reholdas Šubertas pagalbinėje mokykloje įstojo į komjaunimą, apdovanotą, atrodo, šešiais ordinais. Nežinia, kaip jam pavyko prasmukti į šlovingos organizacijos gretas, tačiau tą įsimintiną rudens popietę Reholdas Šubertas grįžo namo silpnapročių mokyklos uniformą pasidabinęs ženkliuku su Vladimiro Iljičiaus Lenino atvaizdu.

– Dabar, fašiste, tau šakės, – tarė Reholdas Kurtui ir smogė į veidą kastetu, kurį buvo gavęs už išmainytą balandį.

Kurtas Šubertas susmuko. Iš gerklės išsiveržė aimana, bet nesujaudino sūnaus – Reholdas trenkė durimis ir išėjo į miestą

rinkti makulatūros. Žmona Zofija pabandė Kurtą perkelti ant lovos, tačiau nepajėgė, mat buvo apsisvaiginusi dantų pastos ir batų tepalo mišiniu.

Kurtas Šubertas merdėjo namuose iki kitos dienos pavakario. Be sąmonės jį atgabeno į Raudonojo Kryžiaus ligoninę.

Greitosios pagalbos brigada ilgai įkalbinėjo gydytojus, kad jie kovotų dėl buvusio nacių kareivio gyvybės. Dauguma gydytojų buvo komunistai, kiti – komjaunuoliai ar kandidatai į partiją, niekas nenorėjo rizikuoti karjera. Tik vyriausiajam ligoninės gydytojui, Socialistinio Darbo didvyriui Anzelmui Voiškai, priminus Hipokrato priesaiką, keli nepartiniai chirurgai ryžosi atlikti sudėtingą smegenų operaciją. Deja, ji, nors truko ištisas penkias valandas, nepavyko. Niekas dėl šios nesėkmės nekaltino nepartinių gydytojų.

Karys Kurtas Šubertas išėjo, kitaip sakant, pasimirė.

Per laidotuves, nutilus pučiamųjų orkestrui, kaimynas Zurabas Samochvalovas – Sovietų Sąjungos didvyris ir dimisijos kapitonas – taip pasakė prie duobės:

– Vingiuotas yra žmogaus kelias, o gyvenimas svetur – sunkus. Tau, kaimyne Kurtai Šubertai, teko patirti epochos negandas. Tu buvai prie Stalingrado, Leningrado, Kursko ir Maskvos, tačiau visada stengeisi išsaugoti žmogiškumą ir likti paprastu Rytprūsių bernioku. Toks, beje, ir buvai, mylėjai gamtą. Liko nebaigti darbai, neišsipildžiusios svajonės. Ne, tu neišeini, lieka tavo brangi žmona Zofija, lieka mylimas sūnus Reholdas, įkūnytas į nepakaltinamą jo asmenį tu amžiams liksi gyventi mūsų Tarybų Lietuvoje. Man teko laimė ir garbė ją vaduoti iš panašių į tave padugnių. Ačiū, mielas Kurtai, kad buvai, kad man ir mano ginklo broliams likimas lėmė tave pažinti mūšiuose ir buityje. Ilsėkis ramybėje.

Po šių Zurabo Samochvalovo žodžių Zofija Almonaitytė-Šubert susigraudino, staiga išsiblaivė ir tik dabar suprato, kokio

žmogaus neteko. O sūnus Reholdas, kai karstas buvo leidžiamas į duobę, pažvelgė į savo komjaunimo ženklelį atlape ir prisiekė aukso medaliu baigti pagalbinę mokyklą, o vėliau, jei tik viskas bus gerai, tęsti aukštesnius mokslus VDR.

Virš tuštėjančių kapinių vis suko ratus balandžiai, lyg norėdami paskutinį kartą atsisveikinti su Kurtu Šubertu ir perspėti gyvuosius apie pragaištingą svastikos sukimąsi.

Baliukas

Rudenio rytą Baliukas plyštančia galva pabudo griovy. Būsiu nusnūdęs, pamanė Baliukas. Lijo. Vanduo jau sėmė Baliuko burną, tad reikėjo keltis. O keltis Baliukas labai nenorėjo, jautėsi pavargęs. Būtų mieliau dar pasivartęs griovyje, tačiau kitos išeities nebuvo – bijojo nuskęsti. Jei reikia, tai reikia, sumurmėjo Baliukas ir, įsibridęs iki kelių į vandenį, puolė ieškoti kepurės.

Ilgai Baliukas makalavo ranka po drumzliną vandenį, bet kepurės taip ir nerado. Turėsiu eiti plika galva, kalbėjosi su savimi Baliukas. Šūdas, pridūrė, atsikrenkštė ir nusispjovė vakarų kryptimi.

Vėjo gūsis pagavo Baliuko skreplį, mestelėjo aukštyn, kelis kartus apsuko ratu ir nešė nunešė... Kažin kas jo laukia? – pagalvojo Baliukas, žiūrėdamas į tolstantį horizonte taškelį.

Darėsi vis šalčiau, oras bjuro. Prasidėjo tikra rudeninė liūtis, kurios taip nemėgsta kaimo žmonės. Baliukas susirūpino, kad gali, neduok Dieve, susirgti.

Sunkiai Baliukas ropštėsi iš griovio – vis slydo, čiuožė atgal, klupo, kėlėsi. Tikra Kalvarija, kartojo panosėj.

Įveikęs griovio skardį, susivokė stovįs ant žvyrkelio. Tolumoje buvo matyti Baliukui pažįstamos pirkios, kiti trobesiai. Ausį kuteno melodingas alkanų gyvulių baubimas. Stovėjo taip Baliukas lietui pliaupiant ir galvojo – ne, toliau taip gyventi neįmanoma.

Kaip tarė, taip ir padarė – nuėjęs į kaimą už trisdešimt litų kaimynui pardavė tvartą, o pinigus iškart pragėrė. Kas toliau vyko tądien, Baliukas nebeprisiminė.

Kai apsimyžęs Baliukas po paros nubudo žvyrkelio kryžkelėje, tarė sau: žemiau smukti neįmanoma. Namas buvo jau seniai parduotas, kluonas, klėtis ir tvartas – pragerti, žemės jis niekada neturėjo, o ir kuriam galui ji jam reikalinga! Nieko Baliukas nebeturėjo, net sveikatos, jausmai krūtinėj užgeso. Jis buvo vienišas ir nelaimingas. Ką dabar daryti? – staiga susimąstė Baliukas. Ką daryti? Ką man, ***bliat***, sulaukus keturiasdešimties, daryti? – galvojo eidamas žvyrkeliu Baliukas. Nedaug ką jis galėjo pakeisti žiauriame gyvenime, kur žmogus žmogui – vilkas. Seniai praėjo tie laikai, kai Baliukas buvo pirmas kaimo kavalierius. Negrįžtamai nutolo ta akimirka, kai Baliukas grįžo iš kariuomenės puošinas vyresniojo jūreivio antpečiais, o mergos taip ir kibo ant kaklo, maldavo papasakoti apie Barenco jūrą, audras ir atominį povandeninį laivą „Smolenskas“, kuriame jis praleido trejus džiugius metus. Prisiminė tuos laikus Baliukas ir susigraudino. Ne, nejau aš tik tiek esu vertas? – vis skaudinosi Baliukas ir staiga išgirdo gailų šunelio inkštimą: prie jo kojų glaustėsi miela kalytė. Baliukas pasilenkė, paglostė. Kalytė suvizgino uodega, lyžtelėjo ranką ir lyg norėjo tarti, kad dar ne viskas šiame gyvenime prarasta.

– Gera, gera Glaška, – švelniai kartojo kasydamas jai pasmakrę Baliukas. – Glaška, mano Glaška, draugė mano...

Kai Baliukas su Glaška atsidūrė prie jos būdos, suprato, kad vietos dviem neužteks – artėjo žiema. Neilgai svarstė Baliukas – pasilenkė, pažvelgė į ištikimas kalytės akis. Atsiduso. Ir pasmaugė gyvūnėlį.

Ne, Glaška ilgai nespurdėjo. Tačiau, kai liovėsi, jos akyse liko klausimas, žaibiškai peraugęs į nuostabą, su kuria ji pasitiko mirtį. Ir, keista, pagalvojo Baliukas, jokio priekaišto? Staigiai užgeso

kalytė Glaška, Baliuko rankos buvo dar tvirtos. Čia ji buvo, o čia jos jau nebėra, samprotavo Baliukas. Matai, vis tiek kai ką dar sugebu, bandė apgauti save.

Baliukas įsikūrė Glaškos būdoje. Čia buvo ankšta, tačiau Baliukas, būdamas nedidelio ūgio ir smulkaus sudėjimo, nesiskundė. Sąlygos buvo pakenčiamos. Vis geriau nei griovyje, guosdavo save Baliukas rytais, kai saulės spindulėliai pasibelsdavo į jo medinį namelį.

Su didele širdgėla Baliukas iš šuns būdos žvelgė į nebepriklausančią jam sodybą – joje dabar šeimininkavo svetimi žmonės iš miesto. Iš pradžių jie ketino Baliuką pavyti lauk – užsilipę ant būdos daužė stogą pagaliu, grasino, gąsdino, net bandė smurtauti. Bergždžiai. Galop nusispjovė ir leido Baliukui gyventi.

Baliukas prie būdos pritapo. Turėdamas laisvesnę minutę net ėmė sargauti. O kai, staiga naktį iššokęs iš būdos, kauksmu nuvijo nuo sodybos vagis, net pelnė naujųjų šeimininkų palankumą. Dabar Baliuką rytais pažadindavo garuojančio srėbalo kvapas, o vakarais užmigdydavo degtinės stiklelis. Baliukas ėmė gyventi kaip inkstas taukuose ir vis rečiau keldavo koją iš būdos. Čia, būdoje, buvo jo pasaulėlis – nedidelis, bet savas, jaukus. O ir naujieji šeimininkai pasirodė ne tokie jau baisūs žvėrys – ūkininkavo sau žmonės, tvarkėsi. Dažnai praeidami pro būdą pakalbindavo Baliuką ir visada, kai numesdavo kokį kasnelį, į jį kreipdavosi „jūs“. Visa tai glostė tiek daug vargo gyvenime patyrusio Baliuko savimeilę.

Baliukas atsigavo, pasitaisė jo sveikata. Jis vėl buvo kupinas jėgų, energingas. Galvoje ėmė kilti sumanymų, įsižiebė miglotų vilčių. Šeimininkai matė šias permainas, todėl ėmė įkalbinėti Baliuką visai liautis gerti. Baliukas ilgai dvejojo, paskui pabandė – susidomėjo, kitą kartą – patiko, trečią – priprato.

Įniko Baliukas nebegerti. Visai.

Po kurio laiko jis, prisiminęs, kad nėra beraštis ir moka pa-

skaityti, paprašė šeimininkų vietoj srėbalo jam paduoti kokią knygą ir žvakę, baisiai norėjosi jam dvasinio peno – širdį palepinti, protą pamankštinti. Sodybos šeimininkai atnešė Baliukui į būdą savo biblioteką: Gorkio „Motiną“, Gaidaro „Timūrą ir jo būrį“, Katajevo „Baltuoja burė tolumoj“, Fadejevo „Jaunąją gvardiją“, Makarenkos raštus, kai kurias Arbuzovo, Nemirovičiaus-Dančenkos pjeses, eiliuotą poemą „Vasilijus Tiorkinas“. Bet didžiausias Baliukui buvo džiaugsmas, kai jis būdoje vartė F. Gladkovo, antrojo laipsnio Stalininės premijos laureato, „Apysaką apie vaikystę“. Neapsakomas įspūdis. Stipru. Nepakartojama. Baliukas buvo priblokštas prasmingo žodžio, išmintingo sakinio. Viskas tikra. Baliukas negalėjo atsiplėšti nuo knygos, net kartą pražiopsojo lapę, kuri iš kiemo pavogė vištą. Nieko negirdėjo, taip buvo susigyvenęs su knygos personažais: Ivanka Archipovu, Maška, Nastenka, Panteliejumi ir Mikituška. Ne dešimtą ir ne dvidešimtą kartą Baliukas skaitė mylimiausią apysakos vietą: „O pirkioje ir gatvėje – sunkus gyvenimas. Pirkioje – baisusis senelis su rimbu ir vadelėmis rankose. Gatvėje – Vanka Julionkovas, vaikigaliai, kurie susirenka tik muštis. Gatvėje aš apsuptas priešų ir bėdų.“

Ir pirkioje, ir būdoje – ne pyragai, pridurdavo Baliukas ir vėl įnikdavo skaityti mylimą vietą. Švietėsi, mokslinosi, paskubomis bandė susigrąžinti tai, kas buvo geriant prarasta. Baliukui atsivėrė kitas pasaulis – geresnis, šviesesnis, kupinas prasmės. Jis praregėjo.

Kartą skaitydamas naktį būdoje prie žvakės gal kokį septyniasdešimtą kartą pamėgtąją vietą, Baliukas pradėjo itin giliai mąstyti, o mąstant jam ėmė vaidentis. Jis regėjo plaukuotą demono ranką, siekiančią užversti skaitomą knygą, matė iššiepusį dantis Vanką Julionkovą, Mašką ir Glašką, paleistuvių kompaniją, bandančią Baliuką išvilioti iš būdos į klaidų žvyrkelį. Staiga jie dingo. Baliukas sukluso. Apsidairė. Ir siaubingai išsigando, nes būdoje pasirodė baisusis senelis iš pirkios su rimbu rankoje.

Jis taikėsi sušerti Baliukui. Baubė. Gageno kaip žąsis, gnaibėsi. Baliukas gynėsi. Kovojo. Spurdėjo. Prisitaikęs smogė seneliui. Senelis nuvirto, prasiskėlė galvą, iš burnos jam ėmė veržtis baltos putos. Tačiau netrukus, sumosavęs rankomis, pakilo ir šaukdamasis keršto pasileido bėgti trobos link, leisdamas paskui save geltoną miglą. Baliukas pasišviesdamas žvake šoko vytis, nors ir baisiai jam graužė akis migla. Po kurio laiko baisusis senelis ištirpo geltoname rūke. Bet Baliukas neketino jo paleisti, dabar jis matė kiaurai. Vydamasis Baliukas išgirdo ir kitus paslaptingus balsus: šuns lojimą, lakštingalą, genelį ir tylų sodybos šeimininkės meldimą išvaduoti iš baisiojo senelio kerų. Daug nesvarstydamas Baliukas, aukštai iškėlęs degančią žvakę, ėmė it žvalgas šliaužti prie trobos – joje, girdėjo, jau siautė baisusis senelis: vartė daiktus, mušėsi ir nepadoriai keikėsi. Šliaužiant Baliuko jėgos seko. Jis, ne vieną mėnesį praleidęs šuns būdoje, buvo silpnų kojų, kai pabandė atsistoti ir žengti pro duris į trobą, nuvirto – kojos visai nelaikė. Vėl Baliukas kėlėsi. Griuvo. Kėlėsi. Kiek galėdamas garsiau šaukė sodybos šeimininkams, kad jis jau čia, netrukus juos išgelbėsiąs nuo baisiojo senelio su rimbu rankoje...

Miške pasigirdo šūvis. Dar vienas. Trečias.

Tyla.

– Na, štai ir viskas, – tarė moteris, liūdnai žvelgdama į tuščią šuns būdą. – Nuo ko jis galėjo pasiusti, nesuprantu? Nieko gi žmogui, atrodo, netrūko. Toks geras, ištikimas buvo. Saugojo.

– Nepataikiau, tik sužeidžiau. Paspruko į tankmę niekšas, – prisipažino žmonai grįžęs sodybos šeimininkas. – Vis tiek ilgai negyvens. Pastips, – ramino savo moterį.

Moteris nusiminė.

– Baliukas, mūsų Baliukas, – kartojo ji, grąžydama rankas. – Sužeistas, vienas miške...

– Nepyk, – kaip galėdamas švelniau tarė vyras ir pabandė paliesti jai petį.

Moteris atšoko, jai buvo nemalonus vyro prisilietimas.

– Ar aš tau nesakiau!? Ar aš tau nesiūliau jį pakarti!? – puolė priekaištauti moteris ir pažvelgė tokiu žvilgsniu, kad vyras krūptelėjo, supratęs, jog žmona jam niekada neatleis dėl Baliuko.

– Sugrįš, gal dar sugrįš mūsų Baliukas, – norėjo paguosti žmoną vyras, tačiau ji jo nebesiklausė, buvo metas šerti nutrijas.

Vyras žvilgtelėjo žmonai įkandin, paskui pasilenkė ir pakėlė nuo žemės suskaitytą knygą, gulinčią šalia Baliuko būdos. Švelniai paglostė viršelį, atsivertė puslapį, metė akį ir staiga perskaitė: „Man buvo labai skaudu skirtis su sodžiumi, kur aš palikau kažką be galo svarbaus. Kas manęs laukia ateityje?..“ Tai Baliukas su mumis atsisveikina, pagalvojo vyras, ir šiurpas jam perbėgo per nugarą. Jis greitai užvertė knygą, paskui atsirėmė į Baliuko būdą, užsirūkė ir dar ilgai stovėjo žiūrėdamas į tvartą, kur žmona šėrė godžias nutrijas.

Kai tyli ginklai

Kalnuose vis dar vyko atkaklūs mūšiai. Tačiau čia, dalinyje, karo audros nebuvo justi. Netrukus įkopsiąs į penktąją dešimtį divizijos politinio skyriaus viršininkas papulkininkis Afanasijus Kazimyrovičius Pakas kasdien šeštą valandą vakaro iš tarnybos grįždavo į namus, persivilkdavo patogiu sportiniu kostiumu ir priguldavo ant sofos.

– Šiandien pavargai, Afanasijau, – sakydavo jam gražuolė žmona Nadiežda Pak. Ją jis atsivežė iš Kurilų salų.

– Toks čia ir nuovargis, – numodavo ranka papulkininkis Afanasijus. – Štai ten tai žmonės pavargsta, – tardavo, o žmona Nadiežda Pak suprasdavo, kad vyras vėl užsimena apie mūšius kalnuose.

Divizijos politinio skyriaus viršininkas papulkininkis Afanasijus Kazimyrovičius Pakas labai norėjo pakliūti į kalnus, veržte veržėsi. Suprantamas noras, nes, atrodo, taikiai gyvenant, taip ir praslinks be prasmės kario Afanasijaus gyvenimas.

Ir ko tik Afanasijus nedarė – rašė raportus divizijos bei karinės apygardos vadams, skrido net asmeniškai susitikti su armijos generolu Narsultanu Genrikovičiumi Mitrofanovu – jį gerai pažinojo dar nuo Karo akademijos laikų.

Tuščiai.

Atsakymas visada būdavo lakoniškas: „Prašymo nepatenkinti.“

Afanasijus Kazimyrovičius Pakas dėl to labai krimtosi, net ėmė abejoti savo kariniais gebėjimais. O jis juk buvo šaunios karininkų dinastijos atstovas, jo prosenelis tarnavo Denikinui, senelis – budionovietis, o tėvas – vyresnysis leitenantas Kazimieras Lionginovičius Pakas krito malšinant kontrrevoliucinį maištą Budapešte. Visi Pakų šeimoje buvo didvyriai, pralieję ne vieną kraujo lašą kovos laukuose. O Afanasijus – ne, nevykėlis, šeimos gėda.

Papulkininkis pirmiausia ieškojo priežasties savyje, bet, deja, taip ir nerasdavo atsakymo, kodėl vadovybė juo nepasitiki.

Esu politiškai brandus, gerai žygiuoju, turiu skardų vado balsą, ko jiems dar reikia? – mąstydavo papulkininkis Afanasijus, gulėdamas ant sofos.

Žmona Nadiežda Pak matė nepakeliamas Afanasijaus kančias, tačiau niekuo negalėjo jam padėti, nors ir baisiai stengėsi. Ji išbandė ne vieną būdą – nuoširdžiai šlavė, rytais žvaliai dainavo korėjiečių liaudies dainas, iki pamėlynavimo skalbė, grojo pianinu estradines melodijas, kruopščiai valė uniformą, blizgino aulinius batus, išsigudrino skaniai gaminti ir net iš vienos jaunesniojo karininko žmonos perpirko gan pikantišką apatinio trikotažo kostiumėlį. Juo vilkėdama Nadiežda Pak tikėjosi prablaškyti Afanasijų ir taip suteikti jam nors dalelę primiršto erotinio džiaugsmo.

– Atrodai kaip kurva, – tysodamas ant sofos tarė papulkininkis Afanasijus, kai Nadiežda vieną vakarą įėjo į kambarį pasipuošusi naujuoju kostiumėliu. – Šlykštu, – pridūrė.

– Nepatinka... – nuliūdo Nadiežda Pak, o Afanasijus net nesiteikė žvilgtelėti jos pusėn, nusisuko į sieną.

– Afanasijau, pamylėk mane, – inkšdavo glaustydamasi Nadiežda Pak, tačiau politinio skyriaus viršininkas buvo neįkalbamas ir šaltas kaip ledas. Moterys, žmona jo nedomino, tik kalnai rūpėjo.

Tarnyboje santykiai su pavaldiniais taip pat ne ką geriau klostėsi. Divizijos vadas generolas majoras Konstantinas Abramovičius Stanislavskis net kartą išsikvietė Afanasijų į savo kabinetą ir taip tarė:

– Draugas papulkininki, aš abejoju, ar suteikti tau eilinį karinį laipsnį.

Po tokios „užuominos“ politinio skyriaus viršininkas Afanasijus Pakas puolė didžion neviltin. Jis, užkrovęs atsakomybę savo pavaldiniams, liovėsi rūpintis politiniu švietimu, o kartą net pavėlavo į rytinę rikiuotę, dėl to buvo generolo majoro Stanislavskio įspėtas.

– Žiūrėk, tu man, – pasakė tada generolas majoras Stanislavskis. – Kad būtų paskutinis kartas. Prižadi!?

– Prižadu, – burbtelėjo politinio skyriaus viršininkas Afanasijus.

Tačiau Afanasijus nuobaudą greitai pamiršo.

Jis galvojo tik apie kalnus ir dažnai savo kabinete, žiūrėdamas į politinį pasaulio žemėlapį, užsisvajodavo. Čia jis matydavo save kalnuose su „AK“ rankose, čia jis sviedžia granatą į olą, atsišaudo, čia tardo sugautą priešą, čia neša kalnų perėja sužeistą draugą, čia įsako pulti, čia – atsitraukti, o čia, žiūrėk, gynybos ministras jį apdovanoja medaliu už drąsą...

Tomis akimirkomis papulkininkis Afanasijus Kazimyrovičius Pakas pagyvėdavo – raudonis išmušdavo jo skruostus ir jis, jausdamas sustangrėjusį vyriškumą, vėl puldavo rašyti raportą.

Deja, ateidavo neigiamas atsakymas, ir Afanasijus vėl vaikščiodavo po dalinį it žemę pardavęs.

Karininkai ir kareiviai ėmė Afanasijaus šalintis, o užkalbinti neturėdavo ką atsakyti.

Ypač skaudu Afanasijui būdavo klausytis naujai į dalinį atvykusių, jau spėjusių pabūti kalnuose karininkų pasakojimų. Jie pasakodavo apie klastingas pasalas, reidus, žvalgybines operaci-

jas ir mūšius, kuriuose dalyvaudavo ne tik artilerija, bet ir aviacija, tankai, diversantai. Politinio skyriaus viršininkas papulkininkis Afanasijus ėmė nekęsti šių naujai iškeptų didvyrių – dažno jų krūtinę puošė Raudonosios Žvaigždės ordinas. O į geltonas – lengvų, raudonas – sunkių – sužeidimų juosteles ant jų kitelių net negalėdavo žiūrėti, sukdavo galvą šalin, taip jos papulkininkį Afanasijų, *bliat*, erzindavo.

Netrukus Afanasijus, negalėdamas pakliūti į kalnus, visai nusiminė. Į žmoną švelniau nebepažvelgdavo, užsisklendė savyje ir dar aplaidžiau atliko politinio skyriaus viršininko pareigas – nebesidomėjo partijos plenumais, nutarimais, programomis, tapo apolitiškas. Dalinyje pasklido gandai, kad kariuomenės politinėje valdyboje svarstomas klausimas dėl Afanasijaus Pako tinkamumo eiti užimamas pareigas. Į visa tai Afanasijus žvelgė abejingai, jis, buvo matyti, artėjo prie kritinio taško, o žmona Nadieždа pradėjo baimintis, neduok Dieve, savižudybės. Apie meilę, jausmus ji jau nebegalvojo. Ir iš tikrųjų nedaug trūko, kad, nesulaukęs pensijos, Afanasijus Pakas būtų padavęs raportą išeiti į atsargą, o pats – savanoriu – patraukęs per sieną į kalnus.

Jis, Afanasijus, gulėdamas ant sofos, vaizdavosi esąs laisvasis šaulys – snaiperis. Gerai pasislėpęs kalnuose tykodavo priešo vilkstinės. O kai ji pasirodydavo – visus iššaudydavo, nė vieno gyvo nepalikdavo, sužeistus – pribaigdavo kontroliniais šūviais į galvas. Iššaudęs persimesdavo šautuvą per petį ir patraukdavo tolyn – kitos priešo vilkstinės tykoti. Jis buvo nesugaunamas. Apie jo narsą ir taiklumą sklido legendos, tačiau niekas nebuvo matęs, kaip atrodo šis narsuolis. O Afanasijui Kazimyrovičiui Pakui ir nereikėjo garbės, ordinų bei laipsnių, jis buvo karys. Ypač Afanasijus Pakas mėgdavo įsivaizduoti, kad jį sužeidžia į pilvą. Tada jis persiplėšia marškinius, ant žaizdos užpila spirito iš gertuvės, durklą dezinfekuoja žiebtuvėlio liepsna ir smaiga-

liu, kęsdamas nežmonišką skausmą, iškrapšto kulką. Po tokios operacijos nualpsta, tačiau trumpam – atgavęs sąmonę sutvarsto žaizdą, keliasi ir vėl kovoja, tik dabar – dar narsiau.

– Afanasijau, Afanasijau, gal – pasimylim? – maldaudavo Nadieždа Pak, tačiau papulkininkis Afanasijus apsimesdavo, kad miega.

Štai tokia buvo šeimyninė laimė, sutuoktiniams žinant, kad kažkur toli kalnuose vyksta žūtbūtiniai mūšiai.

Ir štai kartą divizijos vadas generolas majoras Konstantinas Abramovičius Stanislavskis išsikvietė papulkininkį Afanasijų.

– Turi užtarėjų, Afanasijau, – rūsčiai tarė generolas majoras. – Aš pats nepasirašyčiau, bet toks draugo armijos generolo Narsultano Genrikovičiaus Mitrofanovo įsakymas. Ruoškis, ryt išskrendi.

Papulkininkiui Afanasijui nereikėjo nieko aiškinti.

– Klausau, – tarė Afanasijus. – Leisite eiti?

– Žengte marš! – sukomandavo generolas majoras Stanislavskis ir kažkaip keistai palydėjo jį akimis.

Politinio skyriaus viršininko kabinete Afanasijus griebėsi darbo. Reikėjo daug ką sutvarkyti: užimsiančiam jo pareigas karininkui reikėjo paruošti politinių paskaitų grafikus, parašyti ataskaitas, partinių susirinkimų protokolus, o kur dar charakteristikos, duomenys apie partinius mokesčius ir taip toliau – išprotėti galima.

Žiūrėjo papulkininkis Afanasijus į popierių krūvas ir matė, kad vienas nesugebės iki ryto apsidirbti, persitemps. Neįdomus tai buvo darbas, tačiau perspektyva, kad netrukus jis akis į akį stos kovon su priešu, teikė jėgų laukti rytdienos.

Apsileidau, taip apsileidau, kartojo jis, paskui į pagalbą pasikvietė visada paslaugią praporščikę Jekateriną Leblan – ji jau daug metų tarnavo divizijos štabe ūkio skyriuje. Paslaugi moteriškė niekada nesibaidydavo politinio skyriaus viršininko užduočių.

– Drauge praporščike, įsakau šeštą ateiti į mano kabinetą, – valdingai prabilo Afanasijus įėjusiai Jekaterinai Leblan.

– Klausau. Leisite eiti? – paklausė nustebusi praporščikė, nes jau seniai nebuvo girdėjusi reiklaus Afanasijaus balso.

– Eik. Ir nevėluok, – griežtai tarė papulkininkis Afanasijus pakeltu vado balsu ir kažkodėl prisiminė savo žmoną Nadieždą Pak, vilkinčią gundančiais apatiniais ir sėlinančią it katė pas jį į sofą su povo plunksna už ausies.

Bet tai truko vos akimirką. Darbas nelaukė, papulkininkis Pakas be didesnių pastangų nuvijo šį nepadorų vaizdinį šalin.

Apkūni ir niekada žavesiu nepasižymėjusi praporščikė Jekaterina Leblan į kabinetą atėjo lygiai šeštą valandą vakaro. Papulkininkis Afanasijus tuo metu jau buvo nusiplūkęs, tačiau taip ir nepasistūmėjęs tikslo link – sutvarkyti politinio skyriaus dokumentaciją.

Darbas Afanasijui nesisekė, jis vis grįždavo mintimis į kalnus. Paėmęs popierių su grafa „Slaptai“, vėl įsivaizduodavo save: štai jis, elitinio dalinio desantininkas, šoka parašiutu iš sraigtasparnio ir dar nenusileidęs apšaudo priešų stovyklą. Jie lekia kas kur, krenta nukauti. Afanasijus nutūpia, išsilaisvina iš parašiuto. Vėl šaudo. Persekioja. Pavijęs meta „AK“ šalin, susiremia lygioje dvikovoje, parverčia ant menčių, išsitraukia desantininko lopetėlę, smogia ja, dar kartą smogia. Arba: Afanasijus eina minų lauku. Niekas nežino kelio, tik papulkininkis Afanasijus. Vienas žingsnis į šalį – mirtis. Arba dar: po mūšio Afanasijus sėdi su kariais prie laužo ir pasakoja jiems apie Chruščiovą, Leniną ir Brežnevą, aiškina paskutiniojo partijos suvažiavimo medžiagą.

– Draugas papulkininki, leiskite man, – staiga vėl atitraukė nuo minčių Afanasijų praporščikė Jekaterina Leblan ir netyčia palietė jo ranką.

Afanasijui lyg dilgtelėjo.

Iš pradžių silpnai, vėliau – lyg žaibu per kūną.

Afanasijus žvilgtelėjo į laikrodį – iki išvykimo į kalnus buvo likęs vos pusvalandis, o vyriškumas – sustangrėjęs.

Užsidirbom, net su Nadiuša nespėsiu atsisveikinti, pagalvojo ir šiek tiek nustebo, kad taip greitai išaušo rytas, o dar tas šelmis...

Politinio skyriaus viršininkas Afanasijus Kazimyrovičius Pakas pakėlė akis, kažkaip keistai nusišypsojo, atsiduso. Praporščikė Jekaterina Leblan, nors jau dvidešimt metų buvo komunistų partijos narė, krūptelėjo. Ji, lyg nujausdama nelaimę, ėmė trauktis atatupsta, bet rėkti nedrįso.

Nežinia nuo ko – ataskaitų, noro kuo greičiau atsidurti kalnuose, patirto praporščikės artumo ar staigios erekcijos, smogusios į smegenis, – papulkininkiui Afanasijui aptemo akyse.

Jis susverdėjo.

Atsitiesė, išsitempė it styga, kariškai sumušė kulnais.

Ir staiga, užkaukęs kaip kojotas, politinio skyriaus viršininkas Pakas čiupo besitraukiančią praporščikę Jekateriną Leblan į glėbį.

Moteris, nors gyvenime buvo patyrusi ir ne tokių dalykų, bandė išsilaisvinti, kandžiojosi, tačiau jėgos buvo nelygios, o Afanasijus – greitas it triušis.

Politinio skyriaus viršininkas papulkininkis Afanasijus, apimtas gaivališkos aistros, spaudė prie savęs dviejų vaikų motiną Jekateriną, kramtė jos pagurklį, dantimis rovė blakstienas, naršė burnoje kokarda, batų aulais laižė pažastis, apibarstė kaklą žvaigždutėmis nuo antpečių, į subinę įsegė sagtį, tapo iškrypėlis, kokių kariuomenėje dar niekad nebuvo buvę.

Galingos politinio skyriaus viršininko rankos plėšė praporščikės Leblan kitelį, rovė antpečius, medalius, grabaliojo krūtinę, maigė šlaunis.

Tikras žvėris, o ne politinio skyriaus viršininkas, nusprendė maigoma ir gniuždoma praporščikė Jekaterina Leblan, kai Afanasijus peržengė paskutinę ribą – kirto jai kepurės snapu į spenelį.

– Draugas papulkininki, nereikia! Mes gi tarnyboj, po dešimties minučių jums į frontą! – maldavo praporščikė, tačiau aistros apakintas Afanasijus neišgirdo.

– Katia! Katia! – šaukė jis parvertęs Jekateriną Leblan ant stalo, prie kurio vykdavo ne mažiau audringi pėstininkų divizijos partijos aktyvo susirinkimai. – Nadia! Katia! Nadiuša, aš užbėgau atsisveikinti! Katenka! Nadenka! Nadia, aš išvykstu į kalnus! Nadia, iki!!!

– Draugas papulkininki, – aimanavo snapu kapojama, Frunzės karo akdemijos ženkleliu draskoma praporščikė, kuri ilgus metus ištarnavo griežtojo režimo kolonijoje kontroliere. – Afonia, man maudžia! Draugas papulkininki, neskriauskite, vaikai, anūkai namuose laukia...

– Nadiuša! Nadiuša! Iki!!! – vis šūkaliojo politinio skyriaus viršininkas, su uniforma braudamasis į praporščikę.

Nežinia, kaip viskas būtų pasibaigę, jei ne štabe budėję karininkai.

Vėliau, kai karinė prokuratūra perdavė politinio skyriaus viršininko papulkininkio Afanasijaus Kazimyrovičiaus Pako baudžiamąją bylą kariniam tribunolui, divizijos vadas generolas majoras Konstantinas Abramovičius Stanislavskis nubraukė ašarą ir ėmė liudyti:

– Draugai, nelengva susitaikyti su mintimi, kad artimiausiomis dienomis tave nušaus. Ar svarbu tada su kuo, kur, kada ir kokiu būdu?

Tribunolo teisėjas pareikalavo generolui nenukrypti nuo temos, nors puikiai suprato subtilią užuominą „kur, kada, kokiu būdu“, mat ir pats troško stipresnių įspūdžių – jau ne vienerius metus laukė progos atsidurti karo lauko teismuose Afganistane.

– Tęskite, generole, – po kurio laiko tarė tribunolo teisėjas.

– Nebeturiu ką pridurti, – prisipažino generolas Stanislavskis.

O Afanasijus sėdėjo už grotų teisiamųjų suole, žvelgė į nuskriaustą praporščikę Leblan, lyg atsiprašydamas linktelėjo, vėliau pasisuko į raudančią žmoną Nadieždą ir nejučia pagalvojo: niekada nebepateksiu į kalnus. ...Ir velniai jų nematė, pridūrė mintyse – atsėdėsiu, o išėjęs medžiosiu tik praporščikes, galutinai apsisprendė Pakas, keldamasis išklausyti karinio tribunolo nuosprendžio.

Draugas Nepomukas

Tą dieną dangus buvo apsiniaukęs. Vis dėlto jis netemdė giedros nuotaikos. Mieste plevėsavo raudonos vėliavos. Žvelgdamas iš dangaus galėjai pamanyti, kad tai gėlių žiedai, o miestas – nerūpestingas rojaus sodas. Tyku, ramu, gera.

Buvo Konstitucijos diena – viena mėgstamiausių žmonijos švenčių.

Šaunu, kalbėjo žmonės, kad Konstitucijos diena išpuolė sekmadienį. Suprantama, netrukus turėjo baigtis penkmetis, o neįvykdytų planų – begalė, nebuvo laiko linksmintis. Tačiau nuotaika vis tiek buvo pakili, todėl žmonės į gatves ir skverus išėjo pasipuošę. Jų neišgąsdino ūkana, tą dieną visiems norėjosi būti drauge – susitikti pažįstamus, draugus, pasikalbėti. O pasikalbėti buvo apie ką.

Žmonės ypač nerimavo dėl įvykių Čilėje. Buvo daug kalbama apie nužudytą prezidentą Aljendę, išniekintą Viktorą Charą, karinės chuntos įkalintą Luisą Karvalaną. Piktinosi žmonės. Neapsakoma buvo jų pagieža generolui Pinočetui, karine jėga užgrobusiam valdžią Čilėje. Visi buvo susirūpinę, tarėsi, ką toliau daryti, kaip veikti, galvojo, kuo galėtų padėti čiliečiams. Vyresnieji prisiminė Budapeštą, Prahos įvykius. Tačiau Čilė buvo toli, nepasieksi jos tanku ar šarvuočiu. Daug vilčių buvo dedama į Kubą, tačiau Kuba tylėjo. Tylėjo ir Argentina, Brazilija, Kolumbija, Graikija. Visi it susimokę laukė, kas bus toliau. O Pi-

nočetas nesnaudė. Jis, sugrūdęs padoriausius čiliečius į Santjago stadioną, ėmėsi represijų. Žinios, pasiekdavusios pažangiąją žmoniją, buvo neramios. Kasdien pranešama apie naujas aukas, skerdynes, susidorojimus. Reikėjo ką nors daryti. Iš pradžių, kaip įprasta, buvo surengti mitingai gamyklose, fabrikuose, ten liaudies masės išsakė savo pasipiktinimą dėl Pinočeto veiksmų ir pasmerkė jo chuntą. Buvo skaudu pripažinti, tačiau Pinočeto ir jo pakalikų tai nesujaudino. Jis, diktatorius, negirdėjo blaivių balsų, raginančių atsitokėti ir liautis smurtavus. Ypač neramu buvo dėl draugo Luiso Karvalano likimo – su juo, įkalintu chuntos kazematuose, bet kada galėjo susidoroti. Tik apie tai ir kalbėjo žmonės, išėję paminėti Konstitucijos dieną į gatves.

Darbo Raudonosios Vėliavos Ordino II-osios infekcinės ligoninės pečkurys Nepomukas tą sekmadienį dirbo. Tačiau, pasibaigus pamainai, nutarė užeiti pas ligonius ir pasveikinti juos su Konstitucijos diena. Kyštelėjęs galvą į dizenterikų palatą, nieko joje nerado. Bet Nepomukas nenusiminė ir patraukė ligoninės koridoriais tolyn. Deja, nei pageltusių hepatitininkų, nei sergančiųjų vidurių šiltine, nei raupsuotojų, nei maro, juodligės bacilų nešiotojų palatose nebuvo. Ligoniai kažkur pradingo. Nepomukas žvilgtelėjo į tualetą, tačiau ir čia neaptiko nė gyvos dvasios. Ir staiga jis prisiminė, kad šiandien infekcinės ligoninės Raudonajame kampelyje vyksta renginys, skirtas Konstitucijos dienai. Ilgai nedvejodamas Nepomukas ten ir patraukė.

Ir jis neapsiriko. Raudonajame kampelyje buvo susirinkę visi. Čia Nepomukas išvydo sergančiuosius tymais ir raudoniuke, vėjaraupiais ir kiaulyte, net kliedintys dėmėtosios šiltinės atstovai dalyvavo Konstitucijos dienos minėjime.

Kalbos artėjo prie pabaigos, tad Nepomukas radęs laisvesnę vietą, prisėdo prie žmogaus, kuris buvo įtariamas turįs kaspinuotį.

– Tuo draugai, leiskite iškilmingą Konstitucijos dienos minė-

jimą baigti, – tarė II-osios infekcinės ligoninės vyriausiasis gydytojas Aleksandras Rotblatas.

Ligoniai pakilo. Pasigirdo šalies himnas. Nepomukas giedojo garsiau už kitus. Jo balsas buvo aksominis, o klausa – absoliuti. Negalėjai nesigėrėti jo malonaus tembro baritonu.

Nutilus himnui, ligoniai jau ketino skirstytis į palatas. Tačiau hepatitininkams norėjosi dar šiek tiek pabūti Raudonajame kampelyje. Konstitucijos diena – juk tik kartą per metus. Ligoninės gydytojas Aleksandras Rotblatas taip pat mielai būtų pasilikęs, bet jo laukė neatidėliotini šeimos reikalai. Dizenterikai dar mėgino jį įkalbinėti, tačiau Aleksandras Rotblatas atsiprašė, kad turi juos palikti. Tad Nepomukas, vienintelis ligoninės administracijos atstovas, buvo paskirtas vyresniuoju – jis turėjo pasirūpinti, kaip pratęsti Konstitucijos dienos minėjimą.

Nepomukas ėmėsi iniciatyvos.

– Galiu subėgioti, – pasisiūlė, vos tik išėjo vyriausiasis gydytojas. – Ko parnešti?

Kilo debatai. Hepatitininkai pasisakė už spirituotą vyną, dizenterikai – už degtinę, o sergantieji dėmėtąja šiltine neturėjo nuomonės.

– Ko bus, to ir parnešiu, – tarė Nepomukas, supratęs, kad neišgirs vieningo sprendimo. – Duokite pinigus, ir lekiu.

Ligoniams Nepomuko laukti neprailgo. Kai jis grįžo, net maro bacilų nešiotojai liko patenkinti. Raudonajame kampelyje dabar nieko nestigo, visko buvo apstu: degtinės, alaus, dėmių valiklio, šampano, likerio, klijų, stovėjo keli buteliai trauktinės, denatūrato ir net kubietiško romo. Užkanda, kaip buvo įprasta Darbo Raudonosios Vėliavos Ordino II-ojoje infekcinėje ligoninėje, pasirūpino, taip juos vadindavo medicinos personalas, viduriuojantieji šiltininkai.

– Už Konstitucijos dieną, draugai! – tarė Nepomukas ir užsivertė „Havana Club“ butelį. Ligoniai nuo jo neatsiliko.

Kai Nepomukas pastatė ištuštintą romo butelį ir siekė užsigerti alumi, jam dingtelėjo viena mintis.

– Draugai, – kreipėsi jis į ligonius, – mes geriame kubietišką romą, minime Konstituciją, o draugas Luisas Karvalanas sėdi Čilės kalėjime. Ar gali taip būti?!

– Gali! – sušuko raupsuotieji.

– Negali! – nesutiko su jais sergantieji kiaulyte.

– Neturi taip būti! – pasipiktino dizenterikai.

– Ir aš taip manau, – tarė Nepomukas ir užsivertė portveino butelį. – Mes privalome imtis veiksmų, – pasakė išgėręs ir siekdamas degtinės stiklinaitės, mat buvo įsitikinęs, kad vodka pakelia jo žemą kraujospūdį.

– Eikime ir išvaduokime Luisą Karvalaną, – pasiūlė išmintimi nepasižymintis ligonis, priverstas gerti ir valgyti už du, mat turėjo soliterį.

– O man nusispjaut ant draugo Luiso Karvalano, – išsidavė lygtinai nuteistas disidentas, sergantis kažkokia baisia vėjaraupių forma. Jis, atrodo, gėrė mažiausiai.

– Tau nusispjaut ant Luiso Karvalano! – pasipiktino išraudęs Nepomukas ir vožė jam tuščiu romo buteliu per galvą.

– Tiesą sakant, ir man jis nerūpi, – prisipažino viduriuojantis infekcinės ligoninės senbuvis – jis gėrė vien šaltmėtinio likerio ir alaus kokteilį.

– Aš tau parodysiu! – užpyko Nepomukas ir, nusismaukęs kelnes, parodė jam nuogą užpakalį. – Štai tau už Luisą Karvalaną! – pagadino ir taip jau slogų Raudonojo kampelio orą.

– Teisingai, – vieningai pritarė dizenterikai.

– Ir mes taip galvojame, – pritarė gadindami orą sergantieji vidurių šiltine.

– Ne, ne, ne! – nenorėjo nusileisti raupsuotieji ir demonstratyviai delnais prisidengė nosis. Tai likusius papiktino.

Rudonajame kampelyje įsiplieskė akustinė-aromatinė disku-

sija ir netrukus peraugo į rimtus pasistumdymus ir apsidirbimus. Vieni pasisakė už, kiti – prieš neatidėliotiną Luiso Karvalano išlaisvinimą. Ypač nuožmūs buvo raupsuotieji – neatleistino delsimo šalininkai. Jie ne tik spjaudėsi, skrepliavosi, bet ir taikėsi apkrėsti sergančiuosius kiaulyte, tymais bei raudoniuke.

Nepomukas audringai gynė savo nuomonę, argumentavo kojomis, kumščiu ir buteliu, kad Luisas Karvalanas – tai visos pažangiosios žmonijos reikalas, todėl negalima tylėti ir apsimesti, kad Čilės įvykiai infekcinių ligonių nedomina.

Netrukus raupsuotieji, išvadinti retrogradais, oportunistais ir eserais, buvo įtikinti pergalingomis salvėmis, o dizenterikai, visą laiką laikęsi blaivios politikos, Nepomukui pasiūlė vėl subėgioti, nes niekas nenorėjo skirstytis į palatas, net vėjaraupių išbertas disidentas.

Ką ir kiek pirko Nepomukas, sunku pasakyti. Kita vertus, ir nesvarbu, nes dauguma ligonių liko gyvi, išsikapstė.

Praslinkus savaitėms, o gal ir mėnesiams, radijo diktorius džiaugsmingai pranešė, kad Luisas Karvalanas išlaisvintas ir netrukus atvyks į Maskvą. Nepomukas, dirbęs naktinėje pamainoje, žvaliai švystelėjo anglių į pečių ir, prisiminęs Konstitucijos dieną, tarė: „Ir aš prie to prisidėjau."

Karšta buvo Darbo Raudonosios Vėliavos Ordino II-osios infekcinės ligoninės katilinėje. Tačiau Nepomukas vis kūrė pečių. Jis, žmogus, labai norėjo, kad ligoniams būtų šilta, jauku ir kad jiems niekada netektų patirti to, ką išgyveno Luisas Karvalanas tolimojoje Čilėje.

Kiek daug draugų yra planetoje, nepastebimai kovojančių prieš smurtą, už teisingumą ir taiką žemėje, tokių kaip Nepomukas, apie kuriuos nerašo pagrindiniai laikraščiai.

Toks liūdesys

Žaibavo. Netrukus turėjo prasidėti lietus. Venecijus pažvelgė pro langą ir tarė:

– Gerai, kad spėjome šieną suvežti, o tai...

Driokstelėjo. Žaibas trenkė visai šalia. Reinoldijus krūptelėjo, pašokęs užgesino šviesą. Venecijus uždegė žvakę.

– Miške, – pasakė Reinoldijus.

– Išsigandai? – paklausė Venecijus ir stumtelėjo arčiau brolio ąsotį su pienu.

– Gal reikėtų juškas uždaryti? – pasiteiravo Reinoldijus ir stumtelėjo nuo savęs ąsotį.

Venecijus neatsakė. Pakilo nuo stalo, tačiau apsigalvojo ir vėl atsisėdo. Susimąstė.

Lijo. Lašai monotoniškai barbeno į langą, už jo tamsavo naktis.

Griaudėjo. Žaibas trumpam apšviesdavo obelų sodą – į jį žiūrėjo broliai.

– Gal... pasimatuojam? – nepažvelgęs Reinoldijui į akis pasiūlė Venecijus.

– Galim. Dabar?

– O ko delsti, pasimatuojam.

– Vyrai, gal nereikia šįvakar, – įsiterpė prie pečiaus sėdinti ir verpianti sesuo Veronika.

– Reikia! – trenkė kumščiu į stalą Reinoldijus.

– Neaiškink! – užriko Venecijus ir jau ėmė dairytis, kokį čia daiktą paleidus į seserį.

– Pasimatuojam, – priminė Reinoldijus.

– Tai matuojam? – pasiteiravo Venecijus.

– Matuojam matuojam, – neprieštaravo brolis Reinoldijus.

Vėl trenkė žaibas. Lauke įsisiautėjo vėjas, jis, rodėsi, tuoj nuplėš trobos stogą. Sode linko obelys.

– Išvartys medžius, – tyliai tarė Venecijus.

– Tai matuojam ar nematuojam? – nekantravo Reinoldijus, vis stipriau gniauždamas pieno ąsočio rankeną.

– Susitarėm gi, – burbtelėjo Venecijus, bet, neatitraukė žvilgsnio nuo lango – už jo dabar šėlo tikra audra.

Troboje buvo šilta. Pečiuje spragsėjo malkos.

– Pasimatuojam! – užbaubė Reinoldijus ir pakėlęs trenkė ąsotį į stalą. Pabiro šukės. Išsiliejo pienas. Iš Reinoldijaus delno trykštelėjo kraujo fontanėlis.

– Ir pasimatuosim!!! – bandė perrėkti brolį Venecijus.

– Matuojam! – nekreipdamas dėmesio į žaizdą šaukė Reinoldijus.

– Pamatuosim! Pamatuosim!!! – klykė Venecijus.

– Vyrai, ramiau, aš tuoj liniuotę atnešiu, – pasisiūlė Veronika.

Vyrai sėdėjo prie stalo nusmauktomis kelnėmis. Audra rimo. Dabar žaibavo jau kažkur toli toli, griaustinio beveik nebuvo girdėti. Vėjas baigė vaikyti debesis. Danguje jau galėjai įžiūrėti žvaigždes, mėnulį. Ant stalo gulėjo liniuotė – nebereikalinga.

Reinoldijus atitraukė sužeistą delną nuo liepsnos ir užpūtė žvakę. Venecijus užsisagstė klyną. Uždegė šviesą. O sesuo Veronika vis žiūrėjo į tėvelio drožtą verpstę ir galvojo, kad šį rudenį bus labai nedaug obuolių. Staiga ji pašoko, atidarė krosnies dureles. Ir įmetė malką. Broliai pažvelgė vienas į kitą ir suokalbiškai nusišypsojo – buvo metas gultis. Rytdiena našlaičiams nieko naujo nežadėjo.

Pirtis Balkanuose

– Oi, kaip gera! – sušuko profesorius Julianas Lužskis ir panardino galvą į vandenį.

– Dar?

– Gali. Šiek tiek. Tik nedaug.

– O jūs nenorėjot!

– Klydau, prisipažįstu.

Docentas Amadu Fedotovas, nevalingai pašvytavęs skeptru, pasėmė vandens kaušą ir šliūkštelėjo ant akmenų. Pasigirdo šnypštimas. Sukilę garai vėl privertė profesorių Julianą Lužskį niurktelt galvą į šaltą vandenį.

– Gerai išsikūreno, – tarė docentas Amadu Fedotovas, užsiropštęs ant aukščiausio pirties gulto. – Kitą kartą kūreni penkias šešias valandas, o čia vos trijų pakako ir malkų dar liko, – džiaugėsi žvilgtelėjęs į nesukūrentą krūvelę prie krosnies.

– Gerai... – nutęsė profesorius Julianas Lužskis, lyg tarp kitko pažvelgė į savo neišvaizdų vyriškumą, nusiminė ir vėl panėrė žilą galvą į kubilą.

Iškėlė po geros minutės, žvalus, energingas.

– Aš, prisipažinsiu, tik garinę pirtį mėgstu, – kalbėjo docentas Amadu Fedotovas delnu trindamas sau pilvą. – Garinėje atsiveria poros, plaučiai išsivalo. Atgimsti. Juk, kai pagalvoji, su prakaitu visa bjaurastis išeina. Savijauta – naujagimio, atrodo, kad gyvenime nei rūkei, nei gėrei, nei pas bobas vaikščiojai. Ir minčių įvairiausių kyla.

– Tikra tiesa, – pritarė profesorius Julianas Lužskis ir, atrėmęs į nesunaudotų malkų krūvą kirvį, žlegtelėjo ant žemutinio gulto.

Prakaitas profesoriui Julianui Lužskiui tekėjo sraunia srovele, žmogus nuoširdžiai prakaitavo. Palenkęs galvą liūdnai žiūrėjo, kaip jam nuo nosies varva lašai, atsitrenkia į žemę, atšoka, aptaško baltas pėdas.

– Oi, gerai! – vėl užpylė vandens ant akmenų docentas Amadu Fedotovas. – Oi, kaip gera rusiškoje pirtyje! – pakartojo ir vėl šliūkštelėjo kaušą.

Pro sukilusius garus nieko nebuvo matyti. Kvėpuoti buvo sunku, beveik neįmanoma.

– Mes dabar kaip romėnai, – tarė docentas Amadu Fedotovas, gręždamas savo ilgą barzdą.

– Tai jau taip... – nepakeldamas galvos pritarė profesorius Julianas Lužskis ir užsimerkė.

– O sakykit, profesoriau, kodėl, remiantis klasikine chronologija, tarp bronzos amžiaus pabaigos ir antikinės Graikijos yra 300 metų „tamsusis amžius“?

– Oi, oi... – sudejavo profesorius Julianas Lužskis ir suklupo – ieškojo pažemėj vėsesnės vietos.

– Dar užpilsiu, – tarė docentas Amadu Fedotovas ir šliūkštelėjo verdančio vandens iš katilo. – Juk tada ekonomika merdėjo, – tęsė sugrįžęs ant viršutinio gulto, kur buvo karščiausia. – Kultūra smukusi. Ypač kultūra. Juk iš to laikotarpio liko labai nedaug paminklų. O kaip galima būtų paaiškinti, pavyzdžiui, mūsų įsivaizduojamą amatų dingimą, o vėliau, po kelių šimtmečių, jų suklestėjimą Graikijoje? Juk mes visada paskaitose jaunimui kartojame, kad, kai iš Nubijos išsikėlė Egipto valdovai, žmonės neva paliko šią teritoriją, o paskui joje apsigyveno nubiečiai ir jie naudojosi tomis pačiomis šventyklomis, puodžių dirbiniais ir egiptiečių raštu, kuris buvo vartojamas čia ir anksčiau. Ar ne tiesa?

– Tiesa, – netvirtai pritarė profesorius Julianas Lužskis ir pakilęs šiaip taip užsivertė ant savęs šalto vandens kubilą.

– Vėsoka.

Docentas Amadu Fedotovas pašlakstė ant akmenų vandens ir toliau samprotavo:

– Man atrodo, kad „tamsusis amžius" turėjo tęstis ne ilgiau kaip 50–60 metų. O tie 300 metų atsirado tik todėl, kad kolegų datos buvo neteisingos. Jie, naivuoliai, visus antikinės istorijos faktus datavo remdamiesi senovės Egipto kalendoriumi. Tačiau ir juo naudojosi neteisingai. Jeigu mes atmestume jų vadinamąjį „trečiąjį tarpinį periodą", tai yra vėlyvąjį senojo Egipto istorijos periodą, tai „tamsusis amžius" sutrumpėtų 250 metų. Ar ne taip, profesoriau?

– Taip, – neprieštaravo profesorius Julianas Lužskis ir atsisėdo ant žemės – arčiau pirties laukujų durų. Čia, atrodo, buvo vėsiausia, nors ir ne taip, kaip jis šią akimirką geidė.

– Tada aiškesni tampa ir kiti istorijos klausimai.

– Pavyzdžiui? – pabandė giliau įkvėpti Lužskis ir net nepažvelgė į docentą Fedotovą – šis tuo metu buvo susidomėjęs savo kojų tarpupirščiais.

– Pavyzdžiui, – docentas Amadu Fedotovas vėl šliūkštelėjo vandens ir ėmė pertis beržine vanta. – Pavyzdžiui, Romos įkūrimas. Senieji Romos imperijos istorikai teigė, kad miestas buvo pradėtas statyti maždaug 750 metų prieš Kristų. Dėl to mes nuolat su jumis, profesoriau, ginčijamės, nes kai kurie jūsų autoritetai, remdamiesi Egipto kalendoriumi, teigia, kad Roma buvo įkurta maždaug X amžiuje prieš Kristų... Jūs dabar, profesoriau, mane paperkite, o aš jus vėliau, kai kaitresnis garas bus...

Profesorius Julianas Lužskis itin nenoromis paėmė vantą ir, užsiropštęs ant gulto, kiek leido jėgos, šėrė kolegai.

– Stipriau! Negailėkite manęs! – šūktelėjo docentas Amadu Fedotovas. – ...Bet tokiu atveju, „apsirikus" 250 metų, buvo

neteisingai nustatytas ir Trojos karų laikas, – kalbėjo jis gulėdamas ant pilvo ir nematydamas, kad profesorius Lužskis vargsta iš paskutiniųjų. – Pagal mano skaičiavimus, jie vyko X amžiaus prieš Kristų pabaigoje... Užpilkite dar... Oi, gerai! Oi!.. Maždaug tada, kai gyveno Homeras. Savo poemoje „Iliada" jis itin tiksliai aprašė bronzos amžiaus pabaigos papročius, šarvus, šalmus, indus, netgi Trojos miesto sienas... Stipriau! Stipriau! Oi, oi, kaip gerai!.. Taip idealiai galėjo aprašyti tik žmogus, kuris kalbėjosi su Trojos karo dalyviu. ...Pakaks, profesoriau. Dieviška, dieviška pirtis!

Profesorius Julianas Lužskis liovėsi perti. Jam sutraukė išglebusius raumenis. Po kurio laiko mėšlungį atleido. Pavargęs jis vėl atsisėdo ant žemutinio gulto ir susiėmė rankomis galvą. Galva sviro. Sukosi. Karštis dusino. Širdis šlubavo. Profesorius Julianas Lužskis pabandė kvėpuoti pro nosį, tačiau garai nusvilino nosiaryklę. Kai įkvėpė pro burną, atrodė, kad išdegs plaučiai.

Beržo lapais aplipęs docentas Amadu Fedotovas staiga nušoko nuo savo suolo ir dingo pirties prieangyje.

Profesorius Julianas Lužskis, lyg pro miglą pamatęs baltą užpakalį, viltingai pakilo, neryžtingai žengė kelis žingsnius, tačiau tarpduryje susidūrė su grįžtančiu docentu Amadu, rankoje jis laikė aprasojusį alaus butelį.

– Ne, profesoriau, dar ne laikas, – užtvėrė išėjimą. – Pamiršau, – žvaliai tarė docentas Fedotovas ir užtrenkė už savęs pirties duris. – Dabar pasklis aromatas, – išpylė alų ant akmenų.

Pirtyje pakvipo duona, kaimiška, skania. Sėdintis ant gulto profesorius Julianas Lužskis susverdėjo, vargais negalais išlaikė pusiausvyrą. Viduje kažkas sukilo, tačiau profesoriui pavyko sutramdyti šleikštulį. Širdis trankėsi. Atrodė, iššoks iš krūtinės. Profesorius delnu pasėmė iš kubilo šalto vandens ir pabandė apsišlakstyti veidą. Nepataikė. Dar kartą pakartojo. Vėl nepasisekė.

Profesoriaus Juliano Lužskio ranka nusviro. Jis ryžosi pajudinti sustabarėjusius pirštus, šie neklausė. Profesoriaus kūnas taip pat buvo aptirpęs. Blausiai apšviestos pirties kontūrai ėmė nykti.

– O tada, – vėl grįžęs ant viršutinio gulto, prakaituodamas kalbėjo docentas Amadu Fedotovas, – Tutanchamono ir jo tėvo Echnatono valdymo periodas nukeliamas į vėlesnius laikus – XI amžių prieš Kristų.

– Hmm... – numykė profesorius Julianas Lužskis ir, prarasdamas jėgų likučius, atsilošė.

– Negana to, paaiškėja, kad Biblijoje aprašytas karalius Dovydas ir faraonas Echnatonas gyveno tuo pačiu metu! O Dovydo psalmė „Himnas saulei" – senojo Egipto himno hebrajiškas variantas!.. Matai, laiko dar karštį. Kaip gerai karštį laiko pirtelė!.. Jei remsimės šia hipoteze, galėsime įminti karaliaus Saliamono paslaptį, – tebesamprotavo docentas Fedotovas. – Juk, anot Biblijos, jo karalystė buvo labai turtinga. O archeologiniai to amžiaus radiniai, priešingai, skurdūs. Manau, kad reikia ištirti mumijas radiodeguoniniu metodu, o ne drobules, į kurias jos buvo susuptos. Jos juk galėjo būti išaustos daug seniau, nei tapo įkapėmis! – atradimu džiaugėsi docentas Amadu Fedotovas vėl liedamas ant akmenų vandenį.

Garai nudegino nebestangrų profesoriaus Juliano Fedotovo kūną. Ant rankų, kaklo, veido iššoko vandeningos pūslės. Netrukus iš pūslių ištryško bespalvio skysčio fontanėliai – šie pralinksmino Julianą Lužskį. Pasikvatodamas profesorius Julianas Lužskis žiūrėjo į juos ir staiga, patyręs Samsono jėgos antplūdį, atsitiesė.

Profesoriaus akyse, jam lėtai nužvelgus įraudusį docentą, sužaižaravo nesveiko pavydo kibirkštėlės. „Kaip tai radiodeguoniniu metodu?" – mintyse pasipiktino profesorius. „Radiodeguoniniu metodu!" – nevalingai pakartojo.

Staiga profesoriaus Juliano Lužskio rankoje atsirado žarsteklis, o kita jis už plaukų jau laikė spurdančią ir maldaujančią paleisti docento Amadu Fedotovo galvą.

Dusliai dunkstelėjo į akmenis galva. Atrodo, kad docentas Amadu Fedotovas akimirksniu neteko sąmonės, nes dabar, kai profesorius Julianas Lužskis jį vanojo žarstekliu, susmukęs kūnas nebejudėjo.

Vėliau profesoriui Julianui Lužskiui žarsteklis pasirodė pernelyg sunkus ir jis susirado malką.

– Na, kaip beržinė košė!? – šaukė profesorius Julianas Lužskis, kapodamas kirviu docento Amadu Fedotovo rankas. – Kaip rusiška pirtelė laiko karštį, a!? Gal dar!? Dar nori šilumėlės!? – staugė, jaunatviškai mosuodamas kirviu profesorius.

Galvą atskirti nuo kūno profesoriui Julianui Lužskiui pavyko keturiais kirčiais.

Kai darbas buvo atliktas, profesorius Julianas Lužskis pakėlė docento galvą, atsisveikindamas švelniai paglostė, lyg atsiprašydamas, pabučiavo į skruostą, mikliais pirštais užmerkė akis, o paskui žaismingai švystelėjo į tebeverdančio vandens katilą.

Docento Amadu Fedotovo galva kliunktelėjo. Paniro. Atsimušė į dugną ir vėl išniro – lyg paskutinis mokslinis argumentas, bandantis apginti drąsią hipotezę.

Profesorius Julianas Lužskis žiūrėjo į savo gabiausio mokinio veidą katile, vėliau pasėmė indą vandens ir šliūkštelėjo ant akmenų, pirtelėje darėsi vėsoka. Sukilę garai paslėpė įvykusios dramos detales, tačiau netrukus ėmė sklaidytis.

Kalendamas dantimis profesorius Julianas Lužskis užsilipo ant viršutinio gulto. Sėdėjo susigūžęs, tirtėjo.

Kalnuose, už pirtelės sienų, siautė pūga. Termometras rodė trisdešimt keturis laipsnius šalčio. Seniai Bulgarijoje nebuvo taip šalta.

Ne, ir mes dar ne

Buvo vasaros vakaras. Danguje, virš sodybos, ieškodamas grobio, suko ratus suopis. Išgąsdinti grėsmės naminiai paukščiai subėgo į tvartą. Pasislėpė. Nutilo. Lizduose ilsėjosi gandrai. Zvimbė musės. Zyzė įkyrūs uodai. Kažkur miške stukseno genelis.

Žaneta, ką tik pamelžusi karvę, suguldė vaikus, nusišluostė ilgesio ašaras, sėdo ant dviračio ir išvažiavo į gyvenvietę ieškoti savo prapuolusio vyro.

Kelias buvo netolimas. Žaneta mynė pedalus ir jautė, kaip gaivus vėjelis glosto jai veidą, kedena palaidus plaukus. Pažeme skraidė kregždutės, klaidingai pranašaujančios lietų – vakaro dangus buvo giedras, nė debesėlio. Pabaidytos Žanetos spruko į laukus putpelės – ištisas pulkas. Žaneta nusišypsojo, tačiau ir vėl, lyg kažką nemalonaus prisiminusi, apsiniaukė, prikando lūpą. Ji buvo dar jauna, vos dvidešimties. Tačiau rūpesčiai šią moterį jau spėjo pasendinti: raukšlių išvagotas veidas, bedantė burna, rankos – sugrubusios, iš kadaise standžios krūtinės nieko nebelikę, o pajuodę kulnai – tikri akmenys.

Jau buvo matyti gyvenvietės stogai, girdėti šunų lojimas. Žaneta pažvelgė į kairę, ten šalikelėje stovėjo apgriuvusi kiaulių ferma, kažkada klestėjusio kolūkio „Lenino keliu" pasididžiavimas. Apleistas pastatas buvo it peizažo svetimkūnis – niūrus, baugus, paslaptingas. Šiek tiek padvejojusi Žaneta pasuko dviratį jo link.

Tamsu ir drėgna. Žaneta, palikusi lauke dviratį, klaidžiojo

fermos labirintais, pasišviesdama vis gęstančiais degtukais. Čia buvo apstu stiklo duženų, šiukšlių, dvokė šlapimu, pastipusiais graužikais ir puvėsiais. Pažadinti šikšnosparniai, tikrieji griuvėsių šeimininkai, blaškėsi po pastatą, tarytum norėdami išvyti neprašytą svečią.

– Lui! Lui! – kvietė Žaneta savo vyrą.

Tyla.

Staiga Žaneta į kažką atsitrenkė. Vos nepargriuvo. Nelauktas susidūrimas išgąsdino. Netolimame kampe sucypė pabaidyta žiurkė. Žaneta uždegė degtuką. Pasilenkė. Iš parversto trilitrinio stiklainio sklido dusinantis politūros kvapas. Greta stovėjo kitas trilitrainis – jau tuščias. Šalia jo – dar vienas. Ant ketvirto dugno buvo matyti denatūrato likučiai. Mėtėsi išspaustų klijų tūtelės, dichlofoso aerozoliai.

Liepsna nudegino Žanetos pirštus. Degtukas užgęso.

Praskridęs šikšnosparnis sparnu perbraukė Žanetos skruostą.

– Lui! Lui!

Žaneta uždegė degtuką. Kiaulių garde vėl trumpam tapo šviesu.

– Lui!!! – suklykė Žaneta.

Žaneta žiūrėjo ir negalėjo patikėti: jos vyras – markizas Lui Ferdinandas de Morešalis – buvo miręs! Negyvas veidas buvo gražus, niekas nebūtų jo pavadinęs šaltu ar nebyliu. Šalia markizo be gyvybės ženklų gulėjo grafas Bonaras, vikontas de Gabri ir baronas d'Esturvilis – aršiausi kaimo girtuokliai, degeneratai.

– Telaimina jus Dievas, – tyliai tarė Žaneta. – *Et nunc dimittis servum tuum, Domine,* – atsisveikino ir užpūtė liepsnelę.

Saulė, šviesoje skandindama žaliuojančias lygumas, leidosi už akiračio. Begalinė ramybė pleveno viršum besiilsinčios žemės, čia brendo amžinos gyvybės syvai.

Žaneta sparčiai mynė pedalus ir žiūrėjo į priekį, į gyvenvietę, į dangų, kurį perskrosdavo skrendančios kregždės. Jai buvo lengva ir gera, degalinė veikė ištisą parą.

Timūras ir Maratas

Išvietė spindėjo. Vos pradarius duris, nosį pasitiko svaiginančių kvapų puokštė. Buvo balta, jauku ir švaru. Estetiška – kokybiškos plytelės, nepriekaištinga apdaila, subtilus skonis. Mažiau nuovokus žmogus galėjo susipainioti – daug kas čia priminė ištaigingą ligoninės operacinę. Kita vertus, melsvi pisuarai, išrikiuoti nelyg romėnų legionai, sufleravo, jog tai dievaž ne gydymo įstaiga.

Garbaus amžiaus, bet kariškai pasitempęs Maratas Zabielskas pravėrė išvietės duris ir giliai įkvėpė. Apsvaigo. Stabtelėjo. Akimirką norėjo priklaupti ir persižegnoti, lyg būtų užsukęs į šventyklą. Jam, religingam žmogui, atvykusiam iš provincijos, aplinka padarė stulbinantį įspūdį, jis buvo pratęs prie lauko išviečių. Galbūt todėl Maratas Zabielskas lūkuriavo, o vėliau, lyg kažką pametęs, ėmė studijuoti itin modernios konstrukcijos pisuarą – paniro stačia galva, tokio nebuvo regėjęs.

Maratas Zabielskas dar ilgai būtų domavęsis, tačiau staiga prisiminė, ko čia atėjo – sugurgė pilvas. Jis patraukė link durų, už kurių turėjo būti ne mažiau įspūdingi klozetai, galbūt – kaštoniniai, o gal – žalsvi. Deja, kabinų durys buvo uždarytos. Tai Maratą Zabielską šiek tiek trikdė, tačiau jis, gyvenimo užgrūdintas, buvo kantrus, todėl viešoje vietoje pasiryžo laukti ir nekelti nereikalingo triukšmo.

Maratas Zabielskas atsistojo prieš didžiulį veidrodį, žiūrėjo į

savo veidą ir nevalingai ėmė galvoti, kad gyvenimas – negailestingas ir ne visada teisingas. Ir tai buvo tiesa. Marato Zabielsko veidą vagojo pasibjaurėtinos raukšlės, nosis buvo nusėta inkštirų laukais, o kakta – pleiskanota, liguistai paraudusi. Jis buvo daug iškentėjęs. Viena, kas dar buvo Maratui Zabielskui likę, tai vešlūs plaukai. Jų žilos sruogos krito iki pat padėvėto, tačiau vis dar nesunešioto švarko pečių. Kitas galėjo pagalvoti, kad Maratas Zabielskas – pasenęs hipis. Tačiau už pirmąjį pasaulio hipį jis buvo daug vyresnis – Maratui Zabielskui buvo gerokai daugiau kaip aštuoniasdešimt, jis niekada nebuvo pacifistas ir tuo didžiavosi.

– Eilė? – Marato Zabielsko mintis staiga pertraukė už nugaros atsiradęs plikis – ne mažiau šlykštus jo veidas atsispindėjo veidrodyje, jis buvo panašus į puolusį angelą.

– Laukiu, – abejingai tarstelėjo Maratas Zabielskas.

– Palauksim, – atsistojo greta plikis ir taip pat ėmė žiūrėti į savo atspindį.

Plikis buvo panašaus amžiaus, gal net šiek tiek vyresnis, todėl ne toks žvalus. Jo tvirtai įsodinta stiklinė akis išdavė, kad šis žmogus jau seniai turi regėjimo problemų. Tačiau kita akis, sveikoji, spindėjo neabejotina išmintimi.

– O kuri spalva tamstai gražiausia? – pertraukė tylą plikis.

– Man gražiausia geltona, – nedvejodamas atsakė Maratas.

– O man, jei jau jums taip įdomu, žalia, – prisipažino plikis.

– Žalia spalva padaroma sumaišius geltoną su mėlyna, – paaiškino Maratas Zabielskas ir taip nejučiom įsitraukė į pokalbį. – Man, pavyzdžiui, – tęsė žiūrėdamas į veidrodį, – tėvas visada buvo artimesnis nei mama.

– O man... – susimąstė akimirkai plikis, – sesuo.

Staiga užsimezgęs pašnekesys išsisėmė. Daugiau apie ką nors kalbėti lyg ir nebebuvo prasmės. Išvietės lankytojai tylomis žiūrėjo vienas į kitą veidrodyje. Studijavo fizionomijas, bandydami

nuspėti priešais stovinčiojo biografiją. Stikle atsispindėjo išeinančios kartos praeitis – karas, maras, badas. Čia stovėjo istorijos liudytojai, jų modernaus tualeto sienos dar nebuvo mačiusios.

Už durų pasigirdo kuklus pliumptelėjimas ir nuleidžiamo vandens šniokštimas. Senukai viltingai susižvalgė.

– O kuris mėnuo pačiam labiausiai patinka? – paklausė plikis, kai abu telepatiškai nuspėjo, kad artimiausiu metu kabina dar nebus laisva.

– Vasaris.

– O man – spalis. Spalį viskas pagelsta. Geltona, tiek geltonos... Siela atsigauna – lapai krenta, brendi per juos, jie šlama, kužda tau kažką svarbaus.

– Betgi sakei, kad žalia patinka.

– O kur tu vasarį geltoną matei? Viskas balta aplinkui – stogai, pavyzdžiui.

Maratas Zabielskas susimąstė. Išties, kodėl? Kodėl jam patinka vasaris? Balandis taip pat gražus. Graži ir liepa. Ąžuolas gražus. Beržas. Klevas. Drebulė... Šalta, vis stipriau purto, pagalvojo Maratas Zabielskas – jis jau ne vienerius metus kovojo su Parkinsono liga. O kai purto, tai krosnį galima pasikurti. Tik malkų reikia. Daug malkų žiemą. Šilta tada. O ūkininkauti – jėgų nebėra. Vaikai į miestą išvyko, nenori kaime likti. Vienas sodyboje. Kvietė vaikai pas save į sostinę, nesutikau. Ką aš ten pas juos veiksiu. Čia vis – savas kampas, savos obelys, miškas. Miškas – mano brolis. Vienas kaip vilkas tame miške. Tik kaukti. Rudenį dar pusė bėdos, tačiau žiemą... Žiemą sunkiausia, pėdos matyti. Pripėduoji, gali susekti. Kai sninga, tada gerai. Sniegas viską paslepia... Taip ir likau vienas, mąstė Maratas. Kas manęs laukia?..

– O ar tamsta turi gyvenimo tikslą? – be užuolankų paklausė Maratas Zabielskas.

– Turiu, – atsiduso plikis ir išpūtė ant grindų nosies turinį.

– Ir aš turiu tikslą, – prisipažino Maratas. – Didelį tikslą.

– Timūras, – batu trindamas išpūstą išskyrą prisistatė plikis.

– Maratas, – spustelėjo delną Zabielskas.

Seneliai įsistebeilijo vienas į kitą. Dvejojo, tarytum bijodami apsirikti.

– Maratas Zabielskas! – pirmas sušuko Timūras, valydamasis išpurvintą delną į paadytų kelnių klešnę.

– Timūras Nikulinas-Lisauskas! – puolė į glėbį.

– Tu?! Kaip tu čia?! Iš kur?!

– Mane pakvietė.

– Ir mane! Ir aš turiu nuopelnų!

– Mes! Mes drauge! Mes!..

Zabielskas ir Nikulinas-Lisauskas išvietėje ėmė glėbesčiuotis. Viskas įvyko staiga.

Tualete zyzė neoninės lempos. Senukai, negirdėdami jų, čiupinėjo, glostė vienas kitą, plekšnojo per skruostus, apsiašarojo. Susitikimas buvo jaudinantis, graudus – melodrama. Žodžių nereikėjo. Jie vienas su kitu kalbėjo subtiliais judesiais, tik jiems žinoma ženklų kalba, kuri, jei čia staiga būtų atėjęs pašalinis, galėjo pasirodyti mažų mažiausiai keistoka. Galbūt todėl Timūras Nikulinas-Lisauskas net pabandė atlikti kelis apgaulingus boksininko judesius, kuriais paprastai seni draugai išreiškia amžiną prieraišumą. Deja, Maratas Zabielskas niekada nepasižymėjo gera reakcija, todėl praleido nestiprų smūgį į saulės rezginį, susverdėjo, suklupo. Tai istoriniam susitikimui suteikė šiek tiek dramatizmo.

Krisdamas Maratas galva trenkėsi į kriauklę, prasikirto pakaušį. Plūstelėjęs kraujas apliejo ne tik marmurines išvietės grindis, bet ir tvarkingą švarką, kelnes bei žilus plaukus.

Timūras Nikulinas-Lisauskas nesutriko. Jis atsuko visus čiaupus ir ėmė krapinti, purkšti, prausti, gailestingai gaivinti Maratą Zabielską – šis dabar sėdėjo ant grindų atremtas į sieną.

– Dieve, kiek metų, kiek metų praėjo! – stebėjosi susigraudinęs Timūras, rieškutėmis pildamas vandenį ant kraujuojančios Marato Zabielsko žaizdos. – Kiek teko iškentėti, patirti, kad štai čia dabar susitiktume! Kiek metų!

– Penkiasdešimt, – vebleno atgaudamas sąmonę Maratas.

– Nesąmonė! Šešiasdešimt. Šešiasdešimt metų! – patikslino Timūras Nikulinas-Lisauskas ir nesigėdijo prieš draugą verkti. Tai buvo džiaugsmo ašaros. – Tiek vandens, tiek sūraus vandens, karčių ašarų nutekėjo, – kartojo pamiršęs užsukti šniokščiančius čiaupus.

– Maratai...

– Timūrai...

– Pasenai, Maratai.

– Ir tu, Timūrai, neatjaunėjai.

Vanduo jau liejosi pro kriauklių kraštus.

Neilgai trukus Timūrui Nikulinui-Lisauskui, turinčiam nemenką sanitaro patirtį, pasirodė, kad kraujavimas sustabdytas, tad jis prisėdo į balą šalia bičiulio, atsirėmė į sieną.

Išvietę sėmė iš čiaupų tekantis vanduo. Kilo tikras potvynis, grasinantis užlieti aukštus žemiau išvietės.

Seni draugai sėdėjo tylėdami ir bereikšmiais žvilgsniais žiūrėjo kabinų pusėn. Iš vienos pasigirdo gailus stenėjimas. Jaudinančio susitikimo ašaros džiuvo ant senelių skruostų.

– O tu pameni mūsų paskutinę penkiasdešimt trečiųjų žiemą žeminėje? – svajingai paklausė Marato Nikulinas-Lisauskas.

– Kaip šiandien pamenu – žiema, sniegas, pušys, tupime miške be šovinių pasmerkti.

– Niekas neišsigelbėjo.

– Žuvo visas būrys – jauni vyrai, patys geriausi mūsų vyrai: Zenonas, Virgilijus, Eduardas...

– Niekada neatleisiu.

– Iki šiol nešioju netekties skausmą, negaliu pamiršti to vaizdo:

mirtinai sužeistas Bernardas rašo atsisveikinimo laišką dukrai į įsčias, rauda, aš žliumbiu, o šalia – šūviai, šūviai, šūviai...

Maratas Zabielskas susimąstė. Timūras Nikulinas-Lisauskas atsikrenkštė, tačiau nenusispjovė. Abu vyrai galvojo apie tą patį. Jie buvo čia, išvietėje, ir kartu ten – drėgnoje žeminėje, paslapčia iškastoje prieš pusšimtį metų.

– Maratai, ar išsaugojai kastetą, kurį padovanojau, kai jie mus apsupo? – staiga pagyvėjo Timūras Nikulinas-Lisauskas.

Drebančia ranka Maratas Zabielskas ėmė raustis vienoje švarko kišenėje, rado kitoje.

– Štai, – ištraukė ir padavė Timūrui. – Lubiankos rūsiuose, Sibiro lageriuose, šachtose, Norilsko tremtyje nesiskyriau. Jei ne jis, nesėdėčiau dabar čia. Jis man gyvybę išgelbėjo. Ne kartą, – pridūrė. – Kiek griovelių jame įrėžiau, tiek kartų galėjau mirti.

– Išsaugojai. Vis dėlto išsaugojai, – didžiavosi draugu.

Timūras Nikulinas-Lisauskas atsargiai, it šventą relikviją, apžiūrinėjo metalinį esesininko kastetą. Užsimovė. Nestipriai pabandė suduoti sau per žandikaulį. Nusiėmė. Pabučiavo. It mylimąją, sutiktą po daugelio metų ir, nors ištekėjusią už kito, bet išsaugojusią švelniausius pirmosios meilės jausmus, glaudė prie skruosto, glamonėjo.

– O ar atsimeni, kai niūrų keturiasdešimt aštuntųjų rudenį užėjome į Spitrėnų kaimą?

– Lileikių.

– Ne, Spitrėnų. Naktį. Per Vėlines.

– Našloniškį?

– Ne, Našloniškis šone liko.

– Ar tada, kai pamokėme kolchozo pirmininką?

– Prieš tai.

– O kas buvo prieš tai?.. Daug visko mūsų praeityje būta... Vargo, skausmo, ašarų, vilties, kad štai – laisvė, štai ji – ranka pasiekiama, tereikia dar dieną, dar dvi ištverti, iškentėti...

– Net tada, kai suvarei į subinę kankorėžį tam komunistų sekretoriui Pranui Urbiui. Vėliau pasmaugei, išrovei pimpalą ir sušėrei jo žmonai Esterai – mano svainei. Graži boba buvo, atsimeni?..

– A, tada... – nusišypsojo Maratas Zabielskas, – pamenu. Nenorėjo, kurva, komunisto pimpalo ryti. Bet tu ją pražiodei, po perkūnais, ir sugrūdai, – pliaukštelėjo delnu per juos semiantį vandenį.

– Jauni buvome...

– Nepatyrę, naivūs, idealistai, – Maratas tebekraujavo. Tačiau anokia čia buvo žaizda, palyginti su tomis, kurias sieloje paliko pokaris.

Praskrido tylos angelai.

Vanduo sėmė senelių kojas, juosmenis, bet jie to nematė. Jie nejuto vandens. Šaunūs atsiminimai kaitino kraują. Buvo šilta, gera, malonu. Draugai nugrimzdo į prisiminimus. Atskirai. Tylomis.

Kažkurioje kabinoje pasigirdo aimana ir kurtinanti išleidžiamų dujų kanonada.

– Ginklų trūko, – tarė pažadintas iš prisiminimų Timūras Nikulinas-Lisauskas.

– Daug ką rankomis reikėjo atlikti, – pritarė jam Maratas Zabielskas. – Štai, šiomis rankomis, – pažvelgė į kastetą Timūro delne.

– Ne veltui.

– Dabar turime kuo didžiuotis, ką prisiminti. Jei ne mes, et... O pameni, kai per Velykas atėjome pas stribą Kleopą? – pagyvėjo Maratas.

– Kurį Kleopą?

– Na tą, su kuriuo piemenavome vaikystėje.

– Kleopą Lupeikį?

– Ne, tas jau į Ameriką pabėgęs buvo – keturiasdešimt ketvirtaisiais. Kleopą. Mūsų Kleopą Valterį iš Mockūnų.

– A, Kleopą Valterį! Atsimenu Kleopą, jis tavo seserį mergino per vakaruškas prie vokiečių.

– Atsimeni, kai mes po išpažinties pas jį – visas mūsų partizanų būrys – paryčiais atėjome į trobą, o motina jau pakilusi, duoną pečiuje kepti ketina... Taip skaniai kvepia, ajerai paruošti. Tai gražus išaušo penkiasdešimtųjų Velykų rytas...

– Atsimenu! – pralinksmėjo Timūras Nikulinas-Lisauskas ir sėdėdamas atliko kelis boksininko judesius neva kovodamas prieš nesamą priešininką. – Užkietėjęs stribas buvo komunistas Kleopas, sadistas, niekšas, kokių reta. Tu dar jo tėvui Leonui kelis vinis į galvą kirviu sukalei. Sakei, kad smegenis reikia pataisyti.

– Taip, taip, – kikendamas pritarė Maratas Zabielskas. – Suvariau gal penkis žvaigždės forma, o jis kaip gyvas taip gyvas. Pautus nupjoviau – gyvas. Į burną primyžau. Gyvas bestija. Juodas piktumas tada apėmė. Šliaužioja. Inkščia su tais žvaigždės vinimis pakaušyje ir be kiaušų, bjaurybė – komunistų išpera iš Kremliaus. Nepamiršiu jo, į Sibirą mane norėjo išgrūsti. Jo žmona Palmira Valterienė, mano motinos pusseserė, maldauja, kojas bučiuoja. O aš – spiriu į galvą, čiumpu už plaukų ir – į sieną, į sieną. Leonas su vinim galvoj – vis gyvas. Vaikinai iš manęs juokiasi. Atseit aš nevykėlis, nemoku nugalabyt. Tik po valandos nusibaigė. Ištvermingas. Bet tada mes tą stribo motiną pakorėme ant gegnės, o jį patį, – negalėdamas sulaikyti juoko, Maratas susiėmė už pilvo, – į krosnį. Vietoj duonos! Į iškūrentą krosnį Kleopą! Iškepėme stribą! Duonkepėje! Ir dabar skonį atsimenu! Su bulvėmis! Ir rūgščiu pienu! Visas būrys! Kleopą! Krosnyje! Raitosi! Čirška! Taukai tik teka! Riebus! Nusišėręs bjaurybė! O Bernardas, – springsta iš juoko Maratas Zabiela, – o Bernardas... laisto ir sako, atseit kad ne toks sausas būtų! Skanesnis! O Kleopas – krosnyje! Kepa! Su bulvėmis! Zenonas stalą taiso – lėkštes, indus. Velykos! Virgilijus ir Eduardas – Palmirą kruša. Ant stalo! Paskui tu dulkini. Zenonas pyksta! Eduardas

čirkšt – papus nupjovė! Vaikšto su papais! Ant pečių užsimeta! Rėkia: komunistų antpečiai! Indai krenta! Dūžta! O Kleopas krosnyje! Vėliau – su bulvėmis! Rūgščiu pienu! Kleopas! Ant stalo! Kaip paršas!

– Alkani buvome, – nesusilaiko nesusijuokęs Timūras Nikulinas-Lisauskas.

– Ir dar kaip alkani! – raitosi iš linksmumo Maratas Zabielskas.

Kabinos durys labai tyliai atsidarė. Išniro elegantiškas įstaigos klerkas. Apsimetęs, kad nepastebėjo avarijos, pasitaisė plaukus. Paskui jį išbrido kitas, rausvais skruostais. Brisdami per vandenį vaikinai jautėsi nesmagiai, spruko lauk. Nei Maratas, nei Timūras neatkreipė į juos dėmesio – juokėsi it nerūpestingi vaikai.

Išvietė buvo laisva, bet rezistentai neskubėjo – vis juokėsi. Netrukus atsilaisvino ir antroji, trečioji – iš jos išplaukė prakaituotas tipas, rankoje iškėlęs bedantį katiną, kniaukiantį užkimusiu balsu. Akylesnis galėjo suprasti, kad gamtos reikalas, atvedęs čia Timūrą Nikuliną-Lisauską ir Maratą Zabielską, jau nebeaktualus.

Iš juoko beveik netekdamas sąmonės Maratas Zabielskas paėmė už rankos Timūrą Nikuliną-Lisauską ir .....

.....

Prigėrusius išvietėje senukus iš vandens ištraukė ugniagesiai. Kaip rašė laikraščiai, klastingos mirties akimirką jie buvo susikibę. Kažkas iš kultūros patarėjų taikliai pastebėjo, kad jų poza primena renesanso laikotarpio Mozūrų kunigaikščių antkapinę plokštę, kurioje iškalti neišskiriami broliai.

Tą dieną Prezidentūroje kilo šiokia tokia sumaištis, tad garbių apdovanojimų iškilmes teko atidėti. Prezidentūros techninis personalas buvo nepatenkintas.

Kastetas, rastas išsiurbus iš išvietės vandenį, ekspertų buvo priskirtas istorinių paminklų kategorijai, todėl jį atidavė į Ge-

nocido aukų muziejų. Tiesa, prokuratūra norėjo kelti formalią bylą dėl Marato Zabielsko nužudymo sunkinančiomis aplinkybėmis, tačiau Prezidentūra išsprendė šį klausimą, laiku priminusi neabejotinus įtariamojo (praeityje – nusipelniusio partizano) Timūro Nikulino-Lisausko nuopelnus kovoje už laisvę, kapitalizmą ir krikščioniškąsias vertybes.

O apdovanojimai, kurių kavalieriai nespėjo atsiimti, buvo iškilmingai įteikti giminėms per *keturnėdėlį*, po šv. Mišių. Ceremoniją filmavo televizija, dalyvavo daug spaudos atstovų, svečių iš užsienio. Puikiai remontuotoje Prezidentūros išvietėje, partizanų mirties vietoje, buvo padėtos gėlės – du krepšeliai su kalijomis, perjuostomis gedulo juostomis.

Marato Zabielsko ir Timūro Nikulino-Lisausko atminimas buvo pagerbtas tylos minute.

Belovežas

Kalina Baluta trenkė durimis ir išėjo. Jam, geraširdžiam storuliui, atsibodo žmonos priekaištai, neva jis vis girioje, neva tik svečias namuose – svetimas.

O kaip kitaip, jei Kalina – girininkas. Pareigų, darbo – begalės, nesėdėsi namuose prie židinio rankas sudėjęs. O žmonai pikčiurnai vis negerai. Tai ji nori, kad jis šulinį išvalytų, tai vaikų, tai namo stogas kiauras, tai kaminas apgriuvęs, nesupaisysi bobos. Iš jos lūpų Kalina tegirdi kaltinimus – ne gyvenimas, o pragaras. Kitas jau seniai būtų neapsikentęs – pakėlęs prieš save ranką. Tačiau Kalina Baluta ne toks – ramaus būdo, minkštas, nuolankus. Ne vyras, kaip kalba žmonės, o mazgotė, žodžiu, padugnė. Daugiausia, ką jis gali padaryti, tai išeiti. Trenkti durimis ir išeiti. Kaip ir šį kartą – į girią, į savo mylimą Belovežo girią.

Girioje Kalina atsigauna. Papuškuoja. Nusiramina. Čia jis pamiršta žmonos niurzgesį, įkyrius kvapus. Tik girioje Baluta jaučiasi gerai. Čia jis savas, niekada nepasiklysta, visada randa kelią namo. Girioje jį visi pažįsta, o ir jis – beveik kiekvieną padarą. Žvėrys, medžiai, paukščiai – geriausi Kalinos Balutos draugai, sveikinasi su juo, kalbina, neretai guodžia.

Kalina Baluta skolingas nelieka, rūpinasi savo draugais. Ne veltui jo sumeistrautos ėdžios Tarptautinėje girios bičiulių parodoje buvo apdovanotos sidabro medaliu, o inkilai – specialiu

prizu. Kad ir kaip kalbino Kaliną parodos rengėjai parduoti ėdžias, didžiausius pinigus siūlė, Baluta nesusigundė. Kartojo, kad darė jas savo draugams girioje, todėl net už milijoną neperleisiąs svetimiems žvėrims, juolab užsieniečiams.

Grįžo ėdžios į girią, grįžo inikilai. Niekada nepasigailėjo Kalina Baluta, nors ir kaip bambėjo žmona, neva, kad visa tai pardavus, būtų buvę galima nusipirkti namą Minske. Ne, į respublikos sostinę Kalina Baluta niekada nesikels. Ką gi jis veiks be girios – užtrokš ant asfalto.

O koks grynas girioje oras! Kiek deguonies! Taip ir norisi kvėpuoti pilna krūtine, siurbti į save gaivą.

Žiūrėk, pušies šakomis nušuoliavo voveraitė: strikt, pastrikt, vikst, vikst uodegėle. O štai ir briedžio pėdsakai. Atrodo, kad šlubavo bėdulis. Susižeidęs, reikės juo pasirūpinti – gaila skeltanagio.

Visiems reikia atjautos, meilės. Jei ne Baluta, nebūtų girioje ir stumbrų, kuriais didžiuojasi Europa. Savo rankomis Kalina išmaitino kelis jauniklius, žindė pienu, supo. Vėliau jie atsidėkojo prieraišumu, sekiojo paskui Kaliną it motiną, niekur vieno nepaleido. Į svetimus – piktai šnairavo. Žmona ir vėl pavydėjo be pagrindo.

Nemėgsta Kalina Baluta medžiotojų, nesupranta liguisto pomėgio žudyti žvėrelius, ypač stumbrus. Jie tokie patiklūs. Baluta niekada nei turėjo, nei įsigis šautuvą. Tačiau tokia tvarka – pyškina žvėris medžiotojai girioje, neva populiaciją reguliuoja. Nesąmonė!

Štai barsukas nubėgo – paknopst, paknopst... Toks juokingas. Greičiausiai pas šeimą. O čia ir upelis, bebrų užtvanka. Pasiutę tie bebrai, antai, kiek medžių nuvertė, nepasigailėjo. Teks juos Balutai pabarti.

Kalina pasilenkia, pasemia rieškutėmis vandens ir godžiai geria. Skanus vanduo iš upelio – švarus, tyras, beveik „Derida“.

Atsigaivinęs Kalina Baluta pakyla, perbraukia delnu savo veš-lius ūsus ir eina gilyn į girią.

Vis tamsiau, vis sunkiau brautis pro eglynus.

Pabaidytas girininko nustraksėjo kiškis. Paspruko žvairys beuo-degis.

Kalina nusišypso. Eina toliau. Kas jo tyko? – galvoja jis. Kas laukia kiaunės, šeško, audinės? Bėda su šernais, niekaip nepa-vyksta susitarti. Ir taip, ir anaip rūpinasi jais Kalina, tačiau jie vis tiek traukia iš girios, išrausia kolūkio bulves, pripėduoja. Kolūkiečiai pyksta, šaukiasi kerštо. Suprantamas jų susierzini-mas, kai nebelieka bulvių – ištisos šeimos badauja. O ką gali jiems (žmonėms) pasakyti girininkas – nieko, todėl kaltai nulei-džia galvą, kai jie grasina visus šernus iššaudysią. Pamėlsta Ba-luta iš pykčio, tačiau tyli, nieko nesako. Nekalti šernai. Nekalta ir lapė rudasnapė, išpjovusi kaimynų perekšles, nekaltas pasiu-tęs vilkas pilkas, apdraskęs grybavusius mokinius. Visi jie aną rudenį mirė. Atsargesniems reikia būti. Tokia jau yra ta gamta, nemoki, nebendrauk su ja, neik į mišką, jei bijai erkių ar gyva-čių. O Kalina neįsivaizduoja savęs ne gamtoje, myli ją. Meilė, tik meilė yra visa ko pagrindas. Ji griauna galingiausias nepasi-tikėjimo sienas, mėgsta kartoti girininkas.

Baluta sustoja prie pušies. Žiūri į kamieną. Žievė pažeista, akivaizdu, kad lokys nagus galando. Šelmis lepečkojis, girinin-kas jį pažįsta – ketverių metų patinas.

Kalina Baluta prideda delną prie medžio žaizdos. Paglosto. Sakai ištepa pirštus. Apsiverkia Kalina drauge su medžiu. Apsi-kabina jį – kaip brolį, artimą savo. Guodžia. Gaila Balutai me-džio, gaila nulaužtos šakos, gaila sutryptos samanos, spyglio, išrauto bruknių krūmelio, nukritusio lapo, sukirmijusio grybo.

Kažkur šalia užkukuoja gegutė. Kalina Baluta klausosi. Gi-rios tankmėje sučiulba lakštingala. Prisijungia kita. Trečia... Te-tervinas. Kurtinantis paukščių orkestro ulbesys malonina jaut-

rią Balutos klausą. Baluta vis klausytų koncerto, tačiau reikia eiti – darbą dirbti. Vis gilyn.

Jau gerokai po vidudienio.

Atsiveria pievelė, lyg nebuvę gūdžios girios. Čia – baikščių kurapkų pulkelis. Kalina Baluta, palydėjęs jas akimis, gula ant žolės, visada taip daro. Žiūri į dangų. Jame – nė debesėlio. Žydra. Skrenda reaktyvinis lėktuvas, paskui save palikdamas baltą uodegą. Subjaurojo dangų, piktinasi Kalina. Vabalėlis ropoja Balutos skruostu. Maloniai kutena. Girininkas užsimerkia. Vabalėlis eina Kalinos kakta, sustoja ant antakio. Laukia. Girininkas atsargiai paima vabalėlį. Šis maskatuoja kojytėmis, nori ištrūkti. Danguje suka ratus vanagas. Paleistas vabalėlis klumpa, bėga, netrukus pasislepia žolės tankmėje.

Belovežo girioje.

Grybai. Čia visada jų apstu: kazlėkai. kalpokiukai, raudonviršiai, žaliuokės.

Gražuolė raudonkepurė musmirė pasitinka Kaliną Balutą – saliutuoja. Jis nelieka skolingas, atiduoda pagarbą ir iškilmingai, aukštai keldamas kojas, žygiuoja eglynėlio link. Po šio skarelėmis – šilbaravykių plantacija. Tik imk, jei esi alkanas ir nebijai nusinuodyti.

Kalina Baluta gerai pažįsta savo girios grybus. Tačiau nevalgo. Nė vieno dar nėra gyvenime suvalgęs. Prisivertęs suvalgytų, bet ne, niekada nepaims į burną.

Balutai gražiausi grybai – miške. Štai baravykas karalius. O čia ir kiti – jo svita. Kalina Baluta atsargiai žengia, stengiasi nė vieno neužkliudyti, neduok Dieve, sužeisti.

Gera. Ramu.

Netoli jau, visai netoli, kalbasi su savimi girininkas. Netrukus. Štai tas šimtametis maumedis, dvikamienė pušis, skruzdėlynas. Antai ir giria jau ne tokia tanki.

Kalina Baluta pradeda giliau kvėpuoti. Jo žingsniai vis spar-

tesni. Kaktą išpila jaudulio prakaitas. Nejučiomis ima drebėti rankos – jis pamato į spąstus pakliuvusią stirną. Įsipainiojęs į kilpas bejėgis žvėris guli ant šono, nebespurda, stimpa. Akyse – klusnus susitaikymas su likimu.

Vos spėjau, pamano Kalina Baluta. Vos vos, kartoja įsiklausydamas į silpstantį stirnos širdies plakimą.

Jau ir sutemos netrukus.

Drebulio krečiamas girininkas Kalina Baluta atsisega diržą, sagsto nepaklusnų prarėžą.

Nervinasi.

Stirna vos kvėpuoja.

Metas gelbėti.

Baluta mikliai nusismaukia kelnes ir pusnuogis prigula šalia žvėries. Kurį laiką nejuda, tartum kažko laukia, į kažką įsiklauso. Delsia Kalina.

Pasiryžęs įkvėpia.

Įtempia sėdmenų raumenis.

Užbliauna stirninu.

Per girią nuaidi grėsmingas patino balsas, pabaidydamas netoliese buvusius žvėris. Girdėti, kaip jie sprunka į šalis.

It prie motulės Tėvynės Baluta glaudžiasi, arčiau neįmanoma. Deda ranką ant šilto stirnos kailio, kita įsitveria. Akimirka, ir jis jau... Iš pradžių labai atsargiai, lėtai pajuda. Vėliau, šviesėjant sąmonei, greičiau ir greičau, lyg norėdamas kažkur spėti, lyg kažką persekiodamas, vydamasis it plėšrūnas.

Po valandėlės viena ranka, tyliai sau po nosimi pasibaubdamas, pašnopuodamas, girininkas perbraukia stirnos kailiuką, kitos pirštais gnybteli kulšį.

Žvėris sudejuoja.

Išprakaitavęs Kalina Baluta išsiriečia.

Sustingsta.

Galutinai įsiveržia į žvėrį.

Perverta stirna krūpteli. Jos akyse – viltis.

Suplukęs girininkas Kalina Baluta, ką tik išlaisvinęs žvėrelį iš kilpų, stipriai pliaukšteli delnu per nugarą, atšlyja. Lyg iš slogaus sapno pažadinta stirna pašoka ant kojų ir neria į girią. Ji – vėl laisva.

Šelmiškai šypsodamasis Kalina Baluta palydi gražuolę atlaidžiu žvilgsniu. Atsisveikina mintyse. Ar gyvenime dar sutiks ją?.. Sutiks, guodžia save, užuosdamas į kūną įsigėrusį patelės prakaitą.

Šauniai užrietęs į viršų ūsus Baluta grįžta prie kilpų. Kruopščiai taiso, paspendžia kitam žvėriui.

Lyg ir nieko neįvyko valstybės saugomoje girioje. Sotūs žvėrys ruošiasi miegui, aptilo paukščiai. Kas šįkart paklius, mąsto girininkas Kalina Baluta, slinkdamas tamsia giria namo: šeškas, lūšis, o gal – pasiklydusi žirafa?

Vėl kupinas jėgų Kalina Baluta grįžta pas žmoną, ji rauda. Jautrusis girininkas nė neįtaria, kad šiandien, telikus vos metams iki pensijos, Beloveže lengvabūdžiais parašais iš politinio žemėlapio buvo ištrinta didžiausia pasaulio valstybė – SSSR.

Mik, mažutėle, miegok

– Senele, papasakok apie Arteką, – nusispardo antklodę Olivija.

– Betgi mintinai žinai. Šimtą kartų pasakojau.

– Noriu, – nerimsta mažylė ir ketina keltis iš lovelės. – Papasakok! Noriu noriu noriu...

– Gerai jau, – sutinka žilagalvė.

Nusiima akinius, patraukia Haufo pasakų knygelę, užverčia, užgesina šviesą ir, prisėdusi šalia anūkės, ramiai pasakoja:

– Seniai seniai, kai aš buvau pionierė...

– O aš ar būsiu pionierė? – pertraukia senelę Olivija – tikras angelėlis.

– Ne, vaikeli, deja, jau nebūsi, – atsidūsta.

– Kodėl?

– Tai tu nori ar nenori, kad papasakočiau apie Arteką? – neva suirzta senelė.

– Noriu.

– Tai klausyk, – pakedena pagalvę. – ...Seniai seniai, kai aš buvau pionierė, klausiau tėvelių, mokytojų, vyresniųjų ir uoliai mokiausi. Mano pažymių knygelėje buvo tik labai geri pažymiai, o elgesys – nepriekaištingas. Už stropumą mane apdovanojo kelialapiu į Arteką – vaikų pasakų šalį. Klasės draugai man pavydėjo, kad vasarą vyksiu į Krymą, į pionierių stovyklą, į kurią susirenka patys geriausi pasaulio vaikai: linksmi uzbekai ir judrūs kirgizai, paslaptingi lezginai ir nenuoramos vengrai, drau-

giški lenkai ir besišypsantys moldavai, net amerikiečiai ir svajingi etiopai. Arteke skamba įvairiausių tautų kalbos, net galva gali susisukti. O saulėtame Kryme – gražu, šilta, auga palmės, stūkso kalnai, uolos, rifai, jūroje ištisas valandas galima maudytis ir nesušalti, nardo delfinai, plaukioja medūzos, ropoja krabai, o žuvis – rankomis gali gaudyti. O jei nenori, gulėk sau pliaže ant gulto, deginkis, džiaukis saule, svajok. Čia sutinki nuostabiausių draugų, berniukų ir mergaičių, o linksmybės niekada nesibaigia – trimitai, iškilmingos rikiuotės, stovyklos vėliavos pakėlimas ir nuleidimas, naktiniai žygiai, gitaros, estafetės, loterijos, laužai, varžybos, skaitovų, dainos ir šokių konkursai. Visko ir neišvardysi. Arteke visi draugiški – vienas už visus, visi už vieną, kaip kumštis. Jei kam bėda, visada atsiras, kas padeda. Jei tau liūdna, draugas neleis nusiminti. Mes, pionieriai, Arteke susigalvodavome įvairiausių išdaigų. Kartą su mergaitėmis susiginčijome dėl Mabutu el Hasano iš Somalio – visos buvome įsimylėjusios šį juodą kaip anglis berniuką. Jis, kosmonauto Komarovo vardo pionierių būrio vėliavnešys, giliausiai nardė, taikliausiai šaudė iš lanko, buvo drąsus, greitas, šoklus, visada pirmas įkurdavo laužą, o futbolo varžybose niekada nepraleisdavo įvarčio – tikras svajonių princas. Jo jaguaro eisena, mėlynos akys, it smala garbanoti plaukai, aksominė oda, valingas žvilgsnis, raumeningos rankos, banguotas torsas, šlaunys, hipnotizuojantis prakaito kvapas traukė bulgares ir kazaches, armėnes ir baltaruses – įvairiausių tautybių mergaites. Arteko mergos buvo dėl jo pamišusios, visos jo norėjo. O Mabutu el Hasanas laikėsi nuošaliai. Nei vienai, nors buvo korektiškas, dėmesio nerodė – vaikščiojo pasirišęs šilkinį pionieriaus kaklaraištį ir draugavo tik su būrio vadovu Sergejumi – kandidatu į partiją. Tuščia to dėmesio, mes susiginčijome visai dėl kitko – nė viena mūsų dar nebuvo mačiusi negro, na, kaip čia tau, mažutėle, pasakius... Na, vėliau suprasi. ...Ypač buvo neramu dėl jo

spalvos. Vokietės sakė, kad turi būti juoda, ukrainietės – įsivaizdavo dangiškos spalvos, o estės tylėjo. Aš taip pat neturėjau nuomonės, nors buvo labai smalsu – pirmą kartą gyvenime mačiau juodą žmogų. Vakarais Arteke, kai korpuse užgesdavo šviesa, vien apie tai ir tešnekėdavome. Kildavo tikras karas, susimušdavome, keikdavomės, plūsdavomės, plaukus raudavom, klykdavom. Net iš štabo vadovai ateidavo mūsų raminti – bausdavo rykštėmis, karceriu, palikdavo be pusryčių, numaudavo parai kelnes. Ne kartą ir ne du man teko dantų šepetuku valyti išvietę. Tu, Olivija, net nežinai, kokios tais laikais būdavo pionierių išvietės – smarvė, šūdų krūvų krūvos, įeini – apsivemi. Visų šalių pionieriai tada šikdavo ne į skyles, o ant grindų, palangių, sienų, lubų – gyvuliai. Nežinau kodėl jie taip elgdavosi, gal protestuodami?.. Bet ne apie tai pasaka. Aš sumaniau, kad reikia Mabutu el Hasaną pasekti. Tada ir išsiaiškinsim, kokios spalvos jo ten, taip sakant. Vakare mes, smalsiausios mergaitės, nuleidus Arteko vėliavą, susirinkome prie garsiosios išvietės skylės, pro kurią buvo galima pamatyti, kaip Mabutu el Hasanas šlapinsis. Ilgai laukėme. Sutemo. Jis nesirodė. Prisižiūrėjome įvairiausių, socialistinio ir kapitalistinio lagerio, nieko įdomaus. Nusivylėme. Bet kai atėjo Mabutu el Hasanas, apmirėme. Paskui susistumdėme. Grūdomės viena per kitą. Pionierė Olia Viktiuk iš Ukrainos pamatė pirmoji ir neteko žado. Vos atplėšėme ją nuo skylės, visos norėjome pasižiūrėti. Sudarėme eilę. Aš tupėjau paskutinė, todėl smarkiai nerimavau, kad nesulauksiu. Mabutu el Hasanas vis dar šlapinosi. Kai atėjo penktosios mergaitės eilė, nepamenu jos vardo, kažkas mane čiupo už pakarpos. Širdis į kulnus nusileido. Galvojau, apsišiksiu. Apsimyžau iš baimės. Atsisuku, – būrio vadovas Sergejus iš Maskvos, be penkių minučių komunistas. O mergos, bliadės, išsilakstė. Viena likau. Baisu. Sergejus iškart suprato, kodėl čia tykau. Tada jis man ir pasakė: nori likti Arteke – paimsi, nenori – metam iš pionierių

ir važiuoji namo, į tą savo, pavartojo bjaurų žodį, Lietuvą, stal-tiese kelias. Pabūgau grasinimo. Ne juokas – lėkti iš pionierių – baisi gėda, ką tėvai, mokytojai pasakys!? ...Miegi? Ar miegi, Olivija?.. – tyla.

Mergaitė ramiai kvėpuoja. Užmigo.

Senelė Silvija Kazabuckienė švelniai pabučiuoja į skruostą, at-sitraukia nuo anūkėlės. Rūpestingai pataiso antklodę, kad ne-sušaltų. Paglosto galvelę.

Sėdi Silvija Kazabuckienė tamsoje, prisimena Arteką – abri-kosai, palmės, kalnai, delfinai, vynuogės, daug daug saulės. O už lango – šlapdriba.

Havanos kreidos ratas

Fidelis pusvalandį paspjaudė kraujais, paskui mirė. Chuanita, atsidavusi šeimai moteris, liko su penkiamečiu Robertiku.

Nedidelę kirpyklą teko parduoti. Nedelsiant ir pusvelčiui. Tačiau ir tų pinigų nepakako išmokėti prasilošusio Fidelio paliktas skolas. Dvidešimtmetė našlė su vaiku atsidūrė gatvėje. Giminės gyveno toli, skurdo kaime, o artimesnių žmonių mieste nebuvo. Gal tik krautuvininkas Pepinas – jis retkarčiais duodavo maisto skolon. Chuanita, per anksti pradėjusi vysti kreolė, turėjo parduoti baldus ir ieškotis pigesnio būsto, savininkas atsisakė atidėti nuomą.

Chuanita su Robertiku prisiglaudė skurdžioje medinėje lūšnelėje Havanos priemiestyje. Joje tilpo vos pora kėdžių, stalas ir dvi lovos – Chuanitai platesnė, Robertikui – patogesnė, minkšta. Rajonas buvo purvinas, nesaugus. Čia naktimis ką nors vis papjaudavo, užmušdavo, nuolat buvo girdėti šūksniai, barniai, grasinimai. Chuanitai tai buvo nepakeliama. Ji, aristokratiškų manierų havanietė, nepajėgė čia pritapti, jautėsi svetima, nelaiminga, pažeminta.

Prasidėjo sunkus metas. Chuanita, bandydama šiaip taip išlaikyti save ir Robertiką, skalbė. Daugiausia našlaičių prieglaudos patalynę – juodą, skylėtą, sunkiai atskalbiamą. Tačiau Chuanita nesiskundė, vis šioks toks uždarbis, kurį jai parūpindavo vienuolės. Robertikas, neturėdamas tvirto pagrindo po kojo-

mis, šlaistėsi gatvėmis. Berniukas susidėjo su nenaudėlių kompanija, todėl ėmė vagiliauti, išmoko meluoti, spjaudytis, keiktis, mušti – pagedo. Chuanita matė penkiamečio sūnaus nuopolį, tačiau nieko negalėjo pakeisti – skalbė, mintyse priekaištaudama sau, kad neranda laiko auklėti sūnų. Gyvenimas būtų buvęs visai nepakeliamas, jei ne krautuvininkas Pepinas – jis retkarčiais aplankydavo kreolę. Po tokių apsilankymų namuose atsirasdavo vienas kitas pesas, už kurį Chuanita galėdavo sūnui nupirkti gardesnę bandelę, o sau – didesnį cigarą pramogai.

Pasiturinčio krautuvininko Pepino apsilankymai skurdžių rajone pas Chuanitą neliko nepastebėti. Netruko atsirasti ir kitų, norinčių aplankyti vis dar patrauklią skalbėją. Krūtinga Chuanita priešinosi, nesileido kaimynų glostoma ir sodinama ant kelių. Vakarais ji užrakindavo lūšnelės duris ir prisiekdavo sau, kad šį kartą tai jau tikrai niekam jų neatvers. Deja, vyrai būdavo nuožmūs, taip garsiai šaukdavo, dainuodavo po langais, kad Chuanitai nieko kito nelikdavo, kaip juos įsileisti. Įsileidus, žinoma, vėl prasidėdavo įkyrūs priekabiavimai, maigymai, glamonės, bučiniai. Vėliau užgesdavo lempa. Mažasis Robertikas, už širmos klausydamasis atodūsių, tyliai verkdavo į pagalvę. Jam buvo gaila mamos. Ir savęs labai gaila.

Ryte Chuanita, išleidusi eilinį įkyruolį, tylėdavo. Mažasis Robertikas taip pat nepratardavo žodžio. Taip mama su sūnum, nedrįsdami vienas kitam pažvelgti į akis, pusryčiaudavo. Liūdni ir kuklūs tai būdavo pusryčiai: kakavos puodelis, kukurūzų košės šaukštas. Pesas, kurį Chuanita išeidama įsprausdavo į rūstaus Robertiko delną, nepradžiugindavo berniuko. Jis, lyg norėdamas juo kuo greičiau atsikratyti, gatvėje susilažindavo su vaikais dėl kokio nors niekniekio ir akimirksniu pralošdavo mamos duotą pinigėlį. Paskui Robertikui palengvėdavo. Jis šlaistydavosi dulkėtu rajonu, dairydavosi kur ką nugvelbus, atklysdavo net į prostitučių kvartalą, užimantį bemaž pusę

Havanos miesto – smalsiam berniukui čia būdavo įdomiausia. Į lūšnelę grįždavo tik vakare, čia jo laukdavo per dieną nusiplūkusi Chuanita.

– Ką padarysi, sūnau! Pats Dievas nori, kad taip gyventume! – sakydavo Chuanita Robertikui.

Berniukas prisiglausdavo prie mamos ir stipriai ją apkabindavo – mylėjo labai.

Neretai ji, lyg norėdama nuvyti negeras mintis, staiga pralinksmėdavo. Dingdavo nuovargis, apatija. Chuanita tartum atgydavo, tapdavo tokia pat žvali, kai dar gyveno su mylinčiu vyru Fideliu. Iš skudurų ji susukdavo lėles ir, pasislėpusi už širmos, rodydavo teatrą Robertikui. Tai būdavo džiaugsmingiausios akimirkos. Robertikas neatitraukdavo akių nuo spektaklio. Lėlės buvo kaip gyvos: princesė Mersedesė, donas Pedro, dona Ana, gubernatorius Raulis. Lėlių personažai mylėjo, neapkentė, pykosi, pavydėjo, tačiau spektaklis visada baigdavosi laimingai. Net tada, kai jau atrodė nebėra išeities, atsirasdavo gerasis burtininkas Migelis. Jis ištremdavo piktąjį gubernatorių Raulį, pabardavo klastingą doną Pedro, o gražuolę princesę Mersedesę sutuokdavo su įsimylėjusiu iki ausų Chose – bebaimiu jūrininku. Robertikas plodavo ir prašydavo dar rodyti teatrą. Deja, į langą vėl nuožmiai kas nors pasibelsdavo ir Chuanita turėdavo nutraukti lėlių vaidinimą. Liūdnas sėdėdavo Robertikas už širmos ir it didžiausios kančios laukdavo netrukus pasigirsiančių mamos aikčiojimų.

Gyventi darėsi vis sunkiau. Vis rečiau Chuanitą aplankydavo krautuvininkas Pepinas, arčiau namų susiradęs kitą meilužę. Niekada dar taip nestigo pinigų, vyrai nebesiveržd avo į lūšnelę. Chuanita vyto akyse. Sumenko. Susilenkė. Susiraukšlėjo. Ėmė ieškoti malonumų kvaišaluose. Jei tik ji būtų kiek mažiau dirbusi, bent kiek daugiau prisižiūrėjusi... Didelės, gundančios akys, mėsingos lūpos, platūs, krypuojantys klubai, švelni, putli,

viliojanti krūtinė – nieko per tuos kelis metus neliko. Robertikas taip pat pasikeitė – susiurbė į save gatvės bjaurastį ir ydas, nors mamai buvo vis dar švelnus, mylėjo ją. Dabar neretai berniukas negrįždavo naktimis namo. Ištisomis paromis kažkur prapuldavo. Su kuo? – niekada neprasitardavo. Chuanita vartydavosi lovoje, jaudindavosi, neužmigdavo, kentėdavo, kad sūnus nuo jos tolsta, o ir ji... Neišsimiegojusi vėl eidavo ir skalbdavo sutinusiomis rankomis. Ir taip – iki beprotybės.

Ilgainiui Chuanita įniko į opijų, jo parūpindavo šalimais gyvenantis kinas – padugnių padugnė. Moteris apsileido. Paliego, nebeturėjo jėgų ir skalbti.

– Einam, mama! Einam! – keldavo Robertikas Chuanitą.

Apsvaigusi moteris, piktdžiugiškai aplinkinių pajuokai, gulėdavo dulkinoje gatvėje ir kažką nesuprantamai marmėdavo – lyg keikdavosi, lyg atsiprašinėdavo, priekaištaudavo. Septynmetis Robertikas bandydavo vilkti bejėgę Chuanitą, tačiau buvo per silpnas – vaikas dar. Atsisėsdavo šalia mamos. Susigraudindavo. Nusibraukdavo purvina ranka ašarą ir laukdavo, kol ji atgaus sąmonę, kad vėliau galėtų palydėti, paguldyti į lovą, pabučiuoti.

– Mama, mama! – maldaudavo Chuanitos Robertikas, kai ji prabusdavo iš svaigulio. – Mama, kodėl tu taip? Mama!

Mama nieko nesakydavo. O ir ką ji galėjo pasakyti Robertikui, kuris jau pats savimi galėjo pasirūpinti? Robertikas – tikras vyras, šeimos galva, maitintojas. Dabar jis pameta vieną kitą pesą Chuanitai. Jis, Robertikas, rūpinasi bloga mama.

Kai po ilgos pertraukos naktį lūšnelėje apsilankė krautuvininkas Pepinas, šis, šviesoje išvydęs pasibaisėtiną Chuanitą, jau ketino apsisukti ir eiti lauk. Nusižeminusi ir praradusi orumą moteris puolė ant kelių, ėmė maldauti pasilikti, nes šitaip tikėjosi gauti kelis pesus. Žinoma, opijui. Pepinui pasidarė šlykštu. Jis, idalgų palikuonis, kad ir kaip degė aistra, negalėjo savęs įsivaizduoti viename guolyje su negeidžiama Chuanita – bedante, dvo-

kiančia, apiplyšusia kreole. Atstūmė moterį. Be gailesčio, užuojautos. O Chuanita bučiavo jo batus, rankas, šliaužiojo, inkštė. Kai Pepinas ją dar kartą brutaliai atstūmė, Chuanita jau buvo visai prarandanti viltį, kad krautuvininkas pasiliks. Pepinas užsimojo. Už širmos, turbūt sapnuodamas slogų sapną, sudejavo mažasis Robertikas. Pepinas nuleido ranką, klausiamai pažvelgė į Chuanitą. Puolusios moters veidas buvo abejingas. Ji nieko nepasakė, net nenulydėjo Pepino akimis – šis dingo už širmos. Chuanita, gavusi keletą pesų, tyliai uždarė duris ir patraukė pas kiną.

Ryte Robertikas nieko nepasakė Chuanitai. Tik labai ilgai prausėsi. Niekur nėjo iš namų. Visą laiką prasėdėjo už širmos. Berniukas buvo liūdnas, užsidaręs savyje, keistas, net, sakytum, piktokas, atžagarus. Chuanita – priešingai – dainavo. Ji, vėl pajutusi pamirštą jėgų antplūdį, tvarkėsi po namus, šlavė, net ketino paskalbti.

– Duok savo nešvarius rūbus, – linksmai išdainavo Robertikui. Berniukas tylėjo. – Na, kaip nori, – pasistaipė rumbos ritmu.

Vakare, rekomenduotas Pepino, į lūšnelę pasibeldė gvardijos kapitonas Chulianas. Išvaizdus trisdešimtmetis karininkas atėjo ne tuščiomis. Chuanita gavo tris realus, o pakviestas prie stalo Robertikas – nenaują abėcėlę ir gerą stiklinę romo. Ištuštinęs ją berniukas be žodžių nuėjo už širmos. Nusirengė. Atsigulė. Žiūrėjo į lubas.

– Vargšai neturtingų motinų vaikai! – su neslepiama širdgėla sušuko kapitonas Chulianas. – Tiek kovoti! Tiek nemigos naktų, praleistų prie sergančio, sužeisto ar alkano vaiko lovos, neramia širdimi ir su ašarom akyse!.. – susigraudinęs įsipylė romo. Išgėrė.

Mama atsiprašė nelaukto garbingo svečio iš aukštuomenės, kad sūnus toks nekalbus: mažas dar, svetimų prisibijo, o čia – gvardijos kapitonas. Karininkas į tai nieko neatsakė, buvo susirūpinęs, jaudinosi.

Nepaklaususi leidimo Chuanita įsipylė romo ir gurkštelėjo. Dar gurkštelėjo. Užsirūkė. Netrukus kapitonas Chulianas atsistojo. Garsiai, bet tuo pačiu liūdnai išleido dujas. Nusisegė kardą. Padėjo ant stalo. Nusimetė kitelį. Tada šokdamas ir maivydamasis persivilko atsineštais balerinos rūbais – elastingu triko, iškrakmolyta suknia.

Chuanitai, nevalingai vartančiai delne gautus pinigus ir svaigstančiai nuo stipraus gėrimo, pasirodė, kad ji staiga persikėlė į pasaką – puantais apsiavęs Chulianas buvo panašus į rojaus paukštį. Moteris sėdėjo be amo ir atvipusiu žandikauliu pro plyšį stebėjo, kaip balerinas Chulianas už širmos prieš jos išsirengusį Robertiką tūpčioja, mataruoja rankomis, lyg bandymas pakilti, daro kažkokius keistus *pa*, leidžia absoliučiai nesuprantamus garsus – inkščia, šnopuoja, kudakuoja tartum višta, o čia – jis jau kaip vanagas skrenda, puola auką, kerta, drasko nagais...

Pasišvilpaudamas gvardijos kapitonas Chulianas lūšnelę paliko dar neišaušus. Tyliai. Ramiai apsirengė. Susišukavo. Užsikabino kardą ir patraukė tiesiai į tarnybą – budėti tvirtovėje.

Girta Chuanita knarkė. Iš už širmos išėjęs Robertikas žiaukčiodamas uždegė lempą. Tapo šviesu. Susvirduliavo. Atsisėdo. Atsivertė dovanotą elementorių. Berniukui sklaidant spalvotos knygelės puslapius atsiskleidė nežinomas pasaulis. Čia buvo daug paukščių, įvairiausių žuvų, nematytų gyvūnų, daiktų, rūmai, pilys, prašmatnūs ponai, išsipuščiusios ponios – lėlių teatras.

Kai pagiringa Chuanita raugėdama prabudo, nuogas berniukas, sukniubęs stačiai prie stalo, dar miegojo. Stipriai prispaudęs laikė knygelę prie krūtinės. Keistai šnopavo. Chuanita pasilenkė, pažvelgė į Robertiką. Jo veidas buvo ištinęs, mėlynas. Vaikas dvokė išmatomis. Ant kaklo, pečių, rankų – patirto smurto žymės. Strėngalyj žiojėjo žaizda. Kraujas dar nebuvo sukrešėjęs. Chuanitai staiga dar labiau įsiskaudėjo galvą. Nuo smarvės ėmė

pykinti. Sieloje iškilo mėšlo krūva, burnoje – ne ką geriau, sąžinėje – kažkoks kaltės jausmas, gėda prieš vaiką, bjauru.

Chuanita užpūtė lempą. Lūšnelėje jau buvo šviesu. Atsargiai, kad neprabustų, pakėlė sūnų. Robertikas pasimuistė, per miegus suaimanavo, bet neprabudo. Koks jis jau vis dėlto sunkus, pagalvojo, didelis. Tyliai pernešė į lovelę už širmos. Pabučiavo. Su siaubu pagalvojo, kaip pažvelgs į akis, kai jis prabus. Ką sakyti? Kaip pasiteisinti? – galvojo it per rūką prisimindama gvardietį, pasiguldžiusį po savim šaukiantį „mama!“ Robertiką. Ką daryti? Kokia baisi gėda prieš vaiką!? Ne, ji neiškęs gėdos, mirs! Nusižudys! Kvailė! Šliundra! Paskutinė kvailė!

Nuogas Robertikas gulėjo sujauktoje ir purvinoje lovelėje nepaleisdamas iš rankų elementoriaus – sapnavo gerąjį burtininką Migelį. Kas jo laukia? – pamanė Chuanita, – skurdas, vientavė, badas, mirtis. Kam reikia tokio gyvenimo?..

Vargšas vaikas, vargšas mano Robertikas, liūdėjo Chuanita, gailestingai smaugdama liauną berniuko kaklą. Atleisk man, sūneli, raudodama ir pasikūkčiodama kartojo, neturėdama kur dėti akių.

Pikta buvo, kad viskas taip gyvenime pakrypo. Chuanitos širdį sugniaužė netekties skausmas.

Lauke liūdnai šnarėjo sena palmė – galiūnė. Chuanitai pasirodė, kad ji praregėjo. Skausmas aprimo. Atsitraukė. Moteris išėjo į gatvę. Atsistojo jos viduryje. Girdėjo iš tolybių atsklindančius balsus. Įsiklausė. Užhipnotizuota apmirė.

Abiem rankom Chuanita laikė iškėlusi virš galvos savo vienturtį Robertiką, rodydama jį Havanos žmonėms, dangui ir saulei.

...Mes turime stengtis kelti partijos nario vardą ir reikšmę aukščiau, aukščiau ir aukščiau, – ir todėl aš esu prieš Martovo formuluotę, – netrukus aiškiai ir nedviprasmiškai iš prezidiumo replikavo Vladimiras Leninas – II-asis RSDDP suvažiavimas tą dieną Londone vyko ypač audringai.

Sugrįžimas

Aukštuomenės gerbiamas ir vertinamas Vuinickis atsiklaupė ant keturių. Neraginamas ėmė ryti žolę.

– Ar ne Marekas pats būsi? – pasigirdo kažkieno balsas.

Vuinickis pakėlė galvą. Prisimerkė. Kramtydamas žiūrėjo į įdegusį kaimietį. Vasaros saulė plieskė tiesiai į akis.

– Tampo! – sušuko geriau įsižiūrėjęs. Vardo jis neprisiminė.

– O aš žiūriu, Marekas ar ne Marekas. Tai grįžai?

Vuinickis nurijo žolę. Apsilaižė.

– Trumpam užsukau. Pakeliui.

– Daug gero, gražaus apie tave girdėjom. Matėm. Skaitėm. Didžiuojamės, – Vuinickis vis tebeklūpojo. – Na, netrukdysiu, – nejaukiai pasijuto Tampo, matydamas kaip Vuinickis vėl palinko prie žolės.

Solidus elito konditeris Marekas Vuinickis stovėjo ir dairėsi po pažįstamas vietas. Štai tas žaibo trenktas ąžuolas, prie kurio jis, dar basakojis vaikas, žaisdavo su draugais. Kur jie dabar? Ar gyvi? Kūdra, kurioje po pamokų maudydavosi. Nebėra gluosnio. Paseno. Nuvirto turbūt. Aplūžęs lieptelis, nuo kurio žvejodavo lynus. Kokie čia veisdavosi dideli lynai! Žvėrys, o ne žuvys. Vos išlupdavai. Pasitaikydavo ir karosų. Taip pat nemenki buvo – riebūs, slidūs kaip žalčiai. Dabar tokių jau turbūt nebepagausi. Gaila... Beržynėlis, kuriame slėpdavosi nuo tėvo ir motulės pykčio. Dideli jau beržai. Toks pat apžėlęs ta-

kelis. Krūmai. Ant kalvelės – kapinatės. Mediniai varteliai. Klevai. Čia palaidota močiutė, nuskendęs upėje senelis, tėvai, giminės. Štai ta vieta už kapinių prie šaltinio, kur jis pirmą kartą pasibučiavo.

Vuinickis iš švarko kišenės išsitraukė nosinę. Nusišluostė prakaitą. Nusišnypštė. Visada, kai atsiduria gamtoje, snargliuoja – šienligė.

– Ar leisite atsigerti?

– Gerkit, ponuli, jei tik nebijote.

Moteris padavė puodelį Vuinickiui. Ledinis vanduo maloniai gaivino. Vuinickis išgėrė puodelį, tačau nenumalšino troškulio. Dar vieną pasisėmė iš kibiro. Nusišnypštė.

– Mes iš čia tai negeriam, gyvuliams duodam.

Marekas Vuinickis pažvelgė į moterį. Jadvyga! – jo pirmoji meilė. Vuinickį nudilgė. Moteris buvo neatpažįstamai pasikeitusi, susitraukusi. Dieve, ką iš žmogaus padaro laikas, pamanė. Kiek metų praėjo!

Jadvyga jo nepažino. Ir gerai, nutarė Vuinickis.

Padėkojęs už vandenį patraukė toliau.

Tvanku. Dulkina. Apsnūdęs miestelis, nors koks ten miestelis... Medinė bažnytėlė. Ji, senolė, atrodė daug mažesnė nei prisiminimuose. Čia Marekas mokėsi katekizmo, ėjo pirmosios komunijos. Čia gavo sutvirtinimo sakramentą. Čia jis patarnavo per mišias kunigui Leonidui Tupalskiui – vietos šviesuoliui. Čia, bažnytėlės zakristijoje, slapta vogė, ragavo bažnytinį vyną su kitais klapčiukais. Pirmą kartą pasigėrė. Svirduliuodamas su daina grįžo namo. Pamaldi motušė, išvydusi jį girtą, verkė, baudėsi kunigą kviesti, kad velnią išvarytų. Juokinga dabar prisiminti tuos prietarus. Tėtis, palaukęs, kol išsiblaivys, vėliau išmintingai pabarė. Nemušė tą kartą, pagailėjo vaiko.

Vuinickis nusišypsojo ir paspartino žingsnį.

Šventorius.

Vuinickis pritūpė. Ranka pagriebė žvyro saują. Suspaudė delne iki skausmo. Paleido.

Reikėjo skubėti. Buvo dešimt minučių po dviejų.

Kodėl aš visa tai iškeičiau į Kazlų Rūdą, kur viskas svetima, svarstė eidamas iš bažnytkaimio parduotuvės Vuinickis. Juk čia mano šaknys, čia aš galėjau gyventi, mylėti, kvėpuoti pilna krūtine, semtis iš protėvių stiprybės. Čia, dauboje, caro kazokai nagaikomis užkapojo nuo rekrūtų besislapstantį mano proproseneli Jeronimą. Čia, tik čia būčiau auginęs vaikus, paukščius, gyvulius. Laikyčiau karvę, veršelį, trejetą kiaulių – vargo nematyčiau. Liurbis. Asilas. Garbėtroška. Ką norėjau įrodyti? Kodėl norėjau įrodyti? Kam aš reikalingas svetimoje žemėje su savo konditerio talentu? Ar supranta jį kas nors Kazlų Rūdoje? Niekas. Niekam jo nereikia. Kodėl kažkur bėgau? Kur bėgau? Kodėl vis bėgau? Čia, Balbieriškyje, galėjau subręsti, pasenti, numirti. Kaip mano tėvai, seneliai – nieko jiems nestigo, gyveno laimingi, sveiki. Niekada negirdėjau skundžiantis ar aimanuojant... Čiagi viskas mano! Antai mokykla. Už to praviro langa, Lenino kambaryje, man iškilmingai įteikė komjaunimo bilietą. Prieš laiką, nė dvylikos dar neturėjau – pienburnis. Viskas čia man brangu, miela, galvojo Vuinickis. Apleistas namelis. Neišvaizdus. Apgriuvęs. Niekada nepamanytum, kad už jo medinių sienų, ankštoje virtuvėlėje, ištisus trejus metus bendradarbiavau su KGB. Savanoriškai. Iš idėjos. Be užmokesčio... Senasis pašto pastatas. SDALR. Partijos, vykdomasis komitetas, čia taip pat lankiausi. Stoties būdelė. Prie jos durų naciai nušovė senelę Sarą...

Vuinickiui suspaudė širdį.

Nepakeliama vasaros kaitra privertė Vuinickį atsiraitoti rankoves.

– Marekai!

Vuinickis atsisuko. Suplukęs, vilkdamas paskui save didžiulę

padangą, jį vijosi Tampo. Jis šaukė ir laisva ranka mojo, kad Vuinickis palauktų.

Vuinickis sustojo. Plačiai prasisegė marškinius. Švelnus vėjelis maloniai paglostė plaukuotą krūtinę.

– Marekai, negalima taip, – dusdamas papriekaištavo Tampo.

– Kaip? – nesuprato Vuinickis, vėdindamasis parduotuvėje gautu polietileno maišeliu su užrašu „Laikysim dėl gražumo".

– Žmona įsižeis. Atsimeni Vandą? Kononovič?

Kur neprisimins jos Vuinickis, trejus metus viename suole išsėdėjo. Puikiai pamena Vandą Kononovič – utėlių antroje klasėje turėjo, pusę mokyklos apkrėtė.

– Jau galvojau, kad nepavysiu, – toliau bėrė Tampo. – Vanda vaišes ištaisė. Laukia nesulaukia garbingo svečio.

– Kad negaliu, – ėmė teisintis Marekas Vuinickis. – Vėluoju, – panūdo nuogai išsirengti. Deja, nepatogu žmonių akivaizdoje.

– Nors valandėlei, – neatlyžo Tampo. – Mano namas šalia. Neužsibūsi. Kada gi daugiau susitiksim, pasikalbėsim?..

Nesaikingai suvargusi Vanda Kononovič, išvydusi namuose Vuinickį, tapo labai nedrąsi, gėdijosi. Prieš pasisveikindama vis trynė neva nešvarią ranką į prijuostę. Vuinickiui buvo dėl to nesmagu. Pikta, juk Vanda – pirmoji, neskaitant motulės, jį nuogą pamatė maudyklėje.

– O aš, Marekai, – kalbėjo sėdėdamas prie sausainiais nukrauto stalo Tampo, – atlūžusias šaknų dalis panaudoju dauginimui...

Vuinickis nesiklausė. Neįdomu buvo, ką kalba. Jis žiūrėjo į šventųjų paveikslus ant sienos ir gailėjosi, kad apsilankė pas Tampo – jo vardo niekaip neįstengė prisiminti. Galėjo paklausti, bet kažkaip nepatogu buvo, o ir kam to vardo reikia, vis tiek pamirš.

Tampo namuose buvo tvanku. Vos galėjai kvėpuoti. Vuinickis duso, stenėjo, vis šluostėsi prakaitą, šnirpštė.

– ...Velniai juos rautų! O baldų – neduoda. Aš klausiu, ant ko

vaikams sėdėti? Sakė: ateik šiandien, duos baldus. Aš vaikus tris kilometrus atsivedžiau, o čia nė gyvos dvasios ir net pasiskųsti nėra kam, – karščiavosi Tampo.

– Na, man jau metas, – pakilo nuo stalo Vuinickis.

– Meduolį? Kompoto? – dar mėgino jį sulaikyti Vanda.

– Ne, ne, nereikia, – mandagiai atsisakė Vuinickis.

Atsisveikino. Išėjo.

Gryname ore tarytum pasidarė geriau. Palengvėjo.

Ėjo lėtai. Pradėjo greitinti žingsnį.

Vuinickis neatsigręždamas, nerūpestingai sukdamas virš galvos maišelį, bėgo duobėtu keliu. Skriete skriejo. Tariami sparnai jį nešė vis tolyn ir tolyn nuo tėviškės. Balbieriškis liko už nugaros. Bažnytkaimis tolo. Jau nebebuvo matyti namų, beveik pasislėpė už kalnelio Švč. M. Marijos Rožančinės bažnytėlės bokštas su kryžiumi.

Nepratęs lakstyti Vuinickis netrukus pavargo. Širdis daužėsi. Stigo oro. Pakirto pakinklius. Stabtelėjo pakelėje prie senos koplytėlės. Atsikvėps minutėlę. Pakėlė koją – išleis dujas.

Sustingo.

Nesugebėjo sulaikyti, apsividuriavo.

Nuo nemalonaus susijaudinimo Vuinickiui nusviro rankos. Susisuko galva.

Mediniame narvelyje už stiklo tarp dirbtinių gėlių sėdėjo parimęs Rūpintojėlis. Paslaptingai primerkęs akį snaudė. Kažko lūkuriavo. Atsibudo. Sutrikęs Vuinickis pažvelgė į jį, nusibraukė gėdos prakaitą nuo kaktos. Nusisuko.

Ėmė paskubomis rengtis. Išsiavė. Apsišluostė pasiskintais lapais. Prisėdo atsipūsti ant žolės šalia numesto nešulio. Atsargiai, lyg bijodamas, atrėmė nugarą. Stiklas buvo karštas nuo saulės. Svilino. Nuogas konditerio kūnas prilipo prie koplytėlės ir uždengė nustebusį Rūpintojėlį.

Buvo ramu. Gera. Skraidė vieversiai.

Pamažu ėmė grįžti jėgos. Patirto nemalonumo kartėlis atlėgo. Marekas Vuinickis sėdėjo ir kurį laiką liūdnai žiūrėjo tėviškės pusėn.

Atsigavo. Vėl buvo pasiruošęs keliauti.

Pakilo. Dar kartą metė atsisveikinimo žvilgsnį Balbieriškio link. Giliai atsiduso.

Nusičiaudėjo. Kvėpuoti buvo lengviau. Karštis silpo.

Nebesnargliuoju, pamanė Vuinickis. Persižegnojo. Pasilenkė. Iš numesto maišelio ištraukė parduotuvėje anūkei dovanų nupirktas pėdkelnes. Lateksas, konstatavo valingai sučiauptomis lūpomis.

Šiaip taip užsivilko.

Ketino jau eiti, tačiau, išvydęs vis labiau nusimenantį Rūpintojėlį, apsigalvojo.

Paslaptingai apsidairė, ar kas nemato Vuinickio. Ne, niekas.

Paskubomis pasirovęs žolės ir susiradęs ištepliotus lapus, sumaigė gniužulą ir susigrūdo į burną. Šitaip užsikimšo. Atsisėdo prie koplytėlės. Atsirėmė. Po sekundės užsimerkė. Po kitos užsimaukšlino ant galvos polietileno maišą ir, nepraėjus nė minutei, užduso.

turinys

Išduoti, išsižadėti, apšmeižti / 5
Prahos pavasaris / 11
Maniškių pasaulis / 16
Aurora. Gyvenimas Dievo šviesoj / 25
Mavromati. Dingstis nusikalsti / 49
Klonas pagal to Hoajų / 66
Draugystės sėkla / 73
Kario kelias / 79
Baliukas / 87
Kai tyli ginklai / 93
Draugas Nepomukas / 102
Toks liūdesys / 107
Pirtis Balkanuose / 109
Ne, ir mes dar ne / 115
Timūras ir Maratas / 117
Belovežas / 127
Mik, mažutėle, miegok / 133
Havanos kreidos ratas / 137
Sugrįžimas / 144

Kunčius, Herkus
Ku-179
Išduoti, išsižadėti, apšmeižti: apsakymai, novelės / Herkus Kunčius. –
Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2007. – 149 p.
ISBN 978-9986-39-491-4

„Išduoti, išsižadėti, apšmeižti" – naujas provokacijomis pagarsėjusio autoriaus, Herkaus Kunčiaus, apsakymų bei novelių rinkinys. Knygai būdinga temų įvairovė: dabartis išradingai perpinama su praeities įvykiais, rašytojas modeliuodamas tikrovę neapsiriboja vien Lietuva, vienoje novelėje nukelia veiksmą į buvusią Čekoslovakiją, kitoje – į Krymą, dar kitoje – į Kubą. Kūriniai neretai šokiruoja, jiems būdingas komizmas, sarkazmas, groteskas.

UDK 888.2-3

Herkus Kunčius
Išduoti, išsižadėti, apšmeižti / apsakymai, novelės
/ Redaktorius Saulius Repečka / Dailininkas Romas Orantas
/ Korektorė Virginija Savickienė / Maketavo Dalia Kavaliūnaitė

2007 06 21. 5,5 apsk leidyb. l. Užsakymas 1185. 633-ioji leidyklos knyga.
Išleido Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, K. Sirvydo 6, LT-01101 Vilnius,
www.rsleidykla.lt / info@rsleidykla.lt
Spausdino Standartų spaustuvė, Dariaus ir Girėno g. 39, LT-02189 Vilnius.

9 789986 394914

NUOTR. © VILMA ŠILEIKIENĖ

„Per televizorių rodo sukčius. Kuo aš blogesnė?“ – pasipiktino freken Bok ir aš perjungiau kanalą. Kažkokia rusų televizija rodė mielus senukus. Vienas jų gyrėsi savo anūkais, vila, pasakojo, kad mėgsta su kaimynais švęsti įvairias šventes, liūdėjo, kad ne dažnai prie vieno stalo susirenka visi jo vaikai, dėkojo savo žilagalvei žmonai. Kas jis, tas mielas senis? Tai – Markusas Wolfas, garsusis VDR žvalgybos šefas nuo 1959-ųjų iki pat 1986-ųjų, Vakarų specialiųjų tarnybų pravardžiuotas žmogumi Be Veido, tai – mielas bičiulis Miša kolegoms šnipams iš Rusijos, tai – potencialus Herkaus Kunčiaus personažas. Šie mieli senukai ir senutės, socializmo statytojai, socrealizmo įtvirtintojai dabar lesina balandžius ir piktinasi jaunimu bei amerikiečių įtaka. Jie nugyveno įdomius gyvenimus ir jaučiasi esą pavyzdžiai. Jiems dabar atrodo, kad tik jie kovojo už laisvę ir visada jos siekė, taigi reikalauja gailesčio, prašo klausytis jų pasakojimų prie židinio. Tokie dažniausiai ir yra šios knygos personažai. Tačiau rašytojui jų negaila. H. Kunčius šioje groteskų knygoje negailestingai tyčiojasi iš jų dorybių bei veidmainystės, iš socrealizmo ir sovietinės nostalgijos, iš naujųjų kairiųjų, kurie skelbia manifestus tikėdami, kad nori žmonėms gero, bet pamiršta, kad socializmo pamokos Lietuvai jau išlindo per gerklę. H. Kunčius primena, kad šie mieli senukai tėra susenę vilkai ir kolaborantai. Ši knyga – ne tik literatūros kūrinys, bet ir politinis pareiškimas. Kadaise Andrejus Platonovas (beje, labai artimas H. Kunčiui pasaulio vaizdavimo būdu autorius) rašė: „Kunigaikštis Myškinas – tikrasis proletaras“. Aš perfrazuočiau: „Herkus Kunčius – tikrasis patriotas“.

ALVYDAS ŠLEPIKAS